

XIII. FEJEZET.

Első erőfeszítés a szabadságért.

Crossjay balesete csak újabb bizonyíték volt arra nézve, — mint Vernon Miss Dale előtt kifejtette, — hogy a fiu valóságos félmajom.

— Megint valami új história? — kiáltotta Laetitia, aki épen akkor érkezett a kastélyba, mikor Crossjayt hazavezették.

— Csak a régiek folytatása, — felelte Vernon. — Nem tud úgy fogózkodni, ahogy kellene. Végső esetben nyilván az ősi majomfarokhoz folyamodik, ami régesrég eltűnt. Ember vagy te, Crossjay?

— Meghiszem azt! — felelte a fiu, egy agg férfiu hangján, s mosolyfélét kinlódott az arcára, amitől a hölgyeket részvét borította el.

Miss Dale kaparintotta magához. „Ön az ellenkező irányban esik végletbe“, — szólt oda Vernonhoz.

— Egy kis edző szigor talán mégis többet ér, mint a kényeztetés, — jegyezte meg Miss Middleton.

Nem kapott választ s Clara azt gondolta magában: „Ennek a leánynak minden tetszik, amit Willoughby csinál.“

Ez a benyomása ismét megújult, mikor Sir Willoughby este ott ült Miss Dale mellett. S az is igaz, hogy sohasem látta vőlegényét festőibben ragyogónak, mint Miss Dale-lel való együttesében. Kettőjük szikrázó ötletei, tréfáik, kacagásuk,

Laetitia szép szemei, Willoughby finom gesztusai úgy vonták magukra a figyelmet, mint két vivó mérkőzése, akik rátartin forgatják vitőrjüket, hogy kitünjék kölcsönös ügyességük. És Willoughbynak az volt a szándéka, hogy Clara megbámulja ezt az ügyességet. Willoughby nem volt ostoba ember s miközben élvezte a párviadalt, — és annál is inkább élvezte, mert abban neki oly kitünő szerep jutott, — arra is törekedett, hogy a harc szemlélője lássa meg róla, milyen férfi ő, mikor nem közönséges szellemi képességű hölgygel kerül össze. Így ment ez aztán napról-napra, három napon keresztül.

Egyizben úgy rémlett Clarának, hogy némi szülemelő féltékenység kellemes érzésén kapja magát, de aztán nem talált rá sem a szívében, sem az agyában, csak a jámbor kívánságok ama könyvében, melyet a fiatalság oly jól ismer s amelybe gyakran irunk be olyasmiket, amikhez a másik két vulkáni naplónak semmi köze sincs. A féltékenység vigasz lett volna számára, egy áldott ördög segítsége. Tanulmányozta a féltékenység összetételét, ámitani magát, hogy benne is van valami annak a lényegéből, — s közben úgy nevetett rajta, mint valami silány színházi produkción, ahol nemannyira maga az előadás, mint inkább a szin-padi gépezet tökéletlensége adja a multság nyomoruságos forrását.

Vernon alaposan rosszkedvűvé tette. A négyes szám üldözte. *Négy boldog ember két boldogtalan helyett!* Vernon mondta ezt s őt is beleértette a négy közé; — és ennek így is kell lenni, — töprengett Clara, — és neki oly boldognak kell lenni, amilyennek lenni csak tud, hiszen Vernon nemcsak hogy képtelen átlátni az ő helyzetét, de el sem tud képzelni számára egyéb körülményeket. És, — gondolta még, — ha igazságosak

akarunk lenni, akár Vernon, akár más, miért is képzelnék el másképen ezt a dolgot?

Ez a rettenetes izoláltság egy titokba, közepette a mitsem gyanító, szeretetreméltó világnak, elremitette Clarát. El kell dobnia ezt a titkot, alkalmazkodnia kell, lázadás és kritika nélkül, meghódolni! — türelmetlenné nőtt benne ez a vágy: s a feladat nem is látszott oly nehéznek Miss Dale megérkezése óta. A Willoughby-féle gyöngédkedések ritkábbak, inkább formálisak lettek; — s ez a zavartalanabb s szégyenkezéstelenebb testi élet, valamint az, amit Clara úgy fogalmazott, hogy senki sem törődik különösebben vele, szinte észrevétlenül terelte a megkivánt magatartásba; lassacskán már utánozta is a Miss Dale fesztelen beszédmodorát. Az igazat megvallva, némi kis mértékben melegebben is kezdett érezni Willoughby iránt, mióta együtt látta őt Miss Dale-lel. A szabadságot elvégre magas börtönfal zárta el s az a kétségbeesett vállalkozás, hogy az egyik oldalon fölhasználva, a másikon megint csak alázuhanjon, meghaladta az ő gyámoltalan erejét; következtetés-képpen tehát az olyan szánalmas isten teremtménye, mint ő, akivel senki sem törődik, legjobban teszi, ha abbahagyja az álmodozást s elfojtja az álmok beteljesülésének a vágyát: inkább megadja magát a sorsnak, — s igyekszik lehetőleg türhetővé tenni.

Sir Willoughbynek hizelgett a Clara viselkedése s nagyon meg volt elégedve. A leány újra jelentkező melegsége bizonyosságot tett arról, mily kitűnően ért a nőkhöz s ha Clara lankadozott is, Willoughby ezt is szerette. A leány merev tekintete ujabban már nagyon is nyugtalanította s most jótesett neki, hogy menyasszonyát gyöngének látja oly téren, amely az ő erőssége. Clara igyekezete és sikertelensége egyaránt jó omen-ül szolgált.

Clara azonban nem tudta folytatni az igyekvést.

Willoughby nagyon is sulyosan nehezedett rá, semhogy ez az érzés-mimikri vérébe mehessen át s természetes helyet foglaljon el ösztönszerű megindulásai közt. A leánynak az a gondolata támadt, hogy hátha Willoughby, — ez elvégre lehetséges, — föl fogja fedezni, épen a nyilvánvaló ellentét hatása alatt, mennyire inkább Miss Dale az az élettárs, akit keres. Ha látja az ellentétet vele, az igénytelen kis teremtéssel szemben, talán értékelni fogja Miss Dale nagyobb tökéletességében s iránta mutatott hódolatában a jobban hozzáillő lényt. S így önként rávezetődik arra, hogy őt, Clarát, szépen elbocsássa. Sötét kis rés volt, de Clara merőn szegezte rá elképzelését, míg fény nem derengett körülötte. S mintegy előjátékául a történetendőknek, egyszerre oly mély alázatosság állapotába vetette magát, hogy az a vád, mintha ezt az egész dolgot csak színlelné, legalább is kockázatos lett volna vele szemben, noha teljes őszinteségről sem igen lehetett szó. Az ifjui kedélyállapotok hasonlítanak a folyékony fénnel megcsillanó homokszigetekhez, melyekben a nemes fémek még nem hültek szilárd földdé. Laetitia iránt érzett részvéte kevésbé volt erőltetett, de voltaképen majdnem ilyen fokig komoly volt önlebecsülése is, mert az utóbbi időkben egyáltalán nem csillogtatta képességeit, sőt még a társalgás legegyszerűbb kívánalmainak is rosszul felelt meg. Nem volt bátor, sem szellemes, sem mozgékony, minden kihalt belőle, csak az elégedetlenség nem, amely mint valami maró sav égette s oly messzire ment az őszinteségben, hogy már valami furcsa érzelmi eltolódás következtében sajnálkozással kezdett gondolni arra a férfira, aki őhöz van lekötve. Ha ez a Willoughbyval szemben érzett szájalom nagyon is megfelelt Clara titkos céljának, mégsem szabad holmi megfontolt ravaszság művé-

nek tekintenünk; az ő vágyait természete diktálta, hangulatait pedig a lelke mélye; meg volt benne az a képesség, hogy azonnal céljaihoz tudott igazítani bármit, ami egyetlen odavetett pillantásra hasznosnak ígérkezett számára. Így esik meg aztán az, hogy az ifjui lelkek, ha zavarba kerülnek, noha világért sem emelkednek föl a tudósín kiművelt képmutatók színvonalára, mégis bátran leckéket adhatnak eme jeles osztálynak a hipokrizisből.

— Miért ne lehetne Willoughby boldog? — kérdezte magától, s ezt a megfontolást egy második gondolat lendítette még tovább: „És akkor én is szabaddá lennék!“ Azonban ez a gondolat mégis csak másodiknak következett.

Willoughby boldogságának meleg kivánságát a férfi érdekében táplálta, de közben vágya tovarendült, túl a baráti beszélgetések és levelezések körén, egy szűk kis tiroli völgybe, melyen apró folyócska rohan át, láthatatlanul hozzácsavarodó segélycsapatok megszaggatta parttal, topáz színekkel a kavicsokon, szédítő smaragdu örvénykéekkel. És ott ült a Szabadság, miután egy rettenetes ugrással átvette magát a börtönfalon, ott ült, békén nézegetve a vizet s a hegyoldalban ereszkedő fenyőárnyak közt alásávozó napot. Clara vágya, mellyel Willoughby boldogságát fonta körül, — mihelyt saját szabadságának elképzelésébe így belémerült, — oly tisztasággal kezdett buzogni, hogy egyszeriben végtelen könnyűnek látszott számára, beszélni a dologról Willoughbyval.

Alkalmom épen Sir Willoughby révén kínálkozott. Reggeli után Miss Dale rendszerint hazasétált a parkon át édesatyja látogatására, mikor is Sir Willoughby és Miss Middleton hozzásegődtek s a tóig kísérték, a különféle épen frissen zöldelő nyir-, nyár-, éger- és bükkfák szépségéről beszélgetve. Miss Dale a nyárfát szerette, Miss Middle-

ton a bükköt, Sir Willoughby a nyirfákat, s mindegyikük válogatott szavakkal dicsérte a maga kedvencét. Különösen Miss Dale volt ékesen szóló, ugyannyira, hogy miután elváltak tőle, Willoughby mégegyszer idézte egyik megjegyzését, mondván: „Azt hiszem, hogy ha holnap reggelre az egész park eltűnnék a föld színéről, Laetitia Dale újra tudná ültettetni az egészet s azokat a tó északi partján álló nyárfákat számra és elhelyezkedésre nézve ugyanugy varázsolná vissza, ahogy most látjuk őket. Kezeskedem róla, hogy ha majd távol lesz is, korrekt leírást fog adni mindenről.“

— Miért kellene neki eltávozni? — kérdezte Clara, s a szive dobogott.

— Persze, miért? — felelte Willoughby. — Igazad van, nincs ennek semmi értelme! Az élet művészete, még pedig a vidéki életé persze, mert a városban nincs élet, csak összevissza kavart atótok forgószele, az élet művészete szerintem abban áll, hogy az ember rokonszenves barátokat gyűjt össze a szomszédságában. Már pedig megemlétesreméltó tény, hogy mindannyiszor, ha már-már unni kezdtem ezt a tájéket, Laetitia Dale egy pár rövid szava jobban föl tudott frissíteni, mint egy-két hónapi kirándulás a kontinensre. Ő valóságos forrása a lelkesedésnek. És bizony nagy előny, ha az embernek ily kulturált lény áll a rendelkezésére, akivel bármely beszéd tárgyról elcseveghet a nap alatt. Ismétlem, semmi szükségét sem érezni a városi életnek, ha egy hajításnyira hasonló barátok élnek, mint Laetitia Dale. Anyám is rendkívül sokra tartotta.

— Nos, Willoughby, akkor hát nem kell föltétlenül elmennie!

— Remélem is, hogy nem s nagyon örvendek, drágám, hogy így pártját fogod. Csakhogy az édesapja egészsége nagyon rossz lábon áll s ő

nagyon is fiatal ahhoz, hogy lányfővel egyedül élhessen egy vidéki villácskában.

— Hát mi van a terveddel?

— Vernon koma bolond fickó.

— Elutasította a házassági kombinációt?

— Egy szót se váltottunk róla! Biztosan csak fölsülnék, ha ajánlani merném, tudom!

— Te talán nem is tudod, mennyire árnyékba borítod szegényt, mikor Laetitiával beszélsz.

— Sohase fogja megtanulni, hogy kell szóba állani a nőekkel.

— De vajjon az olyan urak, akik látják, hogy tulragyogják őket, nem azért vesztik-e el a bátorságukat?

— Nem ez a baj, drágám; Vernon nem ért a nők nyelvén!

— Ezt csak megbecsülöm benne.

— Ragyogásról beszélsz? Én csak egyvalakit ismerek, aki ragyog, ő hint fényt utamra és reám!

Meghajlással s gyöngéd szoritással jelezte, hogy kit tart annak az egyvalakinek.

— Nemcsak hogy nem ért a nők nyelvén, amit én egy-egy férfi különös tehetségének tartok, — folytatta Sir Willoughby, — de meglévő előnyös tulajdonságait sem tudja érvényesíteni. Már négy napja van itt Miss Dale körül a kastélyban s még mindig ugyanugy állnak egymással szemben, mint az elején. Hogy miért? Megmondom. Mert nincs benne melegség. A jó öreg Vernon tudós, — afféle száraz hal. Minden oka meglehet arra, hogy féljen a házasságtól: de mégis, azonfelül is, száraz hal az öreg.

— És abba már beletörödtél, hogy itt fog hagyni?

— Vak lárma! Valami szokatlan dologra merészkedni, — az ilyesmi teljesen kívül esik a jó öreg Vernonon.

— De ha Mr. Ox . . . akarom mondani: Whitford . . . Nézd csak, milyen szépek ott a hattyuid, ahogy fölfelé usznak a tavon, duzzogóra huzott nyakkal! . . . Igen, azt akartam kérdezni tőled, hogy ugy-e, az olyan urak, akik valaki más bűvkörében látják az imádottjukat, nyilván könnyen elvesztik a bátorságukat?

Sir Willoughbyt egyszerre mintha villámfény világosította volna föl. Noha a „féltékenység“ szót nem hallotta, mégis világossá vált előtte, hová céloz a leány. Befelé mosolyogva felelt s szavaiban nem volt talány a Clara számára: „Bizonyára, fiatal hölgyek is járnak így . . . egy kicsit? . . . vagy nagyon is? De hisz ez egy régi barátság! Olyasmi, mint ahogy egy régi keztyü illik rá az ember kezére. Kéznek és keztyünek csak találkoznuk kell! Ahol természetes összhang van, minek zavart csinálni? És a zavar azonnal beáll, mihelyt az ember gátolni próbálja a harmónia kizengését. Drága kis lányom, milyen gyerek vagy!”

Willoughby ezekkel a parabolikus és dicséretes homályosságu szavakkal, melyekért Clara lelke mélyén igazi hálát érzett, csakugyan rátapintott arra a pontra, amit ő maga nem nevezett meg, amiről nem is akart hallani, de amelyről mégis szerette volna, hogy Willoughby rátérjen valahogy. Willoughby elnyomott belső ujjongása tetőpontra hágott, mikor Clara így kiáltott föl:

— Fiatal hölgyek is járhatnak így! Igen, de én nem! én nem! Bebizonyíthatom neked. Nem erről van szó. Hidd el, Willoughby! Én nem tudom, milyen az az érzés, vagy bármi hozzá hasonló! Nem értem, hogy lehet bárkinek is az életére igényt támasztani, — ilyen igényt nem ismerek el, sem azt, hogy folytatni lehetne az olyan lekötöttséget, mely nem teljes, *nem teljes* vonzalmon alapul. Hogyan érezhetnék hát én olyasmit? Ez, hogy

ugy mondjam, ahogy te mondtad Mr. Ox... azaz... Whitfordról, kívül esik rajtam!

Sir Willoughby elkapta az „Ox—Whitford“ szót.

Örvendező büszkesége kacagásba robbant, mondván, hogy ez a név (angolul ox = ökör) jó arc-képet ad a „társaságbeli“ Vernonról. Véleménye szerint ugyanis Clara nagyon magasra értékelte Vernont, amint ez tapasztalatlan ifju hölgyekkel akárhányszor megesik, ha vőlegénye barátairól van szó. Ez azonban pazarlás, elpocsékolása valami olyannak, ami csak a vőlegényt illeti meg, hasonlatos ahhoz, magasabb értelemben persze, mintha utszéli bálványok előtt borulna le valaki azzal az áhitattal, melyet érintetlenül kell a szentélybe vinni. Gunyra van tehát szükség, hogy a nő észre-terjen.

A másik témáról, Clara féltékenységéről, nem kívánt többet hallani. A leány ennyitől is felszisszent, szíven van találva benne a nő, — és ez elég. Clara még egyszer rá próbálta fordítani a szót erre a tárgyra, de a férfi könnyedén háritotta el. Clara bele tudott volna harapni a nyelvébe azért a megisméltődő ostoba elszólásért a Whitford nevével, s mivel szívében ártatlan volt, egyre azon töprengett, hogyan is keveredhetett ilyen hibába.

— Ti mindaketten tudjátok ezeknek a vadvirágoknak a botanikai elnevezését, — kezdte.

— Kik? — kérdezte Willoughby.

— Te és Miss Dale.

Sir Willoughby vállat vont. Mulattatta a dolog.

— Nincs még egy nő a földön, aki egy nyitott fogatban olyan szépen fog ülni, mint az én Clarám!

— Hol lesz az? — kérdezte Clara.

— Londonban, ahol évenként két hónapot fogunk tölteni. Van ott egy nyitott kocsim s előre meg merem jósolni, hogy az lesz Londonban a

legszenzációsabb fogat. Már is látom, hogyan fog beleszápadni a derék Horace De Craye!

Clara sóhajtott. Nem tudta kicsalni Willoughbyból a „féltékenység“ szót, vagy legalább egy célzást, amihez hozzáfűzhetne volna a mondani-valóit.

Érezte azonban, hogy itt a perc, elő kell állania azzal a szóval. Már-már megint elejtette s belepirult, míg kimondta.

— Féltékenységre gondolsz, Willoughby? Londonban divat a féltékenység? De Craye például féltékenyen nézne a te szép kocsidra? Mily különös! Ezt az érzést egyáltalán nem tudom megérteni.

Sir Willoughby a maga „Természetesen nem!“-ét oly mozdulattal gesztikulálta el, amely azt mutatta, hogy épen az ellenkezőről van meggyőződve.

— Igazán nem, Willoughby, igazán nem!

— Bizonyára nem . . .

Clara most már csapdában érezte Willoughbyt, aki viszont úgy képzelte, hogy most analizálja legpontosabban a menyasszonya női voltát.

— Bebizonyítsam neked, Willoughby? — Én annyira képtelen vagyok a féltékenységre, hogy — hallgasd csak! — ha például egyszer csak azt mondanád nekem, ami elvégre lehetséges is, hogy Miss Dale-t sokkal magadhoz illőbbnek találod, mint engem, — mert én igazán félek is, hogy nem illek hozzád, — hát egész nyíltan megmondhatnád . . . talán egyáltalán nem illünk össze . . . én szívesen . . . kérlek, hidd el ezt nekem . . . hinneked kell . . . én szívesen és azonnal visszaadnám a szabadságodat; — igazán, és kötelességemnek tartanám úgy beszélni rólad mások előtt, amint gondolkodom . . . Willoughby, senki a nagy társaságban, vagy meghitt körben nem dicsérne úgy, mint én, mert számomra a legbecsületesebb, legigazabb, leglovagibb gentleman

maradnál. És fogadom, hogy még ő, még Miss Dale sem csodálna nálam jobban; nem csodálhatna jobban; még Miss Dale sem!

Ebbe az első, elszánt ugrásba a szabadság felé egészen elfulladt Clara lélekzete. Annyi mondani-
valója volt, hogy idegszájai és agysejtjei bomlott cimbalomként remegtek össze s kábultan, alétan kereste a tiszta hangot, határozatlanul latolgatva, melyik hatna legbiztosabban a sok fontos, tóduló szó közül.

Willoughby előtt világos volt, hogy ez a tökéletes női féltékenység.

De talán tovább is ragadtatta Clarát, mint amennyire szándékában állt.

— Gyerünk, drágám, hagyjuk ezeket a . . . — simogató kézzel és hanggal csititgatta a leányt, miközben a megfelelő kifejezést kereste, — hagyjuk ezeket a nagyra fölfujt gombostűfejecskéket. Clarám! becsületszavamra mondom neked, és ha én becsületszavamra adom valamire, az aztán igazán nagyon komoly beszéd, mert rendszerint egyszerű kijelentésem is elég bármely ígéretem, állításom vagy megnyugtatóm támogatására, — becsületszavamra mondom, hogy nemcsak hogy semmi alapod nem lehet semmi gyanura, szegény kicsikém, sőt, — a dolog épen ellenkezően áll! Kérlek, jegyezd meg a következőket! Laetitia érzelmeiről nem kívánok beszélni; ezeket, tudtommal, nem idéztem föl, értük felelős nem lehetek s hogy úgy mondjam, törvény előtt sem tanuzhatnék róluk, mivel sohasem hallottam szóba foglalva őket s ilyenformán, hacsak nem akarnám a tulságos önhittség bélyegét süttetni magamra, kötelességem mit sem tudni ezekről az érzelmekről. Ami azonban engem illet, magamról bátran beszélhetek, és becsületszavamra mondhatom neked, Clara, a lehető legnyiltabban, szinte ridegen, — ami

pedig, jól tudod, nem szokásom, — hogy nem tudnám, ismétlem, *nem tudnám feleségül venni Laetitia Dale-t*. A legnyomatékosabban hangoztatom ezt. Semmi hizelgés, — pedig a hizelgés iránt mindenki többé-kevésbé fogékony, — semmi elképzelhető körülmény nem juttathatna odáig, a csodálat bármily halmozása sem! Ő és én kitűnő barátok maradunk, de egyebek aztán nem lehetünk! Ha együtt látsz bennünket, természetesen félrevezethet gondolkodásunk természetes összhangba simulása. Laetitia kiváló tehetségű nő. Nem titkolom, nyíltan bevallom, hogy csodálom őt. Vannak idők, mit tagadnám, mikor szükségem van egy-egy Laetitiára, akivel kicserélgessem a gondolataimat, szellemi adásra és vevésre. Le vagyok kötelezve iránta azoknak a kettes együttléteknek az öröméért, aminőket csak kevés ember ismer, mert csak kevesen érzik a zamatát s még kevesebben hivatottak földidézni ezt másokban. Mondom, le vagyok kötelezve iránta, mély hálával tartozom neki, nagy-nagy barátsággal, de ha ez a barátnő nem tetszik az én menyasszonykám-nak... ha csak egy hajszálnyi kivetni valót talál is rajta, akkor...

Sir Willoughby egyetlen karlendítéssel a legvadászabb sötétségbe lendítette maga elől Miss Dale-t.

Clara pillái lecsukódtak szemgolyóira, melyek a visszaszorított lázadás önkivületében fordultak el.

Hiszen ő nem arra készült, hogy a beszélgetésben Miss Dale védőügyvédje legyen, vagy általános emberi vonatkozásokról csevegjen.

— Ah, — sóhajtotta, hogy ezzel a szegényes kis fölpihegéssel próbálja kellő mederben tartani a témát.

— Ah, bizony, — gunyolódott szeliden Willoughby, — de ez mégis csak így van! S ki

tudná jobban, mint az én kis Clarám, hogy én fiatalságot, egészséget, szépséget kívánok a menyasszonyomtól és mindazt a sok meg nem is határozható kelléket, amelyek méltók hozzám és ahhoz a ranghoz, melyet a házam élén uralkodni s engem is reprezentálni hivatott lady betölt! Mit szól ehhez az én második énem, az én szépségesem? Mert te vagy az, drágám, te vagy! Értsd meg jól, milyen az én igazi természetem, és akkor...

— Oh értelek én, értelek! — vágott közbe Clara, — hihetetlenül ostoba volnék, ha még most sem ismernék! Légy nyugodt, tudom, ki vagy! Oh, csak egy pillanatig figyelj reám! Miss Dale úgy néz reám, mint a földkerekség legboldogabb teremtésére. És, Willoughby, ha bennem meg volnának az ő jótulajdonságai, ha az ő szive és esze lenne az enyém, kétségkívül én is volnék a legboldogabb. Kívánom, — hallgass meg, kérlek, hallgass végig, — kívánom, a lehető legkomo-lyabban, forró könyörgéssel, hogy hadd engedjem át neki a helyemet. Ő értékel téged, én nem, — szégyen, de én nem! Ő imád, én nem, nem tudlak. Az ő számára te a fölkelő nap vagy. És már évek óta! Senki sem tehet arról, hogy szerelmes, de ugy-e, arról sem, ha nem tud szeretni... ha nem tud szeretni akkor sem, amikor kellene... Engem minden szerelem nyugtalanít. Nem adatott meg nekem, hogy ezt az érzést megértsem. Ő ellenben szeret; sóvárgott utánad! Én azt hiszem, hogy ő azt is, amit te követeléseiteid egyik főpontjául könyvelsz el, az egészséget, ebbe a sóvárgásba vesztette bele. De te, Willoughby, te meggyógyíthatnád őt! Egy kis utazás... aztán meg hogy mindig veled lehet, ... ez az öröm bizonyára meggyógyítaná. Oly szép pár vagytok együtt! Ő maga a határtalan hódolat, én pedig nem tudok bálványt imádni. Én látom a hibákat,

napról-napra jobban. Ezek a hibák elképesztenek és fölsebeznek. Büszkeséged nem tűrné, hogy beszéljenek róluk, legkevésbé a feleségedtől tűrnéd el. Te figyelmeztettél is, hogy óvakodjam . . . hogy, igen, valami ilyet mondtál . . .

Lüktető agya hiába kereste a nyelvbtlást kiköszörülő szót. Sir Willoughby közbevágott:

— És ha azt mondom, hogy ez az egész láncolat a tények hibás megfigyelésén alapul s az ebből levont hibás következtetéseken? — Nem, nem! Csak bizzál bennem. Csak azért kérlek e percben olyan nagyon erre, hogy megóvjalak a csalódástól. Fázol, édesem? Reszketsz . . .

— Nem fázom, — felelte Clara, — csak valaki, azt hiszem, átment a sirom helyén.

Becézgetések áradata csapott át a leányon; mint egy szörnyű nagy hullám, mely örvényt öblöz a tajtékos taraj alatt.

Clara egy boglárka után hajolt; a szörnyű hullám elzugott a feje fölött.

— A sirod helyén! — kiáltotta Willoughby, — oh, drága kicsi lánykám!

— Az orchidea bizonyára idegenül érzi magát az ilyen legkevésbé sem mésztartalmu talajban, ugy-e, Willoughby?

— Ilyen fontos dologban igazán nincs módon véleményt mondani. Anyám mindenfajta növényt nagyon kedvelt. Ugy rémlik, mintha emlékezném rá, hogy azt a virágot, amelyet emlitesz, ő ültette el az egész parkban.

— Oh, ha ő még élne!

— Boldogak lennének, Clarám, mert a legkiválóbb nő áldása szállna ránk.

— Ő meghallgatott volna engem! Ő megértette volna, amit mondok.

— Clarám, szegénykém, — mormogta hangosan maga elé Willoughby, — te igazán a legtöké-

letesebb tévedésben élsz. Ha én talán olyannak is látszotam, mint aki . . . de ismétlem, csalódom. Az az „egymáshoz illés“ teljesen csak agyrém a részdről. Tegyük föl például, — de lásd, még tréfából föltéve is fáj ez az eshetőség, — tegyük föl, hogy te egyáltalán nem állnál utban, ha rád nem is gondolnék . . .

— Ha „halottnak“ tekintenél, — mondta csöndesen a leány.

— Nemlétezőnek reám nézve, — enyhített a kifejezésen Willoughby. — Tegyük föl. Még akkor is, minden csodálatom mellett, melynek eltitkolását sohasem tartottam magamra nézve kötelezőnek, még akkor is, — hangsúlyozva mondom, — *teljeséggel képtelen lennék kezemet Miss Dalenek nyujtani*. Lehet, hogy ő már eleve úgy ágyazódott be a gondolataim közé, mint egy barát és semmi egyéb. Kora ifjúságomban vésődött ez így belém. Az emberek észrevették a dolgot, — elvégre úgy látszik, mi csakugyan szükségesek voltunk egymás számára, visszatükrözni egymás gondolatait.

Clara ravasz elégtétellel nézett föl Willoughbyra, úgy érezve, hogy a mérgezett nyilacska mégis talált.

— Igen, szükségetek van egymásra, ez az általános vélemény, — mondta. — Mindenki látja a gyors átalakulást rajtad, mihelyt csak közeledbe jut Laetitia.

— Édesem, — nyitotta ki Willoughby a park vasajtáját, — te egyenesen lovat adsz a haszontalan kis gyanakvások alá.

— De mikor olyan szép látvány vagytok egyeütt! Szeretlek elnézni benneteket, Willoughby. Mintahogy két összeillő színt szeretek egymást mellett!

— Helyes! Így hát nincs semmi baj! Gyakran leszünk egyeütt ezután is. Én szeretem az én szép

barátomat. De abban a pillanatban, amint . . . Csak szólnod kell, hogy nem helyesled és . . .

— És eldobod magadtól.

— Eldobom. Ez, helyesebben fejezve ki, azt jelenti, hogy visszhangoddá teszem magam, csak-hogy a gyanu árnyékát is eloszlathassam. Laetitia menni fog!

— Vagyis egy oly valakit is „halottnak“ tekinténél, aki pedig nem is sértett meg!

— Dehogy nem! Mert mindenki, aki az én jegyesemet, feleségemet, az én királynőmet megsérti, engem is sért, a legmélyebben megsért.

— Így aztán feleséged pusztá szeszélye . . . — Clara észrevétlenül toppantott egyet a pázsit gyöperé, amely zajtalan puhasággal fogta föl ingerült mozdulatát. Abbahagyta az irónia hatástalanul ártatlan, szelid hangját s így folytatta: „Willoughby, a nőknek is lehet becsületszavuk, csakugy mint a férfiaknak, — a leányoknak is, hiszen őket is esküre bocsátják az oltár elé . . . hadd esküdjem tehát én is most meg neked valamire! Tekintsd ilyennek azt a kijelentésemet, hogy semmi sem tenne engem boldogabbá, mintha egybekelnél Miss Dale-lel. Többet nem mondhatok. S most mondd ki te is, hogy fölszabadítasz!“

A jólismert, kényszeredett mosollyal, mely azt hirdette, hogy kötelességünket a legvégsőig is teljesíteni kell, ha bosszuságunkba kerül is, felelte Willoughby: „Engedd meg, hogy mégegyszer ismételjem, amit mondtam. Visszataszítónak, elképzelhetetlennek tartom, hogy *valaha is, bármely emberi sorsfordulat esetére is, el tudnám szálni magam Miss Dale feleségül vételére.* Lásd, valóságos gyerekes erősködésre csábitasz, — ez már igazán nevetségesen gyerekes ügy! De hát, drágaságom, ne tudnád, hogy mi egymáshoz vagyunk kötelezve és hogy én becsületes ember vagyok?“

— Tudom és érzem, Willoughby, tégy hát szabaddá! — kiáltotta Clara.

Sir Willoughby keserü szemrehányásokat tett önmagának rövidlátásáért, amellyel csak a legközelebbi célt tartotta szem előtt, mikor oly különös figyelemmel ajándékozta meg Miss Dalet. Nem tagadhatta, hogy rajtakapták őket, még pedig határozott céllal s le volt sujtva, hogy ily szokatlan módon oktondi tudott lenni s ennyire tullótt a maga külön célján. Az a terve, hogy Clara szívében azt a bolond fölindulást egy kicsit fölkorbácsolja, tulságosan is jól sikerült. „Nem gondoltam eléggé a hatásra“, mondta magában, őszinte levertséggel.

A leány újra kiáltott: „Willoughby, — nem akarsz szabaddá tenni?“

Willoughby karját nyujtotta.

Megérinteni ezt a kart, mikor épen a tőle való elszakadásért eseng, — visszásnak tünt Clara számára; azonban, ha engedékenységre akarta hangolni vőlegényét, tőle telhetőleg kedvére kellett lennie, tehát oldalt hajlitotta a könyökét, megvetve szegény fogságba jutott ujjait. Willoughby szorongatta a kis kezet s így szólt: „Dr. Middleton a könyvtárban van. Vernon, úgy látom Crossjajt nyaggatja a nyugati szobában: szegény fickónak talán elég is lesz mára. Ez igazán megint egy tökéletes Vernon-eset: a betört fejbe is tudományt préselne, mielőtt még félig is begyógyult volna“.

Intett Crossjajnak, aki egy pillanat alatt kint termett a szárnyas üvegajtón.

— Te pedig most szépen bemégy s beszélj Vernon fejével arról a hölgyről, — sugta oda Willoughby Clarának. Vedd elő legjobb érveidet, mindakettőnk nevében. Én kezességet nyujtok arra nézve, hogy anyagi tekintetben nem lesz semmi baj: lakás és fizetés biztosítva! Te a minap bizo-

nyára nem is vetted komolyan, mikor a Vernon munkabavételére kértelek. Pedig akkor is épen így gondoltam. Én a magam részéről majd Miss Dalet készítem elő. Nem akarok még egy esküvőt a *mi* esküvőnk napjára, de előtte, vagy utána, örömmel siettetem ezt az egybekelést. És ezzel, azt hiszem, a lehető legjobb bizonyítékkal szolgáltam veled szemben is. Ámbár jól tudom, hogy az asszony nép, ha alaptalannak talál is valamely csalódást, mégis elszórakozik rajta, én számítok a te józan eszedre!

Vernon az üvegajtóban állt s oldalt huzódott, hogy Clara beléphessen. Látta, hogy Sir Willoughby valamire gyöngéden ráerőszakolja a leányt. Clara lehajtotta a fejét, mint aki pincébe megy le. Anyyira nyugodt hűvösség vett erőt rajta, hogy mikor Sir Willoughby becsukta mögötte az üvegajtót, egyetlen aggodalmul immár csak az a nevetséges félelem élt benne, nehogy Mr. Whitford helyett megint Mr. Oxfordot találjon mondani.

XIV. FEJEZET.

Sir Willoughby és Laetitia.

— Elő fogom készíteni Miss Dale-t.

Sir Willoughby elgondolkodott Clarának tett ígéretén. Egy kicsit tréfálgatott még Crossjayvel, azután szárnyára engedte a fiut s mély tünődésbe merült. Államférfiak szobra áll így, akik hazájukért fölfegyverkezve haltak meg.

Az Önzés Könyvének tizenharmadik kötetében a száznegyedik fejezet így szól: *Birtoklás, kötelezettség nélkül a birtokolt dologgal szemben, csaknem teljes boldogság.*

Ez a viszonylat a legritkábban fordul elő a birtoklás terén. Mert például a földbirtok kötelezettségekkel jár a földdel és az adóhivatallal szemben; a szép ruházkodás is lekötöttségekkel sujt; az arany, az ékszerek, a műtárgyak, az irigylésreméltó lakásberendezések: mind megannyi bilincs; egy nő birtoklása pedig különösen sok kötelezettséget ró ránk. Mindezen esetekben a birtoklás csak a rabszolgaságnak kellemesebb formája; az így elért boldogság hasonlatos a berugott rabszolga gyönyörűségéhez. Örülhetünk, büszkélkedhetünk, a birtoklás elszongithat: de a lelkünk mégsem szabad.

Van azonban a birtoklásnak egy esete, a leg-
tökéletesebb, az, amely szabadon hágy, a kötele-
zettség minden árnyéka nélkül, — amely mindig

csak kap és sohasem ad, vagy ha ad is, csak a fölöslegről teszi. Olyan ez, — tisztesség ne essék szólván, — mint az izzadás anyagcseréje, vagy valami kisugárzás, ha jobban tetszik, valami öntudatlan, pórusokon át párolgó adakozás, amely a szervezetnek magának is csak javára szolgál. Egy bennünket föltétlenül imádó nő: példája ennek a birtoklásnak.

Az ilyen kedves, szelid Napimádó alig is tesz egyebet az állandó térdreborulásnál. Nem kíván egyebet tőlünk, csakhogy bálványá maradhassunk, — napja: amire pedig természetünknel fogva mindig készek vagyunk. Ilyen módon a legtökéletesebb viszony jön létre: ő áteszményíti a mi anyagi valóságunkat, egyidejűleg viszont a magunk eszmevilágának is anyagot ad, ami valóban kényelmesen nyert többlet. Az istenek áldása lebeg az ily találkozáson.

Hogy tényleg istenek áldásáról van szó, az nyilvánvalóan kitűnik abból is, hogy milyen férfiak nyerik el ezt a boldog koronát és dicsfényt. Gyöngé embereket idegessé tenne a női imádat; esetleg mindenáron viszonzni akarnák, legalább részben, mintha ezzel az ide-oda ráncigálással el nem veszne a dolog költőisége; mások szánalmat éreznének s ezzel rontanák el az egészséget. Ismét mások a szorzótábla primitív fogásaihoz nyulva a hálópapucsos érzés házi tűzhelyévé akarnák loboítani a szép, magányos Veszta-lángot. Az istenek tehát nem ilyeneket emelnek választottakká, hanem azokat a férfiakat, akik velük egyvágásu lények, magasán álló és erős emberek, akik függetlenül az általuk ébresztett nagy érzelmektől, isteni göggel viselik koronájukat.

És még őket is fenyegetheti veszély, amint példánkon, a legmagasabb rendű példák egyikén, látni fogjuk.

Majdnem tökéletes boldogság jutott osztályrészül Sir Willoughby Patterne-nek, Laetitia Dale-lel való tartós barátságában. A leány teljesen az övé volt, őt magát azonban nem kötötte hozzá semmi lánc. A leányban megvolt a paraziták minden jó tulajdonsága, s hiányzott belőle minden rossz vonásuk. Mintegy házi kritikusa volt Willoughbynek, olyan, aki eme hivatásához méltón mindvégig csak kitünőségeket mérlegelt bálványában, s a világ bármit mondhatott, a szerencsés gentleman nyugodtan fordulhatott Laetitiához a megenyhülés balsamos fürdőjéért. A leánynak szabad bejárása volt Willoughby lelkébe, szabad volt kellemes érzésekre hangolnia ezt a lelket; — úgy engedte meg ezt Willoughby, mintahogy némely királyról mondja a rege, hogy különös előjogokat engedélyeznek az udvarukban sétáló macskáknak. Nem dörgölözhetnek oda őfelségéhez, de pupilláikat szabad rátagítaniuk. Nem szenved kétséget, hogy ezek az alázatosan otthonos, figyelő, kerek szemek csak szebbé teszik a királyi udvartartás pompáját, sőt egy napon tán a kedves cicák azt is megérik, hogy a különféle méhek, hermelinpöttyök s más szokásos cifraságok helyére az ő figurájukat is beszövik a dicső köntösökbe, melyek nehéz uszálya súlyosan omlik a hátul lihegő kis apródokra.

További idézetünk a már említett Könyvből: *Fájdalmat okoz, ha másoknak kell átengednünk valamit, amitől egyébként szívesen válunk meg.*

Ez a gondolat nagyon is finom, aminthogy ilyen minden, az Önzés legsziveközepénél testörkődő gondolat. Nem is értjük meg jól, ha már vagy két nagy kötetét végig nem tanultuk elébb a Könyvnek, — s az ember beleöregszik, míg idáig jut; vagy személyesen is be kell lépnünk a könyv lapjai közé, vagy már régen tul kell lennünk rajtuk. Volt egyszer egy igen tiszteletreméltó uriember,

akinek az orra hegyén egy ősz szőrszál ütközött ki, amit sehogy sem birt onnan kiirtani. Végre is beletörődött a változhatatlanba s békésen nézegette a szőrszálat. Nem tartozik ránk, hogy miféle hatással járt a dolog arckifejezésére és lelki állapotára nézve, de elég az hozzá, hogy végre is valami finom különlegesség tulajdonosául érezte magát, ha nem is volt annyira finom különlegesség, mint a fönt idézett gondolat, amely ősidők óta ott diszeleg az emberiség két szeme közt, mióta csak házasságra szokás lépni az asszonyéppel. Annak a bizonyos öreg uriembernek a szőrszála talán koboldok tréfája is lehetett, vagy csak gyöngülő szemeknek káprázata, számunkra azonban kétségkívül reális valóság a föntemlitett megállapítás és akkor teszünk legokosabban, ha az öreg ur példájára nyugodtan szemléljük a magunk szőrszálát.

Sir Willoughby Patterne számára, noha a kötelesség és okosság kettős tanácsa szerint (amely igen gyakori vegyülés), kész lett volna elvetni Miss Dale szerelmét, mégis megfontolandó volt, hogy nem lehet egyszerűen csak, hogy úgy mondjuk, az ablakon kidobni ezt a vonzalmat, mert a nő egy másik férfi karjai közé eshetik. Ez pedig sokkal nagyobb megpróbáltatás számunkra, mintha egyszerűen a földre pottyantjuk őnagyságát. Ha férfi karok közé kerül, nem lehet tudni, nem veszíti-e el irántunk való hűségét? Willoughby nem akadt föl azon, hogy Laetitia és Vernon elméletben összehorontassanak; de megtorpant és fölszisszent, amikor látta, hogy a terv tényleg meg is valósulhat. Ez beszennyezte a képet, melyet Laetitiáról magának alkotott.

De mégis, arra az esetre, ha a nagy sorsfordulat ellenére is, a leány változatlanul a régi tudott volna maradni, Willoughby, csakhogy menyasszonyát megnyugtassa s hogy két jól használható

lényt így tartson meg a maga rendelkezési körében, hajlandó lett volna egybefűzni Vernont és Laetitiát. Ennek az elhatározásnak az elgondolása némi halvány megvetést ébresztett föl benne a fizikailag hűtlen nő iránt s nem csoda, hogy végeredményben ama Könyvhöz folyamodott, a női nemről szóló, izzó fejezetekhez, melyekben ugy szerepel a fehérnép, mint az életéért nyargaló falka legelül lihegő, undokul ravasz csapata. A nőket nem igen kiméli az a Világnagy Könyv. Mi inkább csukjuk is be most.

Hiszen többnyire férfiak irtak bele s bölcseségből természetesen férfiak meritenek legtöbb épülést, — aminthogy féltucat népszerű szentencia (afféle rézbe öntött, de sötét aranszinüre koptatott igazságok), melyek a nőket alaposan helybenhagyják, teljesen meg is vigasztalták az elszánt tette készülődő Willoughbyt.

S amint maga elé képzelte Laetitia hervatag arcszínét, elhatározása még könnyebben edződött meg.

És az ő Clarája féltékeny erre a szegény kókad virágra!

Mindenesetre szerette volna Laetitia egymásik tulajdonságát átszivárogtatni menyasszonyára, de hát ezeknek a nőféléknek az elemeit nem lehet úgy kevergetni, mint a szakács az ennivalókat; — sőt, ha tán lehetséges volna is, ha az embernek, mint ahogy Willoughby a két kastélybeli nővel megpróbálta, sikerül is egy fazékba gyömöszölni őket, a valószínűbb eredmény akkor is inkább az, hogy egyéniségük kis anyajegyei csak annál élesebben ütköznek elő. Ha persze volna bennük valami igazi kiválóság, másképp is elsülhetne a dolog: akkor tán képesek lennének az általunk kívánt elváltozásokra; vagy tudományosan elegyítve össze, hosszabb időre, vala-

mely nem ostoba szultán háremében, lassan-lassan most is sikerülhetne a kísérlet. Mindenesetre meddő dolog azonban sokáig időznünk ennél a problémánál, mely csak a nyers sajnálkozás egy pillanatáig foglalkoztatta Willoughbyt, úgy suhanva át agyvelején, mint két expresszvonat sistersgő találkozása.

Lady Eleanor és Isabel együtt üldögéltek Miss Dale-lel, mindhárman kézimunkába mélyedve. Willoughbynak csak rá kellett néznie Miss Eleanorra s a lady máris fölkelt helyéről. Eleanor viszont Miss Isabelre nézett rá, közben takarodót csörögve kulcsomóival. Némi illendőségi várakozás után Miss Isabel kiosont. A házirend tökéletes fegyelme érvényesült.

Sir Willoughby holmi melódiát veregetett ki keresztbevetett lábain.

Laetitia megértette, hogy ennek a csöndnek jelentősége van. Megszólalt: „Talán valamelyik ügyében kellemetlenségei voltak ma?”

— Az én ügyeim, — felelte Willoughby, — csak akkor bántanak, ha nagyon is sok gond jár velük. Különben milyen ügyekre gondol: közügyekre, vagy magánügyeimre?

— Talán inkább közügyekre.

— Azt hiszem, vagyok olyan jó hazafi, mint bárki más, — mondta Willoughby, — de már nagyon is hozzászoktam honfitársaim ostobaságaihoz; a mi erős hajónknak ilyesmi nem árthat. A legrosszabb, ami eshetik, nem lehet rosszabb holmi illeték- vagy adóemelésnél, esetleg leveskiosztásoknál a kastélykapukban: az embernek meg kell engedni, hogy az erdők szélén fát vághassanak, vagy egy tucat kocsirakomány szénnel megkönnyebbitsék. Nem veszi rossz néven feudalista érzéseim csökkenését?

— A páncélos lovagok ideje lejárt, — fe-

lelte Laetitia, — nincsenek többé fölvonó hidas várkastélyok. Szigetünk sérthetetlensége is odavan, mióta kereskedelemre adtuk magunkat.

— Cserébe adtuk függetlenségünket a kereskedelemért. És Ön ezzel ősi vitapontunkra tér át. Jó, de mit csináljunk a tulszaporodott népességgel? No, akárhogy is, ne törődjünk a politikával és szociológiával, ezzel a sok barbár frázis-lommal! Ön tud olvasni az én lelkemben. Nem vagyok elkeseredve, csak idegeskedem. Sok a dolgom s ha mégis bevonulnék a parlamentbe, Vernon nélkül nagyon tanácstalan lennék. Hallott már róla, miféle képtelenségen töri a fejét? Irodalmi dicsőségen, agglegénylakással, vendéglői koszttal s más ilyen jókkal egybekötve!

Laetitia már hallott a dologról. Mivel pedig az irodalmi dicsőségről másképen vélekedett, elpirult, s szégyelve pirulását, elkomorodott.

Willoughby föléje hajolt, egy tréfálózni kész gentleman kutató komolyságával:

— Csak nem komolyan komorodott el?

— Én? elkomorodtam?

— Igen.

— Most?

— De még mennyire!

— Oh!

— Akar egy kicsit mosolyogni, hogy megnyugtasson?

— Szívesen, már ahogy én mosolyogni tudok.

Willoughby elsötétült. Nem volt nő a földkerekségén, akivel oly jól tudta volna a régi francia seigneurök és dámák világát a jelenbe visszragyogtatni, mint Laetitiával. Nem kívánta, hogy az a letűnt kor újraéledjen, de jólesett neki, hogy számára ez holmi föntartott kert lehet, melyben elsétálgathatott, ha egy hölgy társaságában eleganciát és ragyogást akart kifejtteni. S a Laetitiával

folytatott csevegések alkalmasak voltak erre a kedves csalásra. A leány viselkedése sem volt a kellő báj hijján.

Vajjon megmarad-e Laetitiában ez a szép meghódolás az ő fölénye előtt? Eddigelé, évek során át, frissen megmaradt. De mi lesz, ha férjes asszony válik belőle? Lelkünk undokul alá van vetve állati részünk életföltételeinek! Asszony lesz, valószínűleg anya is, józanul várható, hogy mindez nagy változásokkal fog járni. S a változások legkisebb lehetősége is teljes megváltozást jelent egy oly magasabb rendű férfi számára, aki, mikor arról van szó, hogy engedjen valamely tulajdonból a tökéletesebb birtoklás helyett, büszkén mondja: „Mindent, vagy semmit!”

No jó, de ha a házassági kötelék a nő jellemének vagy érzelmi világának legkisebb veszélyeztetésével is járhat, miért ráerőszakolni a dolgot egy már türethően megállapodott, hajadonnak maradt leányra?

Mindezekon kívül pedig, noha Willoughby már egyizben Vernon kezébe illesztette Laetitia kezét, t. i. ama táncjelenet alkalmával, hősünk nagyon jól emlékezett rá, hogy ez a nagylelkűség mily sebet ejtett önnön gyöngéd érzékenységén; úgy hogy ez a seb elrontotta, fakóvá tette néhány rákövetkező születésnapja fényét is. Azon a szenvedélyén sem tudta tultenni magát, hogy vágyat ne érezzen minden szép nő iránt, aki kitűnik a többi közül. Ez a szenvedélye már kora ifjúsága óta sok keserüséget okozott neki, ama, hogy úgy mondjuk, erkölcstelen ingatagság révén, mellyel a szép nők egyszerűen odaengedik kezüket más férfiakra, vagy türik, hogy feleségül vegyék őket. Hölgyek miatt, akik szép nők számba mentek, ha csak hallotta is róluk, hogy szeretőjük van, vagy hogy házasságra lépnek, — dühbe tudott gurulni.

Sok nőt tudott keblére ölelni egyszerre, — ám ne rójja meg senki ezért a bujaság vádjával, hiszen egyébként jól tudta, hogy még a muzulmán törvények értelmében sem lehet az övé valamennyi; — ő inkább a nem tisztaságának féltékeny öre volt, akire a szeretők és férjek megannyi arcpiritó szégyenfoltként hatnak s türhetetlennek érezte, hogy ez a tisztaság mások prédájává lehessen. Tisztaságuk nélkül mit érnek a nők? — mit érnek a gyümölcsárus szilvái? — nem lehet vevőt kapni rájuk. Hamvuk örökre letörlődött!

— Mondom, jobb kezemet vesziteném el Vernonban, — kezdte újra Willoughby, — már pedig úgy látszik, elkerülhetetlenül el kell veszitenem, ha csak valahogy ide nem kötjük őt. Azt hiszem, kedves Miss Dale, maga jól ismer engem. Legalább is jövődő életrajzírómat nyugodtan utasítanám Önhöz, — természetesen bizonyos óvással! Maga az önzést bizonyára vastagon aláhuzatná tulajdonságaim sorában. Nem tudom elviselni, hogy háznépem valamely tagját elveszítsem, — semmiképen sem tudom elviselni. Az a lehetőség, hogy valamelyik barátom érzése megváltozhatik velem szemben, csak azért, mert megházasodom, nagyon kinosan érint. És én megkérdem magától, vajjon mi jó származhatik abból, ha Vernon itthágy egy kényelmes, kedves otthont annak a nyomoruságos irodalmári foglalkozásnak a kedvéért, — tudniillik úgy értem, hogy fizetve van nyomoruságosan . . . — hajolt meg Willoughby a költőné előtt. — Hát jó, költözzék ki a házból, ha úgy véli, hogy nem fér majd jól össze az uj, fiatal urnővel. Suta figura szegény, de azért jó fiu. És épen ezért kellene a számára valami megfelelő megoldás. Nekem az volna Vernonnal a tervem — és mi férfiak, Miss Dale, nem változunk meg régi barátainkkal szemben, még ha meg is házasodtunk, — az én tervem,

amely Vernon életrendszerében alig okozna észrevehető változást, az volna, hogy építtetni kellene neki egy kis költői villácskát, amely azonban egy pár ember számára épen elég nagy legyen, itt valahol a park szélén. Már ki is szemeltem a helyet. Csak kérdés persze, hogy Vernon élhetne-e ott egyedül? A férfiak, mondom, nem változnak meg a házasság után sem. Vajjon miért nem mondhatjuk el ugyanezt a nőkről is?

Laetitia megjegyezte: „A nő, ha mint nemmel foglalkozunk vele, nagyon könnyen engedi meg a külön, individuális vonások elhanyagolását.“

— Individuálisan nézve a dolgot, egy bizonyos külön személyre vonatkoztatva, bizonyára tévedhetek. De mivel én épen egy ily határozott személyre gondolok, érez vele szemben az én erős barátságom aggodalmat, amely bizonyára méltatlan ehhez a személyhez is és az én barátságomhoz is, de hát érthető, ha a forrására gondolunk. Még a tiszta baráti érzés is képes a féltékenységre, olyan romlott az emberi természet! Én azonban mindazáltal nagyon szeretném, ha az az illető nő mellettem találna végleges otthont, közelemben élne, boldogan és a magam boldogságát is tovább fokozva hasonlithatatlan társasága bájával. Benne igazán nem a „nem“ általánosságát becsülöm, elhiheti!

— Ha szerencsés lehetek az Ön szavait reám való célzásnak érteni, Sir Willoughby, — mondta Laetitia, — tudnia kell, hogy én édesatyámnak vagyok a lakótársa.

— Melyik kérő tekintené ezt elutasító válasznak? Hiszen beléphetne harmadikul a családi körbe s részt vállalhatna az Önök szeretetének kedves teréből. Igazán, miért ne? Pedig lehet, hogy ezzel a saját boldogságom ellen érvelek: ez a véget jelentheti az én számomra!

— A véget?

— A régi barátság érzékenykedő és követelőző . . . Jó, hát nem jelenti a véget! De mégis, ha az én barátnőm nem maradhatna azután ugyanaz hozzám, az mégis csak végét jelentené a barátság régi formájának, ha remélhetőleg nem is az intenzitásának. Azonban ha egyszer a formához is úgy hozzászokott az ember! Most maga talán megvetendőnek érzi ezt a „hozzászokott“ szót, egy ily barátsággal kapcsolatban. De mindannyian a megszokás rabjai vagyunk! Én, bevallom, valószínűs gyáva vagyok érzelmeimben; minden változástól rettegek. Egy hüvelyk tizedrészének az árnyéka is borzasztó eltérés számomra egy szempilla megszokott rebbenésénél! — érzékenységem némi érzékeltetéséül mondom ezt. És, drága jó Miss Dale, ezért ajánlom magam az ön irgalmaságába, minden nyíltan fölfedett gyöngeséggel, melyeket, nyugodtan tehetem hozzá, senki más előtt nem tárnék így föl. Gondolja meg, mi lenne az, ha elvesziteném magát! Kislelkűségem az, mely így földézi aggodásomat. Holott tudom, hogy lehetnek fenkölt nők, akik asszonyokká, sőt anyákká válhatnak s mégis megőrizhetik barátjuk számára a régi otthont. Szembe tudnak szállni s diadalra jutnak az emberi élet minden csuf kényszerével szemben. Én mindig erősen hittem, hogy mi keresztül vergődhetünk minden helyzeten, sorunk minden változásán, mert mindaddig nem vallunk szégyent, amíg a lényeg, barátságunk szellemi része, sértetlen marad. Ért engem? Nem igen vagyok jártas az efféle elvont fejtegetések terén.

— Ön nagyon érthetően beszél, — mondta Laetitia.

— Sohasem állítottam, hogy a pszichológia erős oldalam volna, — felelte Willoughby, némileg elkomorodva a leány hüvöske elismerésén; mivel-

hogy nem kevésbé volt érzékeny a hang tört-
számokkal kifejezhető árnyalatai iránt sem, mint
a szempillák rebbenésével szemben, — olyan volt
ez, mintha valami melódia zengett volna benne,
amelyet minden kizökkentett, ami nem simult
szerényen vagy némán a kíséretébe. Már pedig
egy ily melódiával járni a világban, összehasonlit-
hatatlanul jobb kémlelő szer, mint a próbakövek
vagy talizmánok bármelyike. „Édesatyja állapota
javult mostanában?”

— Nem panaszkodott, mikor ma reggel odaát
voltam nála. Amália, az unokanővérem, állandóan
vele van s kitűnő ápolónő.

— Az öreg ur szereti Vernont.

— Nagy tisztelője Mr. Whitfordnak.

— Ön is?

— Oh, hogyne; én is.

— Kezdetnek ez a legbiztosabb alap. Szeretem,
ha barátaim, akik nekem kedvesek, így indulnak.
A fejjel való nekiugrások a vonzalmak terén...
hogy is mondjam csak!... Az ilyesminek előre
félnek a végétől. Vernon képességei valóban
tiszteletreméltók. Félénksége a főbetegsége. Azt
hiszem, mindig az ejti gondolkodóba, hogy ő nem
kapitalista. De hát, — ugy-e erre bátran gondol-
hatna valaki? — miért nem fordul hozzám? Az én
erszényem nincs lakat alatt!

— Nincs, Sir Willoughby! — mondta Laetitia
melegen, mert hősünk híres volt jótékonyságáról.

A leány szemei ragyogva szolgáltatták Willoughby
kedvenc táplálékát, úgy hogy sütkérezve foly-
tathatta:

— Vernon jövedelme egyszeriben kikerekíthető
lenne, arányosan új helyzetéhez, mely méltán
igényelne fizetésjavítást. Oh az a pénz, az a pénz!
Dehát ilyen a világ sora! Szerencsére én rendes
gazdálkodásra való hajlamot és személyemmel

szemben is érvényesülő takarékoságot nyertem örökül. Vernon olyan ember, aki ötvenszer többre volna képes, ha megfelelő élettársra akadna, aki méltányolná képességeit és eltekintene apró fogyatékoságaitól. Mert ez utóbbiak bizony kézzelfoghatók, ha kicsinyek is. Ő mindig tisztában volt az én kívánságaimmal: — még akkor is, ha teljesítésük újra egy egész világgörűli utra hajszott volna, engem, aki pedig fészkenülő madár szeretek lenni! Mikor is kezdődött a mi barátságunk? Még kisfiu koromban, ugy-e? Sok éve már ennek!

— Harmincadik évemben járok, — mondta Laetitia.

Kinosan lepődve meg ettől a nyíltságtól, mely különben nagyon egyezik a hölgyek természetével (akik, mint tudvalévő, akár oktalanságból, akár örületből, még parókájukat is képesek fitogtatni), s akik azonnal halálos bizalmaskodásba keverednek, amely agyoncsap minden költői bámulatot irányukban, — Sir Willoughby megbüntette Laetitiát, megfontoltan adva tudtára, hogy nem is látszik kevésbé idősnek.

— A tehetség, — mondotta, — nem ismeri a ráncokat! — Ez a megjegyzés aligha tartozott Willoughby finomabb bókjai közé, de elvégre sértés érte s ő sohasem tudta a sebet azonnal kiheverni. Ez a seb, minthogy épen érzelmes hangulatban találta, nagyon is élesen sajdukt belé. Hiszen ő is könnyen utánaszámolhatta volna a lady életkorát. De ez a szégyenkezéstelen vallomás csörömpölve csattant közé az ő halk és gazdag fuvolaszólamának s megbotránkoztatta.

Egy pillantást vetett a kandallón álló, arany oszlopos órára s némi sétát indítványozott, mielőtt dinerhez mennének. Laetitia összerakta kézimunkaszerszámaikat.

— Általában az a szabály, — enyelgett Wil-

loughby, — hogy a költőnők nem értenek a tű használatához.

— Szívesen mondok le akár a tőről, akár a tollról, ha ezek kivételes lénynek tüntetnek föl, — felelte a leány.

Willoughby bókot próbált elsütni Laetitia igazán kivételes sajátosságairól. De mint mikor a művész ujjai szórakozottan tévedeznek a billyentyükön, a bók félre sikerült s magának Willoughbynak a fülében is hamisan csengett. Mindazáltal kétségtelennek érezte, hogy Laetitia jóságból kicsinyelte le az ő félelmét, mely szerint egy harminc éves lady házassága az ő Vernon cousinjével oly nagy veszteség lehetne rája nézve. Ennélfogva Willoughby, miközben le- s fölléptetett a pázsiton, olykor-olykor odapillantva az ablakra, mely mögött Clara és Vernon még tanácskoztak, olyan egyre javuló harmóniákba egyeztetgette jövő boldogságának terveit jelenlegi érzéseivel, mint aminőket akkor hallunk, mikor a zenekari hangverseny muzsikusai hangolják össze szerszámaikat. A dolog még nem tökéletes, de annak ígérkezik. Elvégre nem vagyunk angyalok, akiknek hárfái mindig chorál-képes állapotban vannak. Halandók vagyunk, s csak erőfeszítés révén jutunk el az égi összehanghoz, szenvedések árán. A szenvedés bizonyos mértékére mindig szüksége volt Sir Willoughbynak, különben nem érezte volna oly tisztán nemeslelkűségét. Ennélfogva tehát megint csak ellágyult Laetitiával szemben, olyannyira, hogy így szólt magához: „Társalgásra azért még mindig értékes nő volna.“ S ő ezt az értékes nőt fogja odaajándékozni unokafivérének.

Tekintve Clara és Vernon értekezésének hosszú időtartamát, úgy látszott, hogy az unokafivérnek erős rábeszélés kell az ajándék elfogadására.

XV. FEJEZET.

Kérelem a szabadulásért.

Sem Clara, sem Vernon nem jelentek meg a déli asztalnál. Dr. Middleton klasszikus témákról beszélgetett Miss Dale-lel, ami olyan volt, mint mikor egy jószívü óriás kőről-kőre segít kapaszkodni egy kis leányt valamely zuhogó hegyi gázlón keresztül: végeredményben a járatlan hallgatóság, látva, hogy Laetitia átlábol a nehézségeken, méltán azt is hihette, hogy ebben sajátmagának is része van. Sir Willoughby büszke volt barátnőjére s ennél fogva türelmetlenül szeretett volna átadni a Laetitia dolgán, addig, míg hajlandó kiadni kezéből a leányt. Ugy remélte, hogy nyélbe is ütheti az ügyet Vernonnal, még a diner előtt, egy-két odavetett szó árán. Clara ama kérése, hogy vőlegénye adja vissza neki a szabadságát, az, hogy *tőle* való szabadulásért eseng, inkább bizonytalan félelemmel töltötte el, semmint büszkeségét sértette.

Miss Isabel elhagyta az ebédlőt.

Aztán visszatért, mondván: „Nem akarnak villásreggelizni.“

— Akkor asztalt bonthatunk, — jegyezte meg Sir Willoughby.

— Clara sirt, — sugta oda Isabel Willoughbynek.

— Eléggé gyerekes vonás, — felelte hősünk.

A két idős hölgy együtt vonult ki. Miss Dale,

folytatva a megkezdett témát, meghívást kapott a nagytisztelendő doktor urtól egy kis előadásra a könyvtárban. Sir Willoughby le- s föl járt a pázsiton, egy-egy pillantást vetve a nyugati szoba felé, valahányszor sarkon fordult séta közben. Türelmetlensége növekedtével benézett az ablakon, mikor is a szobát üresen találta.

A délután folyamán sem Clara, sem Vernon nem mutatkozott. A diner-idő közeledtével a ház hölgyei Miss Middleton szobalánya útján azt az üzenetet kapták, hogy urnője ágyba feküdt, mert nagy fejfájása miatt nem jöhet le az asztalhoz. A kis Crossjay viszont Vernonnól hozta azt a hirt, (melynek közlését holmi madárfészekszedés késleltette), hogy a tanár ur átgyalogolt a dombokon és Dr. Corneynél szándékszik megebédelni.

Sir Willoughby részvétét küldte menyasszonyának. Sehogysem volt képes értelmét szokásos beszéd témáira irányítani, harangöblü lélek volt, olyan ember, akit annyira eltöltött saját külön, önmagát ünneplő zengése, hogy bármely közelébe férkőző kétes szó vagy nemkellemes körülmény emléke megzavarta belső békéjét. Mivel pedig kétes és nemkellemes dolgok gyakran adódnak, mindig szüksége volt valamely női imádóra s gyakran érezte kényszerét annak, hogy az illetőt emez ellenmértékű ható bálványozás egy-egy jelére sürgősen fölhívja. És épen most, mikor oly rendkívüli élességgel sajgott benne az imádat utáni vágy, nem juthatott egy csöppnyihez sem belőle. A nagytisztelendő doktor ur egészen büvkörébe vonta Miss Dalet, úgyhogy Sir Willoughby számára nem kínálkozott vigasz, se künn, se benn. Hozzá volt szokva a rendes csevegési tárgyakhoz, amikről angol gentlemanek általában beszélni szeretnek, a lovak szolgáltak ilyenekül, a kutyák és a vadászat, sport, pletyka, botrányok, politika és a borok, vagyis férfias témák,

némi leereszkedéssel a női csacsogásokhoz s közben-közben egy-egy merészebb anekdota jóízű méltatásával is. Mi érdekeset találhatott volna tehát az athéni színház leírásában, vagy a görög leányéban, aki a színpalak mögött fuvolaszóval utánozta a fülemilét, nagy elragadtatására a görög publikumnak! Szinte már gyanakodott, hogy Miss Dale éber érdeklődését valami különös ok fűti, dehát ilyen okot lehetetlen volt kitalálni. Egyébként pedig: ezeket a régi klasszikusokat egyenesen illetleneknek találta, hiszen nem irtak nőközönség számára, mint ahogy a mi modernjeinktől elvárjuk. Az asztalnál egyszer félbe is próbálta szakítani Dr. Middletont:

— Miss Dale, azt hiszem, okosan tenné, ha a klasszikusok ujkori kiadásaira szoritkoznék.

— Ön most úgy beszél, — felelte Dr. Middleton, — mint aki angol nyelven próbálja tanulmányozni a klasszikus mithológia lexikonját.

— A színház a klima függvénye, Sir; ezt bizonyára el fogja ismerni.

— Ha a jó ötletek a klima eredményei, akkor igaza lehet, Sir.

— Nálunk, úgy látszik, nagy erőfeszítéssel lehet jó színpadot fejleszteni, vagy legalább is törekvést ebben az irányban, — szót Miss Dale, kérdő arccal fordulva Dr. Middletonhoz s elmellőzve Sir Willoughbyt, mintha megjegyzésével csak átmenetileg zavarta volna meg a beszélgetést.

Lady Eleanor és Isabel, akik eddig kitűnően hallgatták a tudós beszélgetést, belátták, hogy szükséges Willoughby javára beavatkozniuk. Dehát nagynénjeivel, a háztartás oszlopaival, nem társaloghat az ember az asztalnál holmi egyetemes témákról! Kísérletük csak növelte Willoughby rossz kedvét. Az járt az eszében, hogy rosszul választotta meg az apósát: ezek a tudósok nagyon

neveletlen népség! Aztán azon tünődött el, hogy a fiatal és fiataloskodó nők a kiválóság minden formáját megbámulják, s egy tudós társasága a változatosság varázsával hat rájuk. Következésképpen szükségesnek vélte, hogy dinerpartie-kat fog barátai, főleg az őt nagyratartó hölgybarátok számára rendezni, még mialatt a doktor itt tartózkodik. Clara főfájása odafönt az emeleten, Dr. Middleton faragatlanságai pedig idelent a földszinten, egyaránt azt az ösztönszerű félelmet keltették benne, hogy valamely sorscsapás fenyegeti: zivatart szimatolt a levegőben. Mindazáltal valami újat is észlelt, aminek a jövőben hasznát vehette. A borokról kezdődő beszélgetés egyszerre csak visszarántotta a doktort a klasszikus multból, szinte mágikus hirtelenséggel. Gazda és vendég izlésében erős, testvéri rokonság mutatkozott meg az egyes borfajták és évjáratok méltánylásában: szinte tűzbe hozták egymást a híres szüreték fölsorolásával s ha Sir Willoughbynak a téma kedvéért föl kellett áldoznia a hölgyeket, sajnálattal bár, de mégis beletörődött, hogy a helyzet kényszerítő alakulása következtében vétkezni fog szokásai ellen, mivel csak így ragadhatja újra magához a társalgást s fürkészheti ki egy öregedő gentleman gyöngéit.

Késő este volt, mikor a kastély csengője megszólalt s Willoughby a hallban Vernonnal találkozott össze. Mindjárt fölszólította: jöjjön vele a laboratóriumba, elmesélni Dr. Corney legutolsó tréfáját. Vernon röviden válaszolt. Corneytől ma egyetlen anekdotát sem hallott, — mondta s máris meggyújtotta a gyertyáját.

— Egyébként, Vernon, beszéltél Miss Middletonnal?

— Holnap tizenkettőkor tárgyalni fog veled.

— Holnap tizenkettőkor?

— Igen, huszonnégy órai meggondolásra van szüksége.

Sir Willoughby elszánta magát arra, hogy zavarodottságát kifelé is láttatni engedi. Vernon azonban jóéjszakát kívánt neki s föllábalt a lépcsőn, míg mielőtt a meglepetés eme drámai megjátsszása időt engedett volna a további beszédre.

Viharszag volt a levegőben s villámcsapás fenyegetett. Sir Willoughby ösztönei a sok előjelet éberem figyelték s bár csendre szoritotta őket, mégsem nyomhatta el nyugtalanokadásukat annak a görcsös ismételtetésével, hogy a szenvedélyesen féltékeny asszonyfélék mily örült végletelig tudnak eltévelyegni. Hitt a Clara féltékenységében, mivel tényleg akart benne ilyesmit fölkölteni, holmi szelid vetélytársnői versengés kedvéért. Nem tudta föltételezni, hogy a leány beszélhetett volna erről Vernonnak. Ami viszont Clara ama kívánságának a komolyságát illette, hogy vőlegénye adja vissza neki a szabadságát, ezt Willoughby alig tartotta hihetőnek. Mégis, az a körülmény, hogy a leány határozott órát tűzött ki a vele való beszédre, és azt is huszonnégy órai határidővel, némi rést engedett a hihetetlen valóságosságának s a gyanus előjelek tömegéhez új sullyal járult: de ki képzelte volna, hogy Clara Middleton ennyire vadul áldozatává lehesen a féktelen féltésnek! Willoughby különböző megnyugtató bölcseségeket mormogott maga elé, amelyek alkalmasak lehetnek egy félig esztétvesztett fiatal hölgy mentségére, végül is azonban valamennyit halomra döntötte azzal, hogy képtelenség ezeket Clarára alkalmazni! Hogy valahogy mégis álomba ringatózzék, enyhe szemrehányásokkal kezdte illetni önmagát, valahogy úgy, ahogy a tilosban járó szépségek gáláns historikusa szokott célozgatni hősnői apró eltévelyedéseire. Amit tett, Clara érdekében tette. Elaludnia azon-

ban mégsem sikerült. Hogy egy ily rendkívüli féltékenység csak egy mindent leigázó szerelem bizonyosága lehet, ez a gondolat megoldást adhatta a problémának mindaddig, míg a tételt nem kellett Clara egyéniségével összeegyeztetni. Azonban Clarában nem tapasztalt semmi délszaki szenvedélyességet! Legutóbb is, mikor az eljövendő, rózsás, menyegzői napról beszéltek, a leány önmagába zárkózott és fagyos volt. Nem lehetett nyitját találni sem Clara lelkének, sem ennek az egész titoknak.

Másnap, a reggelinél, általános álmatlanságról panaszkodtak. Miss Dale és Dr. Middleton kivételével senkisé is hűnyta le a szemét. „Én, Sir,“ — mondta a doktor Sir Willoughbynek, — „ugy aludtam, mint egy jóra való lexikon az Ön könyvtárában, mikor Mr. Whitford és én nem vagyunk ott“.

Vernon odavetőleg megjegyezte, hogy egész éjszaka irt.

— Ti firkászok agyonölitek magatokat, — szólt szemrehányó hangon Sir Willoughby. — Én a magam részéről elvül tekintem, hogy öngyilkosság nélkül végezzem el a dolgaimat!

Clara odafigyelt atyjára: elneveti-e magát? Az öreg nyájasan nézett a módszeres munka emberére. A leány képtelen volt kifürkészni, vajjon szövetéséget remélhet-e atyjában vagy bírót? Tartott tőle, hogy inkább az utóbbit. Most, hogy bele akarta vetni magát a küzdelembe, látta, mily távolságban húzódik az a vonal, melyen ő áll föl a harcra, attól a másiktól, melyet a világ szab ki a jegyesi sorba jutott leányok számára: édesatyja aligha állhat az ő oldalára; a távolság már nagyon nagyra nőtt. Atyja szereti őt, de bizonyára úgy fogja majd föl a dolgot, hogy leányát valami örült szeszély vezeti s kíséreltet sem fog tenni megértésére. A tudósi iszony is, mely minden,

csodálatos simasággal egybeszerkesztődött emberi viszonylat fölforgatásától retteg, ő ellene fogja hangozni az öreget s ha lányáról való vélekedését még a világ állásfoglalása is megerősíti, Dr. Middletonból kész zsarnoki apa válhatik. Hogyan lehetne védekezni ellene? Ha csak rá gondolt is Sir Willoughbyra, nyelve már készen állt s női elszántsága fürgén sietett nyelve segítségére; — atyjával szemben azonban, úgy gondolta, csak néma és makacs daccal tud majd helytállani.

— A te munkád nem ugyanolyan természetű ám, mint a Vernoné, — szólalt meg.

Dr. Middleton bozontos szemöldökei alól jókedvű villanás jutalmazta a leányt, mutatva, hogy az öreg ur mégis csak mulatott a baronet „munkájának a fölemlegetésén.

Ilyen kevés kellett Clara fölvidítésára! Valósággal sütkérezett a föl villanó sugárban, hízkelkedően marasztalva szemein atyja tekintetét, ameddig csak lehetett. Elkezdett reménykedni, hogy mégis a maga oldalára hódíthatja: majd szépen megvallja neki, hogy sokkal nagyobb a baj, mint először gondolta s hogy nagyon rosszul tette, amiért már előbb nem zavarta meg az öreg ur tudósi békéjét.

— Nem is állítom, hogy ugyanolyan természetű volna, — hajlott meg Sir Willoughby a többiek egyöntetű állásfoglalása előtt. — Az én szegény munkásságom a nappalé, Vernon munkája pedig kétségkívül a fölvirradó napoké, a jövőé. Mindazáltal kardoskodom az egészség megbecsülése mellett, mert az egészség a munka legfőbb szerzője!

— A folyamatos munkáé mindenesetre! Ebben megegyezünk, — mondta barátságosan Dr. Middleton.

Clara szive elcsüggedt; ilyen kevés kellett a megfélemlítéséhez.

Ám vádoljuk őt azzal, hogy csak képzeletével emelt ellentéteket maga és vőlegénye közé! De jusson eszünkbe, hogy ámbár nem esett szó, mely viselkedésére teljes jogot adhatott volna, a természet olvasni tud a másik ember természetében: a foglyokat mindentől megfoszthatják, csak attól nem, hogy átlássanak zsarnokaikon; — és jusson eszünkbe az is, hogy Clara, aminthogy maga is tudta magáról, nem volt teljesen hibátlan, s Willoughby ellen törő lázadása részint önmaga ellen is fordult.

Asztalbontásnál összekerült Sir Willoughbyval. Tovább akart siklani, Miss Dale után kiáltva: „A laboratóriumba? Megengedi, hogy majd elkísérjem, mikor átsétál édesatyjához? Az ember ma a szabadban csupa föld- meg égszagot érez. Micsoda nyár! Tavaszi szellőkkel! Nem? Majd le- és föl fogok sétálni a kertjünkben s világért sem rövidítem le a látogatását, ígérem!”

— Igazán nagyon boldoggá tesz. Azonban nekem máris mennem kell, — felelte Laetitia, látva, hogy a körülöttük settenkedő Willoughby le akarja foglalni menyasszonyát.

— Jó! Csak egy kerti kalap s a följárónál leszek!

— Várni fogom a terrazon.

— Nem fogom soká várani!

— Legföljebb öt perc! — szólt oda Sir Willoughby Laetitiának, aki távozott, magukra hagyva a jegyeseket.

— No, édesem, — fordult Clarához Willoughby csaknem meghunyászkodó hizelgéssel, — hát mi ujság? milyen eredményre jutottál tegnap Vernon mesterrel? Akarja is, nem is? Ilyesmiben ő igazi asszonytermészet! Nem tudom megbocsátani neki, hogy megfájdította a fejedet. Valaki azt is látta, hogy sirsz.

— Igen, sirtam, — felelte Clara.

— No hát most már beszéld el, hogy volt! Tudod, kicsikém, akár tetszik a terv Vernonnak, akár nem, a fődolog az, hogy itt tartsuk, ha nem is a kastélyban, de valahol a szomszédságban. Aligha kívánatos, hogy mostanában erőltessük a házasságokat. Bizonyos vagyok benne, hogy a vidéken csupa olyan... A legtöbb házasság napján akár a léleklarangot is meghuzhatnák.

— Magam is azt hiszem, — mondta Clara.

— Hovatovább odajutunk, hogy csak az érdek-házasságokat és csakis azokat üdvözölheti vidám harangszó.

— Ne beszélj így a nyilvánosság előtt, Willoughby.

— Csak előtted, drágám, csak előtted. Nehogy azt hidd, hogy a világ előtt ily leplezetlenül mondanék véleményt. Nos, én egyébként puhatoltam Miss Dale-nél. Az ő részéről nem lesz különösebb akadály. Hát Vernonnal hogyan állunk?

— Majd beszélünk róla, Willoughby, mihelyt visszajöttem a Miss Dale-lel való sétából, ugy tizenkét óra körül.

— Tizenkettőkor! — hüledezett Willoughby.

— Órát tüztem ki. Ez gyerekesnek tűnhetik. De megmagyarázom. Órát tüztem ki, mert egyrészt talán még mindig letagadhatatlanul gyerekes lény vagyok, másrészt el akartam halasztani bizonyos időre ezt a megbeszélést. Annyit azonban máris mondhatok, hogy Mr. Whitfordot nem tudtam rábeszélni s eljegyzésünk fölbontása sem tudná őt maradásra bírni.

— Vernon fogalmazta ezt így?

— Nem, hanem én.

— „Eljegyzésünk fölbontása!“ . . . Gyere be egy kicsit a laboratóriumba, édesem!

— Erre most nincs időm.

— Az idő inkább álljon meg, minthogy akadályos lehessen a mi beszélgetésünknek! „Fölbontás!“ . . . de hisz valóságos szentségtörés ezt a szót kiejteni!

— Én is érzem, dehát mégis ki kell néha ejteni.

— Néha? Miért? Nem látom az okát. Hiszen te tudod, Clarám, hogy az adott szó, két szerelmes jegyesi kötése számomra vallásosan mély dolog. Olyan szentnek tartom, mint magát a házasságot, sőt szentebbnek, nem is tudnám megmondani, hogy miért? Csak a szivedre apellálhatok, hogy megérthess. Házastársi válásokról aránylag közönyösen szoktunk olvasni. Olyan párok közt fordul elő az ilyesmi, akik már lekoptattak magukról minden romantikát.

Clara, valamely jeges irónia rohamában, — látva, hogy Willoughby ily elvakultan akarja nyilatkozatra bírni, — már-már megkérdezte, vajjon mióta lett a romantika vallásosan mély dolog vőlegénye számára?

Willoughby azonban újra megszólalt s szavai kevésbé harcias érzelmekre szelidítették a leányt: „Szegény istenadták! csak hadd induljanak el a maguk külön utjain! Az olyan házaselek, akik már nem szeretik többé egymást, nem sorozhatók elbirálni való kategóriába. De ha a mi eljegyzésünk is fölbontható lenne! A mi eljegyzésünk! A *miénk!* Oh!“

— Oh! — Clara hattyui hangján végtelen fájdalommasságúvá remegett Willoughby sóhajának gépies utánzása. — Oh! — pihegett föl, — essünk tul rajta, most! Ne szólj, mig meg nem hallgattál! A fejem közben egészen belezavarodott. Két jelenet egymásután, — két jelenet több, mint amennyit elbirhatnék. Bűnbánattal látom be, hogy vétettem ellened. Fáj a szívem miattad! Minden szemrehányás engem illet! Willoughby, vissza kell adnod

a szabadságomat! Egy szót se szólj arról, amit tegnap mondtál; a féltékenységet én nem ismerem... Boldog leszek, ha barátomnak foglak nevezhetni s egy nálam méltóbb nő oldalán látlak, aki idővel barátnőül fogadhat! Szavamat adtam neked... de akkor még nem voltam tisztában érzelmeimmel. Egy gyöngé és bolond leány tudatlansága az oka mindennek... Gondolkoztam erről s nem tudok gonoszságot látni benne, bár kárhozatos és szégyenletes, jól tudom. Te azonban tisztán állasz. Téged nem érhet vád. Te nem fogsz szenvedni, mint én. Akarsz-e hát nagylelkű lenni hozzám? Lásd, minden önbecsülésem veszendőbe megy, mikor így könyörgök: légy nagylelkű és bocsáss szabadon!

— Hát ez volt... Willoughby megőrizte nyugalmát, — hát ez volt az, amiről Vernonnal tárgyaltál?

— Beszéltem vele. Eleget tettem a megbizásodnak és beszéltem vele.

— Rólam?

— Magamról. Belátom, hogy megsértettelek, de nem kerülhettem el... Igen, rólad is, amennyiben egymáshoz tartozunk... Azt mondtam, hogy azt hiszem, szabadon fogsz bocsátani... Azt mondtam, hogy hű tudnék maradni adott szavamhoz, de te nem fogsz erőszakoskodni. Gentlemanek nem erőszakoskodnak, ugy-e? Hű tudnék maradni, de egy lépéssel sem tovább: szeretni nem tudnék! Nem! Oh, Willoughby, bánj velem úgy, mint teljesen érdemetlennel, — az vagyok. Már egy évvel ezelőtt is tudhattam volna... Csalódtam önmagamban. Szerelemnek kellett volna lennie...

— Kellott volna!... Willoughby hangjában éles lenézés csengett.

— Szerelem... de lásd, ha nem tudok szeretni! Azt hiszem, teljesen ellentétes érzés az én ter-

mészetemmel. Amit az emberek róla mondanak, sohasem tapasztaltam magamon. Ugy látszik, tévedtem. Könnyü ezt kimondani, de érezni nagyon keserü. Te meg fogod érteni, hogy én csak a szabadságért könyörgök, mert nem tudok lekötve élni. Ha szabadon engedsz és megbocsátasz nekem, vagy legalább megígéred, hogy egyszer meg fogsz bocsátani, ha egy szives, bátorító szót találsz számomra, tudni fogom, hogy ez azért van, mert te különb vagy nálam, magasan állsz fölöttem, aki nem tudtam oly szerelmet nyújtani neked, aminőt megérdemelsz házastársadtól. Csak mondd ki a szót: eredj! Te légy az, aki fölbontja egységünket, látva, hogy mily gyarló a szívem. Hogy az emberek mit gondolnak majd rólam, keveset bánom. Én csak attól rettegek, hogy neked okozok bánatot.

Elhallgatott, várt: úgy látszott, hogy Willoughby már-már megszólal.

Willoughby észrevette a leány várakozását s bár lelkében csak képtelen, fura zürzavar dult, kimért méltósága úgy tartotta jónak, hogy Clarát félrevezesse érzései felől.

Megingatta a fejét, hasonlatosan Kelet pálmájához, melynek árnyéka áldás az alatta meghuzódó, áthevült vándornak. Szomoruan mosolygott, közben azonban tanácsot tartott méltóságával: mily szavakkal lehetne ezt a nemes fölényt továbbra is megőrizni s az örült kis lázadozót keserüen nyomatékos leckében részesíteni. Hogy mit gondoljon a dolgról, — ez későbbre is halasztható. Első teendő: cselekedni!

Megszorította a leány mindkét kezét, aztán, szélesre tárva az ajtót, sűrű szemjelekkel integetett a laboratórium felé: — „Odabent zavartalanul beszélhetünk. Sehogyse tudtam kitalálni, mi érinti itt olyan kényelmetlenül az érzéseimet! Hát persze,

az amerikaiaknak van igazuk, az ember az orrán keresztül izgul föl elsősorban. És itt csupa reggeli-maradék illatozik! Talán tulságosan is kifiguráztam annakidején a jó unokaöccsöket! — ha ugyan hallottál ily tárgyú leveleimről... Ezek az étel-hulladékok tényleg kellemetlenebbek, mint egy egész éjszakai dorbézolás nyomai... Ennyi haszna van, ha az ember Amerikát is megjárta, bár nem volt olyan romantikus multság, mint például egy itáliai kirándulás. Meneküljünk az ebédlőből!”

Clara nem fogadte el a feléje nyújtott kart. Láta, hogy Willoughby kinlódik; gyötrelmes érzés volt, de most már benn sodródtak az árban, nem lehetett szó szünetről, vagy helyváltoztatásról.

— Most essünk túl rajta; csak még egy perc! — nem mehetek innen, mert akkor előlről kezdenők újra az egészet. Itt beszélj velem, felelj a könyörgésemre! Azonnal! Csak egy szót! Ha megbocsátasz nekem, az emberfölötti lesz! De mégis, tégy szabaddá!

— Hát igazán? — kezdte újra Willoughby, — itt? teás csészék, kávés findzsák, kenyérmorzsák, tojánhéjak, kaviár, vaj, sütek és szalonna közt? — Ebben az ételpárában?

— Akkor elmegyek, sétálni Miss Dale-lel... És ha visszajövök, beszélgetünk?

— Amikor parancsolod! Csak menj Miss Dale-lel. De mégis, drágám, életem!... Komolyan, hát hova jutottunk? Mondják, hogy a szerelmesek szoktak veszekedni is... Én sohasem szoktam! És ez jellemző reám nézve. Hát Vernon unokaöcsémnek árultál be? Pedig igazán tudhatnád, hogy az adott szó adott szó marad, mint ahogy a sodronykötél sodrony marad, amelybe mindig bátran meg lehet kapaszkodni. Egy kis eltévelyedés? De mért épen Vernonnak szoltál, az összes többi férfiak közül épen neki? Pszt! Ókisasszonyága biztosan

valami tökéletes hősről álmódott, akivel összehasonlítva szegény Willoughby most rosszul jár!... Ej, Clara, kis Clarám! dehát ha mondom: a menyasszony az menyaszony, és te az vagy, még pedig az enyém!... az enyém!

— Willoughby, az előbb említetted a válást, ... a házastársak elválását. Azt mondtad, hogy ha nem szeretik egymást, akkor ... Oh, mondd hát, nem lenne helyesebb, mint ... ha már késő lesz?

Willoughby fölhasználta a félénk válaszból ráháramló előnyt s fölkiáltott: — Dehát hová jutotunk? ... A menyasszony menyasszony és a feleség feleség! ... És aki eljegyezte magát, azt a becsület-szó máris feleséggé kötelezi. Nem tehetlek szabaddá. Mi már egyek vagyunk. Értsd meg: egyek! Feleségét az ember nem bocsáthatja szabadon.

— És ha megszökik ...?

Ez már oly nyílt kérdés volt, amelyet nem lehetett elütni a megnemértés színjátzásával. Willoughby arra a végletre ragadtatta Clarát, ahonnan a leány már egészen tisztán láthatta, mit jelent a belőle föltörő kérdés, s ezzel a tisztánlátással, kétségbeesve, de szinte diadalmasan dobta ellenfele felé a dárdát, melytől a férfi igazi vagy színelte értetlenségének föltétlenül meg kellett rendülnie s a való helyzetre eszmélnie.

— Megszökni? megszökni? — mondta, minden ismétlést egy-egy pillarezzentéssel szaporázva. — Hogyan? — hová? ... micsoda gondolat! ...

Már-már dühroham lepte meg, elhomályosítva azt a megbecsülést is, amit az érintetlen fiatal lányok tisztasága iránt mindvégig érzett.

Hogy Clara, ez a szigoru, uri nevelésű fiatal lány, tudhat ilyesmit, — anélkül, hogy ő tanította volna meg rá, — hogy az asszonyok megszökhetnek! — tudhatja, hogy a szökés által rákényszerithetik férjüket a lemondásra, a birtoklás meg-

szüntetésére! — és ezt sajátmagáról is el tudja képzelni, mint leendő asszonyról! — és beszélni is merészel a szökéséről! . . .

Női eszményképe, a himnemű Önzés szokásos viaszbábu-eszménye darabokra zuzódott volna, ha Clara további szavakkal töltötte volna ki a szörnyű fölkiáltással jelzett lehetőségek körvonalait.

Clara érezte is a kisértést, mert az utolsó pár percben a helyzet fölcsapó tüze egyszerre megvilágított értelme előtt oly területeket is, melyek rövid idővel ezelőtt még az északi sark jégmezőinek távolságában állottak tőle. Az a kilátás intett bátorsága felé, hogy ha vállalja a szégyent s olybá mutatkozik, mint aki otthonos a női gonoszságok terén, Willoughby undorral és rettegéssel fordul el egy ily romlott fiatal leánytól. Azonban megfékezte magát, még pedig az első, leányos szemérmű berzenkedés után főleg azért, mivel nem volt képes önnön nemének megvetéséhez anyagot szolgáltatni, még ha Willoughby itéletéről volt is szó.

Az ajtó nyitva állt. Clara arra gondolt, jó volna kirohanni s szabadon pihegni egy kis fegyverszünet tartamára:

Gyorsan, titokban végiggondolta egész helyzetét:

— Ha ennyi mindenben kell keresztülvergődni, míg egy eljegyzésből kibontakozhat az ember, mi sors vár azokra a szegényekre, akik asszonyfővel, a házasságból keresnek szabadulást?

Ha kimondta volna ezt a gondolatát, Sir Willoughby mindjárt láthatta volna, hogy ez a leány koránt sincs oly gonoszul beleavatva a világ dolgaiba, mint amennyire jártasnak a pusztá női ösztön mutatta, amely egy bilincsekkel küzködő szegény rab elkeseredésévé lázasulva, az indulat első hevében azt a fegyvert ragadtatta meg vele, melyet épen ő, Willoughby, adott a kezére.

Clara a női nem ősi, agyontöredezett esküfor-

muláját ismételve magában: „Soha, senkihez sem fogok férjhez menni!”

Felelt Willoughbynek: „Mindent elmondtam. Jobban nem tudom megmagyarázni, amit mondtam.”

Az előcsarnokban léptek hangzottak. Vernon nyitott be.

Észrevéve őket, mentegetőzve magyarázkodott: — „Dr. Middleton itt felejtett egy könyvet. Már látom is: egy Heinsius-kötet!”

— Lám, lám, a könyvért jöttél! Könyveket csak akkor felejt itt az ember, ha előbb idehozta! Tiszteltetem Dr. Middleton, aki természetesen azt teheti, ami neki jólesik, de viszont vagy van rend, vagy nincs... — mondta Sir Willoughby. — Gyere át a laboratóriumba, Clara! Jellemző az emberi lényekre, hogy mindenütt, ahol megfordulnak, otthagyják rendetlenségük nyomait. Ti, emberiség csodálók, — fordult Sir Willoughby Vernonhoz, bosszus oldalbólintással a dult reggelizőasztal felé, — okosodjatok ki belőle, ha tudtok. Gyere, Clara!

Clara ellenkezett, hogy neki most már igazán sétálnia kell menni Miss Dale-lel.

— Miss Dale a hallban várakozik, — mondta Vernon.

— Miss Dale vár, — mondta Clara is.

— Hát csak eredj Miss Dale-lel, eredj! — felelte ideges hangon Sir Willoughby. — Meg fogom kérni, hogy még két percig legyen türelemmel. Majd a hallban megtalálod, mikor lemegy!

Csöngetett és távozott.

— Avassa bizalmába Miss Dalet; teljesen megbízható nő, — szolt Vernon Clarához.

— Egy lépést sem tudtam előbbre jutni, — válaszolt a leány.

— Jusson eszébe, hogy most olyan harci pozícióban van, amelyet önmaga választott s ha mégis arra az elhatározásra jut, hogy ezt elhagyja, akkor

ezután már csak nyílt csaták következnek, — nem szabad tehát kétségbeesnie, ha valamennyit el is veszíti. Nincs más eshetősége!

— Nem én választottam ezt a helyzetet, Mr. Whitford; ne mondjon ilyet! Nem is volt módomban semmiféle választhatás. Én csak beleegyeztem.

— Az teljességgel ugyanaz. De legalább jöj-
jön tisztába azzal, hogy mit is akar tulajdon-
képen?

— Igen, — bólintott a leány, jogos bü-
ntetésnek érezve, hogy föltételezhető róla, mennyire
nem ismeri a saját kívánságait sem. — Az Ön
tanácsának ma hasznát vettem.

— Tanácsoltam volna valamit Önnek?

— Talán már megbánta?

— Bizonyára minden szót megbánnék, amely
éket verhetne Ön és Willoughby közé.

— De ugy-e most még nem hagyja itt a kas-
télyt? Nem hagy itt engem egyetlen barát nél-
kül? Ha én a papával holnap elutaznék, abból
előreláthatólag végtelen levelezések lennének.
Legalább pár napig még maradnom kell, lesz ami
lesz, — és aztán, ha majd szegény papával is
beszélnem kell a dologról, képzelheti, milyen hatás-
sal lesz ez őreá!

Sir Willoughby lépett be, helyreütni a távozásával
elkövetett hibát.

— Miss Dale vár rád, drágám. Megvan a váll-
kendőd, a kalapod? — Nincs? Hát elfelejtetted,
hogy sétálni készülsz vele?

— Már készen is vagyok, — felelte Clara s
távozott.

A két gentleman az előcsarnokban elvált a leány
háta mögött. Nem beszéltek egymással.

Clara olvasott annakidején holmi megróvó böl-
cseségeket arról, hogy nők teszik tönkre a férfiak

egymásközti barátságát. Szemrehányásokat tett magának, dehát cselekednie kellett, kényszerűség hajtotta, hiszen a tenger és a zátony közt lebegett. Mégis, szörnyű volt rá gondolnia: ő is ilyen barátságrontó nővé lett!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XVI. FEJEZET.

Clara és Laetitia.

Tiszteletteljes tartózkodása mellett is, Vernon olyan dolgokat mondott Miss Middletonnak, melyek a leányt még élesebben elhatározottá tették, mint aminőnek a Sir Willoughbyval történt jelenet alatt mutatkozott. Utalása az elkövetkezendő nyílt csatákra s a vereségek megjóslása oly harci kedvvel töltötték el, melyhez képest előző érzései szeliden bágyadtaknak tűntek föl. Most már szenvedélyesen tudta vitatni, hogy menyasszonyi sorsát nem ő választotta; hogy sokkal fiatalabb és tapasztalatlanabb volt, semmint választhatott volna. Vernon nem jól beszélt, szavai gúnyosan hangzottak s mikor a beleegyezést ugyanazon dolognak minősítette a szabad választással, egyenesen igazságtalanságot mondott. Mr. Whitford jót akart; lelkiismeretes akart lenni, nagyon lelkiismeretes. Azonban nem volt abból a hősi típusból való, amelyik lángpallossal száll alá az égből, hogy egy leláncolt nő bilincseit szétzúzva mentse meg a szenvedőt az ásitó örvénytoroktól.

Fejtegetéseinek logikai hüvössége, mikor a Sir Willoughby ostoba megbízatásáról elfeledkezett Clara önmagáért zokogva fordult hozzá tanácsért, — abban az arányban volt teljesen hősietlen, amely arányban dicséretes volt. Teljesen a leányra hagyta, hogy cselekedjék, hogy tegye meg mindazt, amit

megettéve szeretett volna látni; mindössze azt hangoztatta, hogy huszonnégy órai meggondolásra föltétlenül szükség van, mielőtt egyéni szabadságharcát tovább folytatná. Egyetlen vigasztaló szava sem volt. Ilyeneket mondott: „Én vagyok az utolsó, aki ilyen esetekben tanácsot adhat.“ Mindazáltal egyáltalán nem látszott meglepettnek, mikor a leány meggyónt előtte. Clara gyónt, maga sem tudta, hogyan. Valahogy úgy kezdődött, hogy Vernon elhárította magától a megházasodás ötletét, mire Clara gratulált neki, hogy így ki tudja vonni magát ennek az igának már a gondolata alól is; — emlékezete azonban nagyon kába volt, semhogy azt a pár izzó pillanatot, mikor aztán dadogva és gyászosan elfeledkezett magáról, visszaidézhetne volna.

Ez a gentleman nem volt hizelgő, — barát is alig. El tudta nézni az ő bánatát egyetlen vigasztaló szó nélkül. Mi is lett volna, ha történetesen melegen vigasztalni kezdte volna? Erre a gondolatra minden érzése tiltakozni lázadt. És mégis, megróttá Vernont tulságos hüvösségéért, nagyon is kiérezhető aggodalmáért, amely félt, egyetlen szóval is valami meggondolatlansággal ártani magának, — megróttá szabadkozó kijelentéseieért: „Én ezt magam is kitaláltam, de miért fordul most hozzám ezzel a dologgal?“ És az a tanácsa, hogy Clara előbb jöjjön tisztába, mit is akar tulajdonképen, — meglehetősen sértő volt. A leány mégis belátta, hogy e szavak mögött nem lehet bántó szándék; Vernon egyszerűen úgy kezeli őt, mint egy gyerekleányt. Miss Dale-ről egyenesen olyanokat mondott neki, mintha követendő például akarná eléje állítani.

— Önmagamat kell adnom, mert különben kép-mutatásba esném s vermet ásnék magam alatt, — mondogatta magában, miközben arról tanácskoztak

Laetitiával, melyik utvonalon menjenek s miközben bámulatát fejezte ki barátnője kalapjának finom vonalain.

Sir Willoughby, sűrű sajnálkozások közepette, hogy üzleti levelezése megfosztja őt a hölgyek elkísérésének gyönyörűségétől, még megjegyezte a Miss Dale ajánlotta utvonatra: „Ez esetben egy szolgát is kell vinniük magukkal!”

— Akkor menjünk a másik uton, — felelte Clara s elindultak.

— Sir Willoughbyt mindig nyugtalanítja, hogy védtelenül maradunk, — szólalt meg Miss Dale.

Clara fölnézett a fellegekre és becsukta az ernyőjét. Felelt: „Valósággal félénkké teszi az embert.”

Ennek a feleletnek a hangsúlya és formája eleve figyelmeztette Laetitiát, hogy ezuttal épen a fordítottja következik annak, amit nyugodt csevegésnek szokás nevezni.

— Szereti a sétát? — próbálkozott meg valami békés témával.

— A sétát is, meg a lovaglást is; igen, szívesen gyalogolok, — felelte Clara, — csak nagyon nehéz jó partnert találni hozzá.

— Mr. Whitfordot már a jövő héten elveszítjük.

— Hát mégis elmegy?

— Számomra nagy veszteség lesz, mert én nem lovagolok, — felelt Laetitia a tulságosan nyílt kérdésre.

— Oh!

Miss Middletonnak nem lehetett kedvére ez a téma, ha válaszul így sóhajba nyelte a hangját.

Laetitia uj, semleges tárgyjal próbálkozott.

— Az időjárás ma igazán illik a tájhoz, — mondta.

— Az angol tájhoz általában, vagy csak Patternehez? Én annyira jobban szeretem a hegyvidéket,

hogy egyáltalán nem tudok lelkesedni a sikságért.

— Sikságnak mondja a mi vidékünket, Miss Middleton? Hiszen vannak hullámos területeink, dombjaink is és a rétek, folyók, apró erdők, patakok, a gondozott utak és kedves oldalösvények elég változatosságot nyújtanak.

— Igen, nagyon is szép és csinos itt minden. Csupa kedves látnivaló! De szivesebben élnék csunya környezetben. Azt hiszem, szeretni tudnám a csunyaságot. A rutság becsületes. Bármily fiatal legyen valaki, a csunyák nem vezethetik félre. Ezek a gazdagember-parkok az uri szépség egy részét alkotják. Én jobb szeretnék egész paraszti mezőket.

— A parkokban gyönyörű zöld sétányok vannak, szép ligetek közt kanyargó utak.

— Igen, ha joga volna mindenkinek járni bennük!

— Persze, így kellene, — felelte elcsodálkozva Miss Dale, Clara pedig kiáltva folytatta: „Minden korlátozás vérig sért; sövény és kerítés mindenfelé! Előbb legalább tíz évet kellene utaznom, hogy nyugodtan telepedjem meg ezek közt a sánc-erődítések között! Természetesen, versekben szívesen olvasok az angol táj szépségéről. De igazán költészet kell hozzá segítségül. Mi a véleménye azokról, akik a költészethez folyamodnak segítségért?”

— Az, hogy az illetők nem szívesen keverednek a társaséletbe, de viszont a távolság köde csak megjavítja a látásukat.

— Ön akkor bizonyára tudja, hogy Ön a legbölcsebb életet éli!

Laetitia fölvetette sötét szempilláit; próbálta Clarát megérteni. Ugy sejtette, hogy megérti; és ha jól érti, Miss Middleton azért tartja őt bölcsnek, mert pártában maradt.

Clarában sötéten derengett föl a sejtelem, hogy az ő „féltékenysége“-ről nyilván célzást tettek Miss Dale előtt is.

— Ismerte Miss Durhamot? — kérdezte.

— Egészen közélről alig.

— Ismerte annyira, mint engem?

— Nem annyira.

— De őt többször láthatta!

— Ő zárkózottabb volt velem szemben.

— Oh, Miss Dale, én egyáltalán nem akarok zárkózott lenni Önnel szemben!

A hang remegése arra birta Laetitiát, hogy lopva Clarára tekintsen. A leány szemei ragyogtak, s látszott rajta, hogy a lázbetegek szóboisége kész megeredni ajkairól. Egyébként nem árult el izgalmat.

— Ön sohasem fogja megengedni, hogy ezek közül a nemes fatörzsek közül egyet is kivágjanak, Miss Middleton.

— A fejsze jobb, mint a korhadás, nem gondolja?

— Én azt gondolom, hogy az Ön befolyása igen nagy lesz és Ön azt mindig üdvös célra fogja érvényesíteni.

— Az én befolyásom, Miss Dale? Ma reggel például kértem a magam számára valamit s nem kaptam meg!

Odavetett mondás volt, de Clara arca mutatta, hogy komoly dologról van szó s a kérdező: „Mit kért?“ önkénytelenül is kiröppent Laetitia ajkáról.

Mielőtt még megfékezhetne volna a nyelvét, Clara megadta a feleletet: „A szabadságomat!“

Mégegyszer és hangosabban szólalt meg Laetitia kérdése: „Mit?“ s oldalt pillantott sétapartnerére. Kétkedve nézett rá s ez a kétely lassan nyitott rést a hitnek, sajgó, óvatos társulással. Clara látta,

mint telik meg az üres kérdés fokozatosan nagy fájdalommal.

— Azt kértem vőlegényemtől, hogy oldja föl az eljegyzésünket, Miss Dale.

— Sir Willoughbyt kérte erre?

— Ön ezt hihetetlennek találja. Willoughby megtagadta a kérés teljesítését. Láthatja, hogy nincs befolyásom.

— Miss Middleton, ez borzasztó!

— A házasság szolgátságába vonszoltatni, az ember akarata ellenére? Igen, ez borzasztó?

— Oh, Miss Middleton!

— Nem így gondolja Ön is?

— Ez nem lehet az Ön véleménye!

— Csak nem gondolja, hogy tréfálok? Tudja, hogy erre nem volnék képes. Olyan komolyan érzem át a dolgot, mint a csapdába került egér.

— Nem, Ön nem fog engem félreérteni, Miss Middleton! Ez a csapás megrendítő lenne Sir Willoughbyra nézve, a legkegyetlenebb! Imádja Önt.

— Miss Durhamot is imádta.

— Nem olyan mélyen, valahogy másképen.

— Akkoriban nem udvarolták körül tulságosan Willoughbyt? Most is rajongás övezi, de már kevésbé: nem olyan fiatal többé. — Azonban én azért beszélek most Miss Durhamról, mert meg akarom mondani, mily különösnek tartom ezt a leányt, aki csak azért szerezte vissza szabadságát, hogy újra a házasságba ugorjon. Érti Ön ezt? Egyik börtönből a másikba! Ezek azok a cselekedetek, melyek elcsodálkoztatják rajtunk a férfiakat s arra vezetik őket, hogy kigunyoljanak, sőt bátran mondhatom, meg is vessenek bennünket.

— De, Miss Middleton, Sir Willoughbyra nézve egy ily kérelem teljesítése, ha ilyesmire kérnék...

— Kérték tőle, és én kértem, és újra, meg újra kérni fogom. Kész vagyok rá, hogy a vád az én méltatlanságomra nehezedjék, Miss Dale. A grófság így fog vélekedni s tökéletesen igaza is lesz. Inkább akarom Willoughbyt védeni, mint saját-magamat. Neki egészen más asszonyra van szüksége, mint amilyen én lennék. Erre rájöttem, bár sajnos, nagyon későn. Engem illet minden gáncs. A világ nem lehet eléggé kemény a megítélésében. De szabaddá kell lennem, mert viszont a magam ítéletében csak így lehetek méltányos még azzal a férfival szemben is, akit én sértettem meg.

— Egy oly nemes férfival szemben! — sóhajtott Laetitia.

— Bármely dicsérethez hozzájárulok, — mondta Clara, s belenyilallt a gondolat, hogy egy ily nő, aki annyira jól ismerheti Willoughbyt, mint Laetitia, nemes férfiúnak érezheti őt. — „Mindenesetre nemesnek látszik. De őszintén mondom, hogy csak az Ön megbecsülése bizonyítja számomra az ő nemességét.“ Clarát Willoughby ellen berzenkedő érzése ragadta erre a szélsőséges megállapításra, amely erősen zavarba hozta Laetitiát. „És“ — folytatta még, mintegy támogatásul előbbi mondanásának, — „és ez egyszersmind lesujtó szemrehányás is önmagammal szemben; én kevésbé ismerem őt, vagy legalább is nem tanulmányozhattam oly sokáig.“

Laetitia eltűnődött ezeknek a szavaknak a homályosságán, s már-már saját értelme fogyatékoságát vádolta, mikor egyszerre némi fénnel világította meg a most hallottakat egy másik, nem kevésbé homályos mondat, amit ma hallott. Félelem lepte meg, hogy bármily különös volna is, talán féltékenység, vagy a féltékenységnek legalább az árnyéka borul Miss Middleton beszédére, mert Sir Willoughby valószínűleg erre tett bizalmas célzást,

miközben a hallban Clarára vártak. „Valami kis női gyöngeség, a tökéletes barátság megértésének a hiánya“, — ezek voltak a Willoughby szavai s halvány figyelmeztetésfélét is csatolt hozzájuk, hogy Laetitia óvatosan dicsérje barátságukat.

Elhatározta, hogy tisztázza a kérdést.

— Én nem azt mondtam, Miss Middleton, hogy minden kritikán fölülállónak tartom Sir Willoughbyt.

— De nemesnek!

— Vannak hibái is. Ha az ember éveken át ismer valakit, a hibák kiütköznek, de a megszokás nem veszi őket tragikusan. És én azt hiszem, hizelgőbb érzés szembenézni velük, mint a vak-ságot erőltetni! Hizelgőbb érzés és még egy kis örömet is okozhat! — Nézze csak, nem találja elragadónak a kilátást? Kedvenc helyem!

Clara lombok hullámzó gazdagságát pillantotta meg, erdőt és vizet, egy torony hegyét, egy várost és dombokat a látkörön. Pacsirta trillázott.

— A madár sem madár, amelyik nem repül el! — mondta, jelezve, hogy még a madarat sem szereti, amely elégedetten röppen föl és alá ezen a helyen.

Laetitia előtt homályosan és ormótlanul kezdett földerengeni, milyen mindent csömörrel eltaszító láz lobog Miss Middletonban. Visszaborzadt tőle, mintegy rettegve, hogy ragadós lehet s megfoszthatja őt is az otthon festői szépségének örökre friss birtokától. Clara azonban megbékítette: „A maga kedvéért . . . idővel . . . szeretni tudnám ezt a helyet . . . vagy akármelyik kedves, régi angol vidéket. De mióta ez a . . . ez a változás történt velem, még a tájakat sem tudom kiszakítani a gondolatkapcsolásaimból . . . Most tanulom meg, hogy illan el az ifjúság. Egy hét alatt évekké lettem öregebb. — Miss Dale, ha Willoughby vissza akarná adni a szabadságomat . . . ha eldobna magától . . . ha egyedül állana újra . . .?“

— Sajnálám őt.

— Őt... és nem engem! Oh! igaza van! Reméltem, tudtam, hogy így lenne.

Laetitia próbálkozása, hogy lecsillapítsa Clara nyugtalanságát, hiábavalónak bizonyult. Most már bizonyosra vette, hogy a féltékenység beszél a leányból, — féltékeny a hervadó Letty Dale-re! — holott röviddel előbb még semmi ilyes nem érződött a hangján.

— Sajnálám Willoughbyt, — szólalt meg Laetitia, — de Ön most olyan érzést kelt bennem, mintha sötétbe jutottam volna és én ilyen helyzetben mindig az után a világoosság után próbálok igazodni, amely bennem gyul ki. Ha nincs ellenére ismerjen meg olyannak, aminőnek én ismerem magam. Ne gondolja, hogy fölösleges kitérőt teszek, ha szóba hozom, hogy egészségem gyenge lábon áll. Az orvosok anaemiának hívják az ilyet; meglehetősen vértelen teremtmény vagyok. A vér: az élet, bennem tehát kevés élet buzog. Tíz évvel ezelőtt, — vagy tizeneggyel, ha pontos akarok lenni, azt hittem, hogy tollammal fogom meghódítani a világot! És mi az eredmény? Boldog vagyok, ha tüzhelyhez huzódhatom s még abban sem lehetek biztos, hogy ebben mindig lesz részem. Ennyit értem el. Napjaim egyhanguak, és mégis rettegek a változtatás gondolatára. Atyámnak nagyon kevés pénze van. Abból élünk, ami magánvagyonkája maradt, és a nyugdíjából: katoniorvos volt. Lassanként odajuthatok, hogy városba kell mennem, tanítványokat szerezni. Hálás volnék bárkihez, aki ettől megmentene, bár közben mindig csodálkoznám rajta, hogy kész ily teherrel sulyosbitani a háztartását. — Elég világosan fejtettem ki Willoughby iránt érzett sajnálatom természetét? Valami általánosan emberi részvét volna az, a részvét tiszta lymphakivonata, a lehető legtest-

nélkülőbb érzés. A letelt esztendőök elhullott avarjából nem lehet vonzó koszorut fenni. És az avar egyetlen érdeme, hogy nem is vágyik ilyesmire. Én is hulló lomb vagyok, Miss Middleton. Nem mutakozhatom leplezetlenebbül Ön előtt, — azt hiszem, jól látja őszinteségemet . . .

— Nagyon, — felelte Clara.

Szive még egy nagyot lüktetett s kiáltva mondta: „Látom és irigylem öntől ezt a mély alázatot! Büszke volnék, ha utánozni tudnám! Oh! mily büszke volnék, ha ilyen tökéletes őszinteséggel tudnék beszélni! — Ön azonban nem szólt volna hozzám ezen a hangon, ha nem érezne irántam valami olyan meleget, amiből a barátságok szövődnek. Erről bizonyos vagyok. Senkihez sem lehetünk igazán őszinték, akit nem szeretünk. Ön-magam után itélek így. Nem vagyok túlmerész következtető?”

Laetitia arcán barátság tükröződött.

— Most azonban, — folytatta Clara, tovább úszva a szivéből föltörő hullámon, — a legbalgább gyanu bűnével kell vádolnom Önt, amelyet egy oly kiváló nő, mint Ön, csak elkövethet. Kisasszony, Ön képesnek tartott engem az aszszonyi gyarlóságok legsilányabbjára! — Fogja meg ezt a kezét, Laetitia; legyünk barátok, akarja? Bennem most történik valami.

Laetitia elfogadta a baráti kezét; látta és érezte azt a Clarában történő valamit.

Clara ennyit mondott: „Hiszen Ön is nő!”

Ezzel akarta igazolni azt a valamit.

Egy ragyogó pillanatig könnyeken uszott tovább és átengedte magát az áradatnak.

Mikor leperegtek, az első hosszú sóhaj után egészen hűvösen mondta: „Lélekemelő képe a lázadásnak, nem?”

A másik leány suttogva vigasztalgatta.

— Sebj, kicsiség az egész, — mondta Clara, keservesen erőltetve nyugodtra szája vonalát.

Tovább haladtak, kezét kézbe fonva, mély, szivbeli érzéssel egymás iránt.

— Most már a tájat is jobban szeretem, — kezdte újra a megrendült leány. — Szeretnék itt szépen lefeküdni és aludni, csak aludni. S szeretnék mindig arra gondolni, hogy maga is itt van. Mily nemesen nagyszerű önérzet élhet magában, hogy úgy tud beszélni, mint az imént! A hősökrol és hősnőkröl szött álmaink hideg aranyfüst csupán a valósághoz mérten. Én még nemrégén úgy képzeltem, hogy kitagadottja vagyok nememnek s ime, van valakim, egy jó nő, aki jó szivvel van hozzám egy kicsit... tán szeret is? Oh, Laetitia! barátnöm, csak meg kellett volna csokolnom magát s nem ily csupaszra vetköznöm, — de ha hisztériának mondaná mindezt, akkor jaj magának! mert én beleharaptam a nyelvembe, hogy megörizze a titkomat, noha arra is alig volt elég eröm, hogy a fogaimat összeszorítsam... csak maga ne vette volna úgy fejébe azt a szerencsétlen féltékenységi gondolatot!... És ez a gondolat *töle* jutott magához!

— De hiszen, ahogy én emlékszem, egyetlen szóval sem céloztam erre.

— Willoughby nem tudja egyéb okát elképzelni szabadulási vágyamnak. Ugy láttam, szinte ösztönszerűen él benne az a hit, hogy a nők természetüknél fogva csak hüséges ragaszzkodók lehetnek vele szemben. Valamennyien acéltücskéek és ő a mágnes. Hogy féltékeny lehetnék magára, Miss Dale! Laetitia, beszélhetek?

— Mondjon el mindent, ami a szivét nyomja!

— Szeretném, ha... Tudja a keresztneveimet?

— Clara!

— Végre! Tehát szeretném, ha... persze csak

úgy, ha magának sem volna ellenére. Igen, szeretnék valamit. Függetlenségemen kívül még valamit. Most esetleg megsértem magát. De ne engedje, hogy megbántódása ellenem forduljon. Szeretném, ha Willoughby boldog lenne, azon az egyetlen módon, amelyen ő boldog lehet... Ez az én hires féltékenységem.

— Ezt akarta az imént mondani?

— Nem.

— Gondoltam.

— Azt akartam mondani... és azt hiszem, engem a kinpad sem tudna olyan őszintévé tenni, mint amilyen maga... de nem bánom; mondja, magát még sohasem lepte meg az, hogy... Ne felejtse el, én jól látom Willoughby kitünőségeit... és most a leghivebb barátjához beszélek, — elismerem, hogy vonzó jelenség, hogy férfias jóízlése és modora van... De magát még sohasem lepte meg az, hogy... Nem, nincs jogom ezt megkérdezni. Tudom, hogy az embereknek kell lenni hibáiknak, nem várom el tőlük, hogy szentek legyenek, én sem vagyok az, bár szeretném, ha az lehetnék...

— Engem még sohasem lepett meg, hogy...

— sietett Laetitia a Clara segítségére.

— Hogy milyen kevés nő tud nyíltan és egyenes őszinteséggel beszélni, bármennyire szeretné is?

— Másképpen nevelték őket. De nagy szerencsétlenség idején megtanulják.

— Ez a felelet bizonyára nagyon helyes. Ismert valaha olyan nőt, aki teljesen Önző volt?

— Hogy személyesen ismertem-e ilyet? Mi sem vagyunk jobbak a férfiaknál.

— Nem is állítom, hogy jobbak volnánk. Én az utóbbi időkben Önzővé lettem, nem gondolok senki másra, csak önmagamra, s minden teremtet lélekből, aki utamba akad, hasznot akarok huzni...

De ha ez így is van, a nők mindig alacsonyrendű számba mennek. Alig kerülnek ki a gyermekszobából, már lasszót éreznek a nyakuk körül s hogyha szépek, nem csoda, ha ők is fegyvert kovácsolnak ebből s annyi foglyot ejtenek, amennyit épen tudnak. Én nem csodálkozom ezen! A magam természetes gyöngeségén érzett szégyenkezés, valamint a férfiak hetyke elbizakodottsága képes volna arra unszolni, hogy én is foglyok százait igázzam le, ha ezt nevezik női kacérságnak. És nem éreznék a büszke röptű rablómadarak, a férfiölyvek iránt semmi részvétet. Ha látnám, hogy szárnyaikat megnyirbálják, csak mulatnék rajtuk. Lehetne más mód a megbüntetésükre?

— Meggondolandó azonban, hogy mi magunk mennyit veszünk, miközben megfenyítjük őket.

— Én csak arra gondolok, mennyit nyernek ők, ha a büntetés elmarad.

Laetitia azt hitte, hogy csak általános vitatételeket hallgat a nemek egyenlőtlenségének tárgyköréből. Az a gyanu, mintha valamely szorosabb alkalmazásra is történnék utalás, már-már egészen elszunnyadt benne, mikor Clara szavai egyszerre csak arcába kergették a vért: „Itt van a nagy különbség, amelyet én látok! Igen, látom! bizonyos vagyok benne: a kacérnak mondott nők nem a férfiak színe-javával üzik hódításaikat; a férfiak azonban, a férfi Önzők jó női anyagból szedik áldozataikat, nők közül, akiknek imádó hűségéből táplálkoznak s isszák, mint a vért. Bizonyos vagyok benne, hogy nem egyoldaluan női szempont az enyém. És ők közben önmagukat büntetik meg, mert a hozzájuk illők mellett, akik valóban mindazt nyújthatnák nekik, amiért epednek, elhaladnak és azok után loholnak, akik . . .” Clara elakadt. „Nem tudom magam oly erővel kifejezni, mint Ön,” — mondta.

— Miss Middleton, rettenetes erővel tudja kifejezni magát, — felelte Laetitia.

Clara kedvesen mosolygott: „Nem is hittem volna. Kinek a villája ez?”

— Atyámé. Nem jönne be? a kertbe?

Clara fölnézett a repkényátszótté ablakokra és a kapuiv rózsáira. Megköszönte a meghívást és így felelt: „Egy óra múlva Önért jövök.”

— Egyedül akar sétálni az országuton? — hitetlenkedett Laetitia, Sir Willoughby elszörnyedésére gondolva.

— Én megbizom az országutban, — felelte Clara s elindult. Aztán újra visszafordult Laetitiához s csókra nyujtotta az arcát.

A fiatal lány „rettenetes ereje” izzó benyomást tett Laetitiára s most, hogy megcsókolta, csodálkozott a Clara szelidségén és gyermeki kedvességén.

Clara utnak indult, mit sem tudva arról, hogy neki bármiféle ereje is lehetne.

XVII. FEJEZET.

A porcellánváza.

Az alatt, míg Clara és Laetitia sétára mentek, Sir Willoughby összezsugorodott önbecsülése, hasonlatosan a felhőszakadás után tűz mellé akasztott facsaróvíz ruhához, kezdett újra visszanyerni valamit bársonyos tapintatu simaságából. Mrs. Mountstuart Jenkinson társaságában volt, aki a világot jelentette számára, félelme tárgyát, melyet minden rendelkezésére álló módon napfénytől ragyogóvá szeretett volna kényszeríteni a maga számára. Mrs. Jenkinson azt várta, hogy a vidám Sir Willoughby lépjen eléje s mivel a lady szemei valóságos varázsló erővel hatottak rá, csakugyan csillogtatni kezdte szokásos szellemességét, élcet élccel viszonzva. Királyi nők izlése parancs a jólnevelt gentlemanek számára. Férfiak közt aratt népszerűség, noha kitűnő eszköz arra, hogy általa a nők előtt is közkedveltekké legyünk, nem sokat ér az érzékeny természetű uriemberek szemében, akik már eleve nyugtalankodnak büszkeségük, kényelmük és fölényük esetleges sérelme miatt. A férfiakat különben is durva eszközökkel kell megnyerni: jó borokkal, jó szivarokkal, puszipajtáskodással, — s még akkor sem hálálják meg a rájuk pazarolt fáradságot, még akkor is esetleges görbe pillantásokkal kell szembenéznünk. Az aszszonyok tekintete ellenben azonnal föltárja előt-

tünk, mily kitünő különbséget tudnak tenni a remek tollazatu és a vedlő gúnyáju kakasok között. A nőket, hálistennek, könnyü megnyerni, csak ügyes nyelv kell hozzá, vagy egy pompás lábszár. Ők bizonyosan a mi pártunkra állnak, ha a Természet is pártunkat fogta, ha elegánsak és diszkréték vagyunk, ha nap süt ránk s látják gondtalan sütkérezésünket, vagy ha észreveszik, hogy előnyös helyre álltunk s tetszetős formát mutatunk a napban. Ha aztán egyszer megnyertük őket, egész életünkre tükreinkké válnak, hivebb tükörré, mint a csiszolt üveg. Ingatagságuk meséje képtelenség. Ha egyszer megmozgattuk a fantáziájukat, rabszolgáink maradnak s cserébe egészen egyszerű udvaronci szolgálatokat kérnek csupán. El fogják tagadni, hogy öregszünk, fedeznek a botrányok ellen s nem engedik, hogy nevetségesekké válhassunk. Sir Willoughbyt valami ösztön, ami olyan volt, mint bőre érzékenysége, vagy a csigabiga előretolt szarvacskái, megtanította a nők eme döntő szerepének titkaira s épen oly kevéssé volt szüksége külön tanulmányozásukra, mint némely rossz-hirbe keveredett hölgynek.

S ez az ismerete valóban nagy haszonnal járt rája nézve: önvédelmének szükségszerűsége fejlesztette benne ezt a tudást. Ösztönszerűen varázsló-ügyességüvé lett az önvédelem terén, előrelátó bölccsé, akinek nincs szüksége külön utmutatásra, mikor kigyómarás ellen megvédő füvek nedvét kell szivni. Nem nézhetett bele ő sem az ellenség szívébe, de a látás eme élességét pótolta számára az az eleven érzékenység, mely talán elhomályosítja a szemet, azonban csodálatosan fürge mozgékony-ságúvá teszi a lelket. Így történt, hogy Willoughby, minden közvetlen szükségszerűség érzése nélkül, célirányosnak vélte Mrs. Mountstuart elbűvölését s némi célzásokat ejtett el előtte, mintegy meg-

előzendő a jövő komoran kísérteties lehetőségeit. Ezek a célzások nem a Clara esetleges ingatagságát illették, oh nem; Willoughby inkább saját állhatatlanságáról példálózott, vagyis inkább arról, hogy most már valahogyan másképen látja a Clara jellemét. A „huncut kis porcellánbabá“-t hozta újra szóba.

Méltányló jókedv finom mosolyával kezdte: „Most már jobban értem ezt a mondást!”

— Ne felejtse el, hogy én nagyon megszerettem Clarát, — felelte Mrs. Mountstuart.

— Ez a büntetésünk!

— Önre nézve kellemes büntetés.

Willoughby helybenhagyta. — „A *huncut* jelzőt most már mellőzhetjük?”

— Ezt majd akkor kérdezze, ha Clara anyává lesz, kedves Sir Willoughby.

— És ha ezt én úgy értem, hogy...

— Bármely értelmezést elfogadok, amely hizelgően hangzik.

— Nincs oly hizelgő értelmezés, amely engem teljesen kielégíthetne, ennél fogva hagyjuk Clara jellemére, hogy kitöltse az Ön mondásának hézagait.

— Helyes. Miért is sietnénk? De addig se engedje félrevezettetnie magát a *huncut* jelző iránt érzett ellenszenvétől, mely csak akkor lenne érthető, ha Ön nem tudta volna kellően biztosítani maga számára a leányt.

Mély üregű, borzalmas kongásu szoba ajtaja nyílt meg ettől a megjegyzéstől Sir Willoughby előtt.

Tréfásan próbált válaszolni, hogy a *huncut*-okat nem lehet mindig lekötni a szenvedélyes imádat segítségével, azonban szavát eltompította a szívében fölviharzó égiháboru s Mrs. Mountstuart mosolyogva élvezte, mily elemi erővel sodorja a férfit boldogsága osztályosának puszta említése is zuhogó örvényekbe a simán folyó csevegés vizeiről. Ily tető-

pont után a társalgásnak természetesen lanyhulnia kellett.

— Miss Dale jószinben van, — mondta Sir Willoughby.

— Tűrhető szinben: férjhez kellene mennie, — felelte Mrs. Mountstuart.

Sir. Willoughby megrázta a fejét: — „Birja rá erre!“

A lady bólintott: „A jó példa esetleg hatni fog.“

Sir Willoughby rendkívül szórakozottnak látszott.

— „Igen, már épen ideje volna. De hol az a férfi, akit az ő élete társául ajánlhatna? Laetitia most már rendelkezik azzal, aminek eddig hijjával volt: most már érett értelem párosul másik szerencsés tulajdonságával, — a romantikával, ahogy Ön szokta mondani. Nem hinném, hogy ez a vonás ártalmára lehetne egy nőnek.“

— Csak egy lehelletnyi van ebből benne.

— Ő úgy hívja ezt, hogy: „lombdisz“.

— Ügyes mondás. És az Ön Achmet lova dolgában még mindig nincs engedmény?

— Nem adhatom négyszáz fonton alul.

— Szegény Johnny Busshe! Ön elfelejti, hogy ő a felesége kezéből kapja a pénzt! Önnel nehéz üzletet kötni, Sir Willoughby.

— Nem szeretem az árák lerontását.

— No jó . . . A „lombdisz“ alkalmas a bujósdi-játékra, főleg persze akkor, ha nem lapul meg mögötte némi csalafintaság. No de ez a legrosszabb, amit Laetitia Dale-ről mondhatok. A tulságos alázat szegyenére válik ám nemünknek. Az a hír járja, hogy Ön a grófság legkeményebb üzletembere s ezt én el is hiszem, mert itthon és odakünn egyaránt mindig csak a legjobb teljesítményt kívánja mindenkitől. Amint látja, én nem hordok semmiféle „lombdisz“-t, tökéletesen, ridegen prózai vagyok.

— Nem baj, kedves Mrs. Mountstuart, biztosíthatom Önt, hogy azért számomra épolyan üdítő az Ön társasága, mint akár a Miss Dale-é.

— Dehát a „lombdisz“! a „lombdisz“! Önöknek, kemény üzletembereknek nem igen lehet érzékük az alázatosan föltekintő, pártában maradt hajadonok iránt!

— Én teljesen őszinte véleményeket mondok Önnek.

— Én is mindig kifejezem a magam szerény nézetét.

A ladynek eszébe jutott, hogy ma reggel voltaképen Dr. Middletonhoz igyekezett, akit ebédre akart meghívni. Sir Willoughby elvezette a könyvtár ajtájához. „Ezután is tartsa meg a szokását!“ — mondta még.

Mig Mrs. Mountstuart visszajövetelére várt, a lefolyt, nem céltalanul vezetett társalgás frissítő hatása egyszerre teljesen a maga ijesztő nagyságában tárta föl előtte a sérelmet, melyet menyasszonya vele szemben elkövetett. Egyre távolabb próbálta terelni magától ezt az élményt, úgy hogy a messzeségben már csak nagyon kevés személyes érzés tapadt hozzá s a szemlélet világosabban tárhatta föl a sérelem igazi terjedelmét: a szerencsétlen leány bűne élesen rajzolódott eléje, mint valami tengelye körül kihívóan forgó gömb.

Ily módon különállóvá tenni valamely bennünket ért sérelmet s kihelyezni azt a térbe, sulyának és tömegének matematikai mérlegelése céljából, — bizonyára művészet, bár sok van benne az ösztönszerű önvédelemből is. Hiszen különben az érzékeny embert bármely pillanatban tökéletesen agyonnyomhatnák a durvák és az érzéketlenek, épen úgy, ahogy a hegyomlás eltemeti az utjába került falvakat. Ha azonban művészetnek tekintjük a leirt műveletet, tudnunk kell azt is, hogy e hasznos művészet gyakorlóinak a körülmények segítségét

is meg kell nyerniük. Sir Willoughby kitünő ösztöne is csaknem eltompultan és szétzúzva hevert a Mrs. Mountstuarttal folytatott beszélgetés előtt. A lady szavai azonban ismét az önmagáról alkotott eszményképek magasságába emelték hő-sünkét. Férfiak társaságában angol gentlemanként viselkedett, nők előtt viszont a XIII. Lajos korától XV. Lajos koráig terjedő idő francia udvaroncai közé igyekezett lendülni. Rajongott azokért, akik lehetővé tették számára, hogy ilyen módon cseveg-hessen, — persze a tömörebb angol izlés alapjainak megtartásával. A roastbeef azért nyilvánvalóan ott zamatoskodott a soufflé és a pezsgő mögött. Angol földesuri kiválósága mellett, bár e nemben is különbnek mutatkozott a többieknél, ha egy-egy nyilvános mérkőzésre adódott alkalom, még csiszolt nyelvü suttogó is tudott lenni, temperamentumos társalgó, ötletes szóharcok bajnoka, amelyekben volt valami vadászfrissesség is az elmésségen kívül, amint ezt bárki észlelhette, aki tartalékjai kiját-szásáig tudta ragadtatni s volt érzéke a sport-iz iránt. Ennyit a Willoughby önmagáról alkotott eszményképeiről. Nos, Clara nemcsakhogy észre sem látszott venni mindezt s nemcsakhogy nem igyekezett e kiváltságokhoz igazodni, hanem még elutasítólag is viselkedett velük szemben: az ő közelében nem virulhattak ki. Willoughby, rendes helyzetlatolgatásai közben elnézően hanyagolta el ezeket a tényeket, elvégre vőlegény és menyasszony voltak s röviddel a nász előtt; de most, hogy eszményei a Mrs. Mountstuart szavaitól uj bimbó-zásra fakadtak, nyomban a Clara elkövette sérelem után, egyszerre teljes erővel gyakorolta újra a föntirt különválasztás művészetét s így szemlélte Clarát, mintegy eltaszítva magától, egészen külön-álló lényként, hidegen véve szemügyre illetlen lázadozását.

Alaposan jártas lévén az Önzés Könyvének ismeretében, ismerte a bölcs mondást, mely szerint: *A megsértett büszkeség, ha nem sujt vissza, önmagára sujt.* De mivel sujtson Clarára? Laetitia, ha tiz évvel fiatalabb volna, kitünő eszközül szolgálna a büntetésre. Most már ostobaság volna reá gondolni. Clara mellett olybá tünnék, mint tavaszi ágak alatt a tél szinei. Elvetette tehát az ötletet, lelke mélyéig fölingerülve ezen a tulságosan szemmellátható hervadáson, amiért nem állja meg az összehasonlítást azzal a viruló ifjúsággal, melyet pedig, török-szakad, de meg kell ostorozni, mert így kívánja az önvédelem.

Mrs. Mountstuart épen a kocsifölhágóra lépett, mikor az ifju hölgyek selyem napernyői föltűntek a park egyik lejtőjén, ahol a májusi ruházatu bükkfák sárgás zöldje hullámszórt a mult év barna avarja fölött.

— Ki a gavallérjuk? — kérdezte a lady.

Egy gentleman kísérte őket.

— Vernon? Nem! Vernon Crossjajt tömi a tudományával, — mondta Willoughby.

Vernon és Crossjay a szabadba léptek, hogy a fiu étkezés előtti félórás sétájára lódulhasson. Crossjay megpillantotta Mis Middleton, mire azonnal feléje nyargalt. Vernon kényelmes ütemben követte.

— Talán a huncut porcellánbaba valamelyik cousinje? — kérdezte Mrs. Mountstuart.

— Generációk óta csak egy fiu vagy egy lány van a családjukban, — válaszolta Willoughby.

— Vagy a Letty Dale-é?

— Unokafivér? — kiáltotta Willoughby oly hangon, mintha az ellen tiltakoznék, hogy Miss Dale-nek valami vagyona lehetne, — nincs unokafivére!

Egy állomási bricska kanyarodott ki a fasorból.

a kastélybejárat felé. Flitch volt a kocsis. Nem volt joga itt megjelenni, tilalmat szegett meg, de foglalkozása teljesítése közben cselekedte, mellyel feleségét és gyerekeit eltartotta; az esdeklő mozdulat, mellyel kalapját leemelte, kutya-alázatossággal szavalt bocsánatért előbbi gazdája előtt.

Sir Willoughby intett neki, hogy közelebb jöhet.

— Már megint itt vagy! — szólt rá. — Csomagokat hoztál?

Flitch leugrott a bakról s hangosan olvasta le az egyik málhadarab fölírását: „H. De Craye al ezredes.“

— És az ezredes ur találkozott a hölgyekkel? Csatlakozott hozzájuk?

Ugy látszott, hogy Flitchnek most gyászos mondanivalói kezdődnek.

Először is, az egész dolog távoleső kezdeteit részletezte: elveszítvén Sir Willoughby háztartásában élvezett helyét, kénytelen volt olyan munka után nézni, amelyet épen kapott s noha jól tudta, hogy itt nem szabad megjelennie, mégis elnézést mert remélni, tekintettel a rája otthon váró éhes szájakra, akiket mint vasutállomási bricskás tart el, mely minőségében az ezredes ur fölfogadta s így azt hiszi, hogy Sir Willoughby megbocsájt neki az ideszemtelenkedésért, hiszen Sir Willoughby barátját hozta, mert az ezredes ur Sir Willoughby barátja, akire ő, Flitch, jól emlékszik és aki őrá, Flitchre szintén jól emlékszik, mert azt mondta, nem vévén észre, hogy másképen van öltözve: „No, Flitch! visszakaptad a régi helyedet? — Várnak rám?“ és akkor ő, Flitch, elmondta az ezredes urnak a szomorúságot, hogy: „Dehogy kaptam vissza, ezredes ur, nincs énnekem olyan szerencsém!“, amire Craye ezredes ur, aki mindig olyan jó ember volt, tudakozódott a Flitch-család egészségi állapotáról . . . És bizony meglehet,

hogy most ezt a nyomoruságos kenyeret is el kell veszíteni, mert ilyen a balszerencse, ha egyszer szigonya hegyére szurta az embert: evickélhet és viz alá bukhat az ember, a szigony a hátunkban marad, ha egyszer valami ostobaságot csináltunk. „Szabad alázattal esedeznem, ha kegyeskednék méltóztatni, Sir Willoughby“, — szólta Flitch s áttért balszerencséje kézzelfogható bizonyítására. Kinyitotta a kocsiajtót s rámutatott egy csomó porcellántörmelékre.

— De hát mi ez? Mi ez? Beszélj! — kiáltotta Sir Willoughby.

— Mi az? — mondta Mrs. Mountstuart is, füleit hegyezve.

— Ez egy váza . . . volt, — nyögte elégikus hangon Flitch.

— Egy porcellánváza! — tört ki Sir Willoughby.

— Kínai porcellán! — pihegte szörnyűködve Mrs. Mountstuart.

Az egyik törmelékdarabot odanyujtotta Sir Willoughby a ladynek, alaposabb vizsgálatra.

Mrs. Mountstuart előbb közel emelte, aztán távol tartotta magától a cserepet. Szörnyű nagyot sóhajtott:

— Ez az ember jobban tette volna, ha inkább fölakasztja magát, — mondta.

Flitch balsorsnyütte arcvonásai és tagjai a szomorú elbeszélés folytatására rándultak.

— Hogy történt a baj? — kérdezte Sir Willoughby, a lényegyet sürgetve.

Flitch alázatosan emlékeztette volt gazdáját, hogy ugyebár mindig jó és vigyázatos kocsisnak ismerte? . . .

Sir Willoughby mennydörgött: „Hogy történt a dolog? Erről beszélj!“

— Oh, egy csöpp nem sok, annyit se, Lady! — tegnap este óta semmit, igaz lelkemre! — keresett oltalmat Flitch Mrs. Mountstuart szárnyai alatt.

— Csak ki vele! — bátorította a lady.

Flitch tehát kirukkolt a dologgal.

A Piper-malom mellett, ahol a Wicker patak a rebdoni országutat keresztezi, Hoppner egyik szekere, szokás szerint agyonterhelve, épen fölfelé kinlódott a lovakkal a domboldalon, mikor Flitch ott hajtott lefelé, kényelmes ügetéssel. Látta, hogy a Hoppner szekere megáll, egy kis pihenőt tartani s azt is látta, hogy mellette egy fiatal hölgy is jön fölfelé. Egyszerre csak a Hoppner kocsisa megcserditi az ostorát s a lovak nekivadulva rántják tovább a szekeret. A fiatal hölgy félre szökken, a Flitch kocsija elé, mire az ezredes kiugrik, hogy megmentse a kisasszonyt; ő pedig, Flitch, oldalt zökkenti a kocsit, ugyancsak azért, hogy megmentse a kisasszonyt, ami hálistennek sikerült is, és annyival nagyobb öröm volt, mert megismerte, hogy ki az a fiatal hölgy . . .

— Egyedül volt? — kérdezte Sir Willoughby, tragikus elbámulással meredve Flitchre.

— Szóval maga megmentette a kisasszonyt, a kocsit viszont fölborította, — ösztökélte folytatásra Flitchet Mrs. Mountstuart.

— Bartlett, az öreg erdőkerülő, a tanum, lady! Félig a töltésre kellett hajtanom s ami igaz, igaz, a bricska fölborult egyikcsit, a váza pedig kiesett és egyenesen a tizenkettes mérföldmutató kőhöz vágódott, minthogyha épen *oda* szánták volna! Mert egyébként senkinek sem lett semmi baja és ha az a váza nem a mérföldmutatóhoz ütődött volna, nem ment volna szét annyi darabra, hogy Bartlettel tíz percig kellett összeszedgetni a cserepeit, a legapróbbakat is, mind egy szálig. És Bartlett azt mondja és én sem mondhatok egyebet, hogy ez a Gondviselés akaratából történt így, mert mi ott valamennyien úgy kerültünk össze egyrakásra, mintha csak *oda* lettünk volna rendelve.

— Szóval Horacénak volt annyi esze, hogy gyalog jött tovább a hölgyekkel, ahelyett hogy újra erre a botladozó bricskára bizta volna a csontjait, — fordult Sir Willoughby Mrs. Mountstuarthoz, aki válaszolt: „Szerencse, hogy senki sem sérült meg.“

Mindaketten a szegény Flitch lekonyult orrára néztek s egyszerre mondták ki az ítéletet: „Szerencsétlen flótás!“

Mrs. Mountstuart egy félkoronást adott erszényéből a boldogtalannak, Sir Willoughby pedig meghagyta a jelenlévő inasnak, hogy rakja le a málhákat s szedje össze gondosan a porcelláncserepeket. Flitchnek minél előbb tisztulnia kellett.

— Az ezredes nászajándéka! Holnap megint ellátogatok, — intett bucsut Mrs. Mountstuart.

— Jöjjön is! mindennap! — Igen, a vázának alighanem az volt a rendeltetése. — Willoughby meghajlással bucsuzott s a lady még visszakiáltott:

— No, ezt az ajándékot szét is lehet osztani, ha ugyan a magafajta emberek hajlandók volnának az osztozásra! — A kocsikerekek zörgéséből még egy mondat hallatszott ki: — *Ez a porcellán legalább huncut volt!*

Ilyenek a csapások, amiket a könnyünyelvű világtól kap az ember.

Ami a vázát illeti, az a Horace De Craye veszteségszámlájára irandó. Nászajándékot mégis csak adnia fog kelleni s valószínűleg nem cserepeket. Értékes váza lehetett, de most nem ez a fontos... Miképen értendő az, hogy Clara egyedül mutatkozott az országuton? — Miféle immár megmutatkozó csapdája a sorsnak, hogy Willoughby Patterne-nek egy ily nőt kellett kiszemelnie becsülete letéteményeséül és erősségéül?

XVIII. FEJEZET.

De Craye ezredes.

Clara csevegve és nevetgélve közeledett De Craye ezredessel, egyik karjába Crossjay kapaszkodott, napernyője villogott a napban. Így jött, káprázatos bűnös, mintha kényszeríteni akarná a szemlélőt, hogy igazat adjon a „huncut kis porcellánbaba“ jellemzésnek; igazán türhetetlenül szép volt, pompásan nyulánk és bájos minden mozdulatában, elragadóan fésülve, piros ajkakkal, melyeknek színe messzire lobogott az elefántcsont arcbőrről, — remek látványosság, melytől a jó vidék táncra kap kedvet s mely elcsavarná a város összes fejeit. Hiába, szép volt, ha mindjárt egész műértő-jury esküdnék is össze e szépség letagadására. A szabálytalan vonásokat nem szokták szépnek tartani. Inkább Clara termete nyerte volna meg a kritikus urak tetszését. Alakjának és járásának ábrázolása osztatlan dicsőreire talált volna s hozzá még öltözködve is oly ravaszul volt, hogy a ruha, noha átölelte a testét, mégis szabadon is lebegett körülötte, összhangban egy nyári nap lelkével. Calypso-ruha, — mondta volna Dr. Middleton. Gondoljunk a szellőingatta nyírfára: erre összehajolnak a lombjai, amott meg szétremegnek, egyszer gömbölyüre dagadnak, másszor zászlósan lebbennek szerte s a fehér törzs egy pillanatra ragyogón villan elő, hogy a következő másodpercben gyorsan burkolóz-

zék el, minden amit kileshettünk, az összecsapódó vonalak hullámos zengésével, melyek mögül mégis érezhetően szűrődik át a fehér szín. Clara értette azt a csodálatos művészetet: hogyan kell az évszakhoz és az időjáráshoz igazodni ruházkodásával. Ma pedig ez a művészet elragadón illeszkedett édesfényű arcához, mely nagyon is édesen, nagyon is ékesszólón emelkedett túl a „csinosság“ korlátain, ha nem is felelt meg a „szépség“ szigorúan komoly követelményeinek. Pipereárusnők elrészletezték volna, hogy fehér muszlin vállkendő volt rajta, mely elöl keresztbe simult a hasonlóan könnyű kelméjű, sötétebb rózsadiszű ruhán. Szürkeselyem napernyőt viselt, szegélyén zöld girlandokkal s Crossjaynek nyújtott karjáról bokros repkénylomb folyt alá, míg a kézfej egy halom hosszú, zsenge fűszálat ölelt csokorba. A piros rózsák, az élénk és halvány zöldelemek eme játéka pajzánul torlódott a ruha lebegő fehérje közt, s az egész föl-fölhullámzó, el-elvölgyellő kelmeringás egy yachtra emlékeztetett, mely vitorláit kioldani készül. Mozgása azonban mégsem olyan volt, mint a szélnek forduló hajó, biztos lendületében inkább maga volt a nyári nap, mikor délnyugati szél kergeti a felhőket: szinei és mosolyból nevetésre, nevetésből nyugodt derüre simuló arcvonásai úgy olvadtak egymásba, mint a szél fölött ragyogó ég képének változásai.

Sir Willoughby, mintahogy többször is talált alkalmat ennek Clara előtt való hangsúlyozására, nem volt költő: a rendes angol úri embernél őszintébb volt abban, hogy a költői értelmetlenségeket, fecsegéseket és rimeléseket bevallottan nem szerette. Nem tartozott azok közé, akiket az egyik-másik versfaragó fickó körül fölvert lárma végre is terrorizál s néma megvetésbe zárkóznak, vagyis abba az érzésbe, amely nyugodtan alhatik s nem kell

védelmére sikra szállnunk. Willoughby utálta ama fickókat, sikra is szállt ellenük. Azonban mégis egyet kellett értenie a költőkkel uralkodó témájuk, vagyis a női bájak megbecsülésében. Szerencsétlenségére rendkívül érzékeny volt s ahol csodálata tárgya más férfiak bámulatát is maga után vonta, csodálata dühöngésbe ment át. Egyetlen szempillantással meglátta, hogy Horace De Craye csodálja Miss Middleton-t. Horace jóízű ember volt, tehát aligha cselekedhetett volna, sőt egyáltalán nem is cselekedhetett másként; mily furcsa azonban, hogy Sir Willoughby, mikor mostanában gondolatban összevetette egymással Clarát és Miss Dalet, csak afféle egyszerű fejbólintással értékelte menyasszonya külső megjelenését! Ujabbán valahogy nem tulajdonított ennek különösebb fontosságot.

Clara viselkedése s elsősorban, ha nem is döntő módon, az a körülmény, hogy Horace ott találta, sőt egyenesen ott ismerte meg Clarát az országúton, kísérotárs vagy cseléd védelme nélkül, oly szokatlanul éles fájdalomérzést keltett föl Sir Willoughbyban, hogy teljesen jogosan lehetett ingerült. Ilyen körülmények között az a tény, hogy épen azt a leányt csodálja, aki megsértette őt, a lehető legkésőbbi érzés volt számára, amit férfi egyáltalán érezhet. Természete alaprugói működtek s csodálata örömmé fanyarult, ám egy csöpp sem veszett el azért belőle, mikor elhatározta, hogy Clarát meg fogja fenyeíteni, mégpedig megvetése formális kimutatásával. A leány fölcseggő vidámsága most úgy hatott rá, mintha valaki a templomi szószék árnyékában mer nevetni.

— Megmenekültél? szolt oda Clarának, miközben megrázta Horace kezét s baráti szivélyességgel üdvözölte: — Kedves öregem, te is majdnem nyakadat törted, ahogy Flitchtől hallom.

— Én, Willoughby? dehogyis! — felelte az ezredes, — az ember nem azért száll be egy bricskába, hogy ki ne tudjon ugorni belőle! S Flitch épen olyan szépen segített ki, mint ahogy besegített, a derék fickó, még a kabátomat is leporolta. Az egyetlen rossz az volt az egész történetben, hogy Miss Middleton egy kicsit nagyon is sietve volt kénytelen oldalt lépni.

— Mindjárt megismerted Miss Middletont?

— Flitch volt olyan kedves és bemutatott. Először is Miss Middleton lábaihoz borított, aztán, ősi keleti szokás szerint, ebben a helyzetben mutatott be uralkodónőmnek.

Sir Willoughby arckifejezése épen elég felelet volt Horace számára. Egy negyedfordulattal Clara felé folytatta: „Én most már egész életemben azt a helyzetet tartom kötelezőnek magamra nézve, noha az ember nem lehet mindig olyan szerencsés, hogy mindjárt így kezdhesse, s még hozzá szidás nélkül, az udvarlást.“

Clara felelt: „Szerencse, hogy nem sérült meg az ezredes úr!“

— A szerelem istenei tartottak a tenyerükön! Nem a gráciák, persze; hiszen elképzelem, milyen arcot vághattam. Nem a gráciák! Tyhű, kedves Willoughbym, te még biztosan sohasem csináltál végig egy ilyen fejest ugró vallomást! Nagyszerűen hatásos lehetett volna, csak a pozitúra kissé választékosabbra sikerült volna! És Miss Middleton még csak nem is nevetett! Én legalább csak részvétet láttam az arcán.

— Nem irtál az érkezéséről, — mondta Willoughby.

— Mert haboztam, hogy Irlandba menjek-e, vagy idejőjtek; végre is idejöttem, hogy oda ne kelljen mennem s melleleg egy nagy urnát is hoztam magammal, áldozatul a balszerencse isteneinek,

akik voltak oly kegyesek és elfogadták a kiengesztelő ajándékot.

— Nem volt ládába csomagolva?

— Nem; papirba csavarták, hogy érvényesüljön az elegáns formája. Tegnap láttam meg egy boltban, ma reggel elhoztam s délben, minden különösebb formáság mellőzésével, átnyújtottam Miss Middletonnak.

Willoughby ismerte az ő Horace barátjának csapongó kedvét, ha ir nyelve szabadon nekilendülhetett.

— Látod, mi történhetett volna! . . . fordult oda Clarához.

— Amennyiben az én hibámból történt a baj, őszintén sajnálom, — volt a felelet.

— Flitch azt mondja, hogy a baleset azért történt, mert a töltésre kellett hajtania, hogy te a kerekek alá ne kerülj.

— Flitch apó menjen és motyogja bele az üres whiskys üvegébe ezt a számárságot, — szólt közbe Horace De Craye. — És aztán jól dugaszolja be!

— A következmény aztán az, hogy egy porcellánváza eltörött. Nem kellene egyedül sétálnod az országuton, Clara. Mindig kísérelvel kellene járnod. Nálunk ez a szabály.

— Miss Dale-t a villában hagytam.

— Legalább a kutyákat kellett volna magaddal vinned.

— A kutyák megmentették volna a vázát?

Horace De Craye vidáman köszörülte meg a torkát.

— Aligha mentették volna meg, Miss Middleton! Ha az ember vázákat akar megóvni, boszorkányokhoz kell folyamodnia, már pedig azok most valamennyien a levegőben vannak s ugyancsak járatták velünk a bolondját, amint az a politikai és társadalmi kavarodásokból s a seprők árának

emelkedéséből látható, mivel így akarják bebizonyítani, mint mondják, hogy minden zug és sarok alapos átsöprésre szorul. — Miss Dale ragyogó színben van, — folytatta De Craye, minden okos és okatlan módon igyekezve elüzni Willoughby látható rosszkedvét.

— Nem jártál mostanában Írországban? — kérdezte Sir Willoughby.

— Nem, sőt még csak egy olyan színésszel sem ismerkedtem össze, aki ír szerepet alakít valamelyik olyan darabban, amely a zöld szigeten játszik. Kedves Willoughbym, Flitch koma volt az, aki fölrázta bennem az ír benszülöttet s kegyes jóindulatodba ajánljuk őt, hogy veled is hadd tegye meg ezt a jó szolgálatot, mikor is pár év múlva jó lesz hallanunk, hogy már nem ráncolod össze a homlokodat szived urnője előtt. Igazán, visszavehetnéd a házadhoz ezt az öreg, hűséges kutya-lelket! Bolondja annak, hogy visszakerülhessen a kastélyba. Hidd el, Willoughby, igazi jócselekedet lenne, ha visszavennéd. Gondold meg, mindenki csak helyeselné a dolgot, bizonyísten! Nekem valahogy az a babonás érzésem van, hogy a templomból Flitchnek kellene benneteket hazakocsikáztatni. Ha én lehetnék olyan boldog, mint te, okvetlenül őt választanám kocsisomnak!

— Az a fickó részeges, Horace.

— Mártogatja egy kicsit az orrát az italba. Dehát mikor ez az egyetlen balzsamír az ő bajára! Azonban az orr mögött a józanság vergődik. Azért iszik, hogy elringassa egy kicsit a szívét, mert szive mégis van ám! Engedd hát, hogy szószólója legyek szegény Flitchnek!

— Egy szót se róla! Ő maga dobta el az állását!

— Szerencsét akart próbálni a világban, ahogy a legjobb emberek is cselekedni szokták, noha

valamennyiünknek sarkát veri a szolgalibéria, figyelmeztetve, hogy senki sem lehet igazán független gentleman s egyszer csak eljön az a hideg nap, mikor újra magunkra huzzuk a fémgombos kabátot, a beletörődés mélységes „ah“ szusszanásával. Mondom, mindenki csak dicsérni fog a dologért! Miss Middleton is csatlakozik a kérelmemhez.

— Ne kérjeteK ilyesmit!

— De ha fogadalmat tettem az ékesszólásomra, Willoughby, hogy kegyelmet eszközlök ki a szegény ördög számára!

— Egy szót se róla!

— Csak még egyet!

Sir Willoughby küzdött önmagával, hogy elnyomja rossz hangulatát, mely a jókedvű Horace mellett határozottan hátrányos helyzetbe sodorta. Általában szeretni szokta barátja ír kitöréseit, melyek Horace-nál tréfákban és évődésben nyilvánultak, csak néha nagyon is önkénytelenül buzogtak föl s ilyenkor félő volt, hogy szabadoságukban tullendülnek a kellő határon. De Craye, amint Willoughby erre gyakran emlékeztette is, tulajdonképen normann eredetű volt. Annak a két-három ír anyának a vére azonban, akiket családfája fölmutathatott, épen elég táncos kedvet oltott belé s ha finom profilja a merevebbik fajról beszélt is, szemei, valamint az arcvónásai közt fürgén mozgó száj, sok egyéb tulajdonsággal együtt nyilvánvalóan hirdette anyáitól kapott örökségét.

— Amit mondtam, megmondtam erről az emberről, — válaszolta Willoughby.

— De én a szivedre fogadtam a szavad ellen s nem engedhetem, hogy veszítsek. Neked pedig dupla okod is van, hogy visszavond a szavad!

— Én egyetlen okról sem tudok. Ime, itt vannak a hölgyek!

— Gondolj szegény féregre, Willoughby!

— Remélem, okosabb dolgom is akad ennél!

— A kastélyban talicskát is szivesebben tologatna, mintha másutt a saját szekerét kormányozná. A szive igazán össze van törve . . .

— Nagyon is sok mindent tör össze ez a fickó, kedves Horace-om!

— Oh, azt a vázát! azt a porcellán-izét! — kiáltott éneklő hangsullyal De Craye. — No jó, majd később még beszélünk a dologról.

— Kérlek, ha kedved tartja! Rendelkezéseim azonban megmásíthatatlanok.

— Megmásíthatatlanok? — akárcsak annak a régi népnek a szokásai, akik inkább ólomruhában jártak volna, csakhogy büszkélkedhessenek vele. Az emberek törvényeiben épen az a szép, hogy át lehet őket szabni új divatok szerint.

De Craye ezredes nyomába csatlakozott Willoughbynak, hogy üdvözölhesse lady Eleanort és Isabelt.

Sir Willoughby kitalálta, hogy ki volt az, aki Horace-t rávette erre a csökönyös és időszerűtlen közbenjárásra Flich érdekében. Ez a fölfedezés persze sem rosszkedvét, sem válaszlai nyersességét nem javította meg. Közben vonaglott annak az ellentétnek a kinjától, melyet barátja élénk, kacagó, szikrázó, muzsikáló derüje és a saját merevsége között érzett. És látta a Clara arcát, látta, hogy a leány is mérlegeli az ellentétet. Willoughby elégedetlensége végzetes módon fokozódott, ami nem vált hangulata javára. Még egyéb fölfedezést is tehetett volna, ha gyors és rideg vállrándítása el nem fordította volna bizonyos látnivalóktól. Ugyanis De Craye ezredes és Miss Middleton összenéztek, önkénytelenül és egyszerre. Az ezredes tekintete ezt mondta: „Önnek igaza volt“, a Claráé pedig: „Tudtam.“ A leány tekintete

nyugodtabb volt s az első pillanat után az egyhangúság érzésének fátyla borult rá; a katonatiszt szemei csillogtak: elbámulás, tünődés, részvétteljes csodálat tükrözött bennük, mintha valami kinyilatkoztatást mérlegelnének s ámuló gondolatok seregét menesztenék különös kérdések megoldásai felé.

Sir Willoughby nem vette észre ezt. Csak egyetlen valaki figyelte meg a dolgot, és épen az, aki kulcsát is adhatta volna a titoknak. Miss Dale az ezredest villájuk kapujánál találta, Miss Middleton társaságában. Ugy nevetgéltek és csevegtek egymással, mint régesrégii jóbarátok. De Craye olyan ír volt, amilyen csak lehetett, már pedig az ír nyelv és úri modor ellenállhatatlanul hívnak föl a meghitt barátkozás kezdő lépéseire, kivált ha a véletlen már meg is törte a jeget. Fritch volt a témájuk, és: „Oh ha most így kezdet kézbe fűzve odamegyünk Willoughbyhoz s szépen komplementet csapunk neki Mister Fritch érdekében, két ilyen közbenjáró kérésének csak nem fog tudni ellenállani! Persze, hogy nem!” Miss Middleton azt mondta, hogy Willoughby nem fog engedni. De Craye ezredes az ellenkezőre fogadott: ő jobban ismeri Willoughbyt! Miss Middleton egyszerű, komoly tekintettel felelt erre, ami így is elég cáfolat volt, szomorú tapasztalatok hirdetője. „No majd meglátjuk,” — mondta az ezredes. Ugy csevegtek egymással, mint két olyan ember, akik idegenek közt egyszerre csak fölfedezik, hogy ők egy nyelven beszélnek. Lehet annak végét szakítani, ha két ilyen lény összetalálkozik? Csacsognak, szóval töltik ki minden percüket, mintha valamely jelre várnának, amely majd erőszakosan választja szét őket s addig is sietnek kihasználni az időt, amíg csak lehet: két hegyi patak találkozására; nem is annyira beszélgetés, mint lelkenedezés az egymás nyomában, melynél nem lehet

eldönteni, ki szalad elől s ki utána, vagy hogy egyáltalán mi is a beszéd tárgy, — annyira egymás szavába vágva sietnek s oly fürgén változtatják a mondanivalóikat. Laetitia meglepetve figyelte Miss Middletont, hogy egy órával ezelőtt folytatott beszélgetésük fölött mily könnyü lélekkel tér napirendre. Clara uszott a jókedvben. A nyári vizsodorban lubickoló gyerkőcök nem mutatják élénkebben egész lényük fölfrissülését. Laetitia nem tudta megérteni Vernont, aki Clarát igen értelmesnek mondotta. És úgy látszik, ír vér is folyik a Miss Middleton ereiben. Irországról beszélve, Clara elmondta, hogy unokafivérei vannak ott, egyetlen rokonsága.

— A kacagásából is kitaláltam volna, — felelte De Craye ezredes.

Laetitia és Vernon föl s alá sétálgattak a pázsiton. De Craye ezredes angol kimértséggel szórakoztatta lady Eleanort és Isabelt. Clara és a kis Crossjay elcsatangoltak.

— Ha szabad tanáccsal fordulnom Önhöz, azt ajánlanám, hogy ne hagyja el oly hamar a kastélyt, egyelőre még ne, — mondta Laetitia Vernonnak.

— Hát Ön is tudja?

— Nem tudom, mi lehet az oka, de Clara bizalmával ajándékozott meg.

— Én tanácsoltam neki.

— Amint látom azonban, nem járt számára semmi haszonnal a dolog.

— Hasznára volt, hogy jól kibeszélhette magát.

— De mily szeszélyesen és összevissza!

— Jobb, hogy most önti ki a lelkét, mint mikor már késő lenne.

— Bizonyára csak kérnie kellene, ha szabadulni akar, — komolyan kérnie; ha csakugyan ez a szándéka.

— Ön téved.

— Miért nem fordul édesatyjához bizalmával?

— Ezt is meg kell majd tennie. Kimélni akarta az öreg urat.

— De nem lehet kimélnie, ha egyszer fölbontja a jegyességet!

— Meg akarta kimélni a kellemetlen érzésektől. Most azonban, minthogy harc következik, az öreg urnak is részt kell benne venni.

— Vagy talán gondolta Miss Middleton, hogy atyja nem az ő pártjára fog állni?

— A kisasszonyban nincs egy csöpp ravasz számítás sem. Ön nagyon keményen ítéli meg őt!

— Mikor kísértáltunk, egészen meghatott. Visszafelé már másképen kezdtem látni a dolgot.

Vernon az ezredes felé pillantott.

— Clarának jó vezetőre van szüksége, — folytatta Laetitia.

— De hiszen nincs benne semmi csalfaság!

— Gondolja? Igaza lehet. Azonban teljesen hijjával van minden türelemnek és könnyen felejt el minden tekintetet. Valami vadság van benne... Abból következtek, ahogyan beszél; mert a beszéde legalább őszintének látszott. Egyáltalán nem tart titkot. Willoughby persze ezt csaknem hihetetlennek fogja találni. Aminthogy ezt az egész változást, amely oly hirtelenül és szeszélyesen jött, én sem tudom elhinni. Rám úgy hat ez, mint egy zabolátlan teremtés viselkedése. Willoughby esetleg joggal kényszerítheti is szava megtartására!

— Meg is járná, ha ezt tenné!

— Nem mondott most ezzel szigorubb ítéletet Claráról, mint az én bármelyik kijelentésem?

— Én nem akarom mindenáron dicsérni Clarát. Azonban azt hiszem, jól látom az esetet: temperamentumok ellentétéről van itt szó. Sohasem tudjuk világosan szavakba foglalni, hogy valaki miért illik

hozzánk tökéletesen: az ilyesmi villámcsapásszerűen érződik meg.

— Az is, hogy valaki *nem* illik hozzánk? Oh, nem; az ilyesmit fokról-fokra vesszük észre.

— Jó; azonban az érvek és ha úgy tetszik, lassu megérzések halmaza gyulékony valami ám: csak egy szikra kell hozzájuk, mely esetleg csak későn hull a kazalba. Az Ön érvelése éppen Clarának kedvez. Talán éppen nagylelkűen és vitézül tűrő lény, aki végül is belefárad a dologba.

— És mi fárasztaná bele?

— Akármi. Esetleg a férfi fölényessége, ha úgy tetszik. Mondjuk, hogy Willoughby nagyon is magasán szárnyal hozzáképest.

— Szóval sas?

— És Clara unhatja a rideg fészkeket.

Vernon szavainak a zengése megérezte Laetitiával, hogy ez a férfi sokkal biztosabban és keményebben ragadta meg Sir Willoughby jellemét, mint az ő szelid női bátortalansága. Pedig Vernon nem volt a szavak virtuóza.

Ha az első pár szótag erőteljes tagolása némi megkönnyebbülést is hozott szívére, szavaival nem tudott segíteni magán. Homloka borus maradt.

— Sehogysem tudom azonban elképzelni, hogy mit vár tőlem Clara, miután helyzetét saját fölfogása szerint föltárta előttem, — szólta Laetitia.

— Senkisésem tudja közülünk, mi lesz. Mindannyian Willoughbytól függünk, aki viszont minden olyasmitől függ, amibe megkapaszkodhatik: és így egy összegabalyodott rajban nyüzsgünk.

— Szóval Ön is belátja, hogy bölcsebb dolog volna maradnia, Mr. Whitford.

— Egy-két napon belül eldől a dolog. Addig mindenesetre maradok.

— Clara, úgy látszik, engedne, ha Ön szólna neki.

— Nagyon fájlalnám, ha tekintélyi áldozattal kellene őt engedékenységre bírnom. Crossjay dolgában kell majd dülőre jutnunk, pénzt szerezni valahogyan, hogy tanítómestert fogadhassunk mellé. Ha ez nem sikerül, talán majd találok valaki más, aki megbizik a terveimben. A fiut mindenestre el akarom innen vinni. Willoughby a gentlemani életről kezd fuvolázni neki s a fickó félfüllel máris odafigyel. Ha Clara „engedékenység“-ről egyáltalán szó lehet, az ő állapota és helyzete semmiestre sem olyan, hogy bárki is vakon vezethetné, Neki teljesen önmagára kell támaszkodnia, mindent önállóan cselekednie. Ezt a csomót más kéz nem oldozhatja meg, csak az övé.

— Félek, hogy . . . — kezdte Laetitia.

— Csak sohse féljen . . .

— Ha a dolog odáig fajulna, hogy Willoughby határozottan szembeszáll . . .

— Akkor ám lássa a következményeket!

— Ön azonban nem gondol Clarára!

Vernon fürkészve nézett Laetitiára.

XIX. FEJEZET.

De Craye ezredes és Clara Middleton.

Miss Middleton azzal végezte be Crossjayvel való csatangolását, hogy repkény-csomóját koszoruba csavarta a fiu kalapja körül, a fű-bokrétát pedig a koszorúba tűzte. Aztán meghagyta Crossjaynek, üljön le a fűbe egy nagy rhododendron-tő mellé s várja meg, míg ő visszajön. Crossjay azzal válaszolt, hogy inkább azt szeretné, ha egy csomó pajtásával mehetne, akikkel magas fákra másznának madárfészket szedni s megjelölni a helyeket, ahol az ősszel különféle vaddarazsakat lehet majd kifüstölni. Clara veszélyesnek ítélte ezt a vállalkozást s mivel félő volt, hogy a fiu az ebédidővel is keveset törődik, ha ilyen élénken ecsetelt terv kivitele bizsergeti, a leány azon buzgólkodott, hogy Crossjayt ama varázs segítségével birja maradásra, mellyel a fickó évjárában lévő fiukat önkénytelenül is leköthetni vélte. „Igérd meg, hogy nem mozdulsz innen, míg vissza nem jövök és akkor kapsz tőlem egy csókot!” Crossjay megígérte. Clara erre otthagya s szépen el is felejtette.

Látva zsebóráján, hogy ebédcsengetésig még negyedórája van, hirtelen elhatározás ébredt benne, mint valami babonás kényszer, hogy haladéktalanul beszéljen atyjával. Céltalan lépegetése így határozott irányba fordult. Tudta, mit kell csele-

kednie, világosabban, mint ahogy még reggel érezte. Azonnal menni innen! — kiáltotta felé egy belső hang. Nem lehetett tovább szó kételyről. Eddig talán lehetett? De reggel még nem sejtette önmagában ezt a rosszra való hajlandóságot, sem ezt a sürgető szükségességet, hogy önmaga elől is menekülnie kell. Lehet, hogy jellemében tisztátalan elemek is vannak, elvégre nem lehet mindenki az úristen szent leánya, de érezte, hogy akarata teljesen tiszta: és inkább tűz, mint jég. S amint elkezdte szétválasztgatni az elemeket, melyekből lénye össze volt elegyítve, nem sodorta őket újra egy halomba, hogy az ismert szép Clara szelid nézésével tekintsenek vissza reá. Megkülönböztette tulajdonságait: egy kevés erő, sok-sok gyöngeség; sőt pillarezenés nélkül mert szembenézni bizonyos lappangó, gonosz hajlamocskákkal. De ez a ráismerés azonnal atyja oltalmát keresni kergette:

— Azonnal el kell innen vinnie! még holnap!

Kimélni akarta atyját. Önmagát annyira nem kímélte, hogy mikor azon habozott, vajjon szóljon-e neki menyasszonyi érzelmei megváltozásáról, semmiképen sem akarta magára erőltetni azt a hitet, hogy az egész dolog úgy is magyarázható, mint leányi aggodás atyja sorsán, akit férjhezmenetelével oly nagy egyedüllétben hagyna; — pedig ezelőtt kacérkodott ezzel a gondolattal. Belátván azt, hogy most már föltétlenül beszélnie kell atyjával, azt is megértette, hogy eddig halogatta a dolgot, még annak a ránézve megalázó megoldásnak az árán is, hogy idegenekhez futott elpanaszolni a bajait, mivel az emberi kivánságok egyik legostobábbja volt úr rajta: hűségének a színét akarta mindenáron megtartani. Sokat hallott arról, hogy az asszonyok a világ legsekélyebb és legingatagabb teremtései, atyjától is ilyesmit hallott,

aki szerint valamennyien csélcsap szélvitorlák s aki gyakran ismételte a *quid femina possit*-ot. Ez a töprengő fiatal leány tehát, egyrészt saját neme érdekében, másrészt pedig azért, hogy kivételnek tekintessék neme alól, hevesen ragaszkodott ahhoz, hogy őt állhatatosnak tartsák.

Épen abban a pillanatban, mikor az öreg urat már megszólította: „Apám!” — amely megszólítás kellemtelen komolyság benyomását tette Dr. Middletonra, — az villant Clara eszébe, hogy az alkalom még sem érkezett meg a nagy beszélgetésre s gyorsan átcsapott a másik hangnembe: „Papa!”, — amitől a tudós egyszeriben fölvidámult. Clara kifejezte kívánságát, hogy utazzanak el innen.

— Londonba? — kérdezte Dr. Middleton. — De kihez szállanánk?

— Vagy esetleg Franciaországba, papa!

— Ez a szállodai életet jelenti!

— Csak két vagy három hétre!

— Két-három hétre! Mikor épen elfogadtam Mrs. Mountstuart Jenkinson meghívását, hogy öt nap mulva, azaz csütörtökön nála ebédelünk.

— Nem menthetnök ki magunkat?

— Lemondani egy megállapodást? Nem, drágám, mégha ily módon meg is menekülnénk holmi özvegy-asszonyi boroktól.

— Hát az adott szó ily kötelező?

— Persze, mi egyéb köthetne?

— De ha nem jól érzem magam?

— Majd elhivatjuk azt az urat, akivel a minap itt együtt ebédeltünk, Corneyt. Pompás orvos, afféle régimódi, anekdotázó doktor bácsi. Dehát, hogy is lehet, hogy nem jól érzed magad, aranyom? Hiszen jó színben vagy. El se tudom képzelni, hogy rosszul lehetnél.

— Az egész csak annyi, papa, hogy egy kis levegőváltásra volna szükségem.

— No, itt vagyunk, — változás kell neki! Semper eadem! Az asszonyfélének még a paradicsomban is levegőváltásra lesz szüksége, vagy tán angyalváltásra is, bizonyosan! Az itteni szállás után egy francia szálloda csak rossz változás lehet, hanyatlás! — „Ez hát a hely, e gyászos félhomály, a drága égi fény után?“ — Én itt, a könyvtárban, tökéletesen otthon érzem magam. Pompás napokat töltünk Vernonnal, nagyszerű fickó, nagyon szeretem, mert az öregebb és jártasabb agyvelőkkel is derekasan tud sikra szállni.

— De hiszen ő is menni készül innen!

— Nem tudok erről s nem is adok hitelt az ilyen hiresztelésnek, míg biztosat nem hallok róla. Csökönnyös fej, de nagyszerű ellenvetései vannak. Clara keble hullámot vetett. Szótlán lázadása szemeit fenyegette.

Az ablaktáblákat délnyugati szél csapkodta, ami Dr. Middleton lelki szemei elé a Csatornán való gőzhajós átkelés didergető képét idézte.

— Corney majd megvizsgál; már a személyes megjelenése is üdítő orvosság lesz. Valószínűleg kevéssé tudományos orvos, amit akkor vettem észre, mikor az asztalnál szemközt ült velem s beleszólt az előadásomba, de azért elég tanult ember ahhoz, hogy a Tudást tiszteletben tartsa s jól megfirkantson egy-két receptet; többet nem is várok egy orvostól. — Miközben Dr. Middleton így beszélt, már föl is kelt s óráját nézte, meg a kezei hátulját. — „Quod autem secundum litteras difficillimum esse artificium?“ Mert mi a legnehezebb foglalkozás a tudományok művelése után? „Ego puto medicum.“ A tudós után mindjárt az orvos következik, bár emlékezetem szerint nekem sohasem volt rá szükségem s azt se hittem volna, hogy még a gyermekem is valaha kamillateákra fanyalodhatik. Nodehát leány lett a gyermekem, —

a kiszámíthatatlan nem képviselője; hát majd elküldünk Corneyért. Ami pedig a változást illeti, drágaságom, abban hamarosan részed lesz, a legváltozásimádóbb nőt is kielégítő fajtából, ha Willoughby, mint gondolom, a mézeshetek eltöltésének uj, vasutban rázogatós módszerét választja. Mondhatom, kitűnő kép, félbolond futkározások közszemlére tétele és állandósítása, amely már jellemző rendszerré válik! Az én időmben bezzeg békésen, egyhelyben kötöttünk a boldogságunkon, nem szaladgáltunk utána, végig az egész kontinensen, holmi porfelhőkbe burkolt zürzavart nézve a keresett isteni valaminek. Hitványabb nemzedék jött, mely az izgalmaknak áldoz. Por és zavar lesz ennek a vége is, nem más! Ez a ti modern világotok! Most pedig, kicsikém, gyerünk kezét mosni. Az ebéd csengetyűszavára azonnal menni kell. Ezek nem ismerik a lassu összegyülekezést.

Clara igyekezett összeszedni magát; kétségbe volt esve az elszalasztott alkalom miatt. Az öreg ur észrevette a leány erőltetett tartását és elborult tekintetét, igyekezett vigasztaló szavakat keresni, elnyomni, a maga professzoros fölényével, a Clara viselkedéséből kifenyegető esetleges kellemetlenségeket.

— Nem veted meg nagyon a leányodat, apa?

— Dehogya is! Ilyesmire képtelen volnék! Hiszen szeretlek, szeretem a kislányomat. De semmi szükség, hogy holmi kis szűnyog módjára ilyen komolyan zümmögj körül ezzel a problémával, kicsikém!

— Akkor, apukám, mondd meg ma Sir Willoughbynek, hogy holnap el kell utaznunk. Te majd még idejében visszajöhetsz a Mrs. Mountstuart ebédjére. Megszállani majd valamelyik barátunknál fogunk, Darletonéknál vagy Erpinghaméknál. Oxfordba is mehetünk, ahol neked biztosan nagyon meg fognak örülni. Egy kicsit szeretnék

rendbejönni. Doktorokról pedig szó se legyen! De láthatod, milyen ideges vagyok. Valósággal szégyenlem is magam emiatt; elég jól is vagyok ahhoz, hogy mulassak a betegségemen, azonban mégsem tudom legyűrni. Érzem, hogy egy-két nap alatt helyre jönnék. Mondd, hogy akarod. Az ábécé nyelvének egyszerűségével jelentsd ki, az elemi iskolás beszédgyakorlatok stílusán túl ma semmit se tud beszélni szegény bolond fejecském!

Dr. Middleton vállat vont és emelgette a karjait.

— Szóval nagyköveti hivatalt vállaljak közted és Willoughby közt, Clarám? Lapda legyen, amit két játékos ide-oda ütöget? De hiszen, ha a szindarab jó, akkor a prólógusnak annyi értelme sincs, mint egy szappanbuboréknak. Nohát, én tanulgattam egyetmást a szerelem titokzatos tudnivalóiból, de mondhatom, nem lettem tőlük okosabb. Ha Willoughbynak meg kell tudnia tőled valamit, leghelyesebb, ha a te szádból tudja meg!

— Igen, apám, igen. De ellentétek merültek föl köztünk. És én e pillanatban nem vagyok képes a szembeszállásra; szédül a fejem. El akarom kerülni a komolyabb rosszulletet. Willoughby és én... én nem vádолоm őt, magamat vádолоm...

— Csengetnek! — kiáltotta Dr. Middleton. — Majd megbeszélem Willoughbyval.

— Még ma délután?

— Majd valamikor, még az esti étkezés előtt. Nem köthetem magam a percmutatóhoz, drága gyermekem. És engedd meg, hogy figyelmeztesselek valamire; legközelebb, ha az „én“ és a „nem“ szót egymásután ejted, a közéjük eső hanghézagot ne töltsd ki az „n“ hang megnyújtásával. Ez a nyelvnek oly lomposága, melyet én-n-n-nem szeretek. A leányom nem beszélhet így!

Mosolygott, hogy mérsékelje a hibajavítás szigorúságát s homlokon csókolta leányát.

Clara kijelentette, hogy képtelen étkezéshez ülni; szobájába vonult, miután nagyon komolyan megkérte atyját, üzenjen, mihelyt beszélt Willoughbyval. Egyetlen könnyet sem ejtett s örvendett ennek az önuralomnak: igazi bátorság érzését sugallta ez neki, holott épen a bátorság ellenkezőjéről tett az imént nyilvánvaló bizonytságot.

Délután félóránként váltogatta egymást zuhogó eső és napsütés, mint egymásnak kezét nyújtó s tovavonuló barna és szőke processziók. Jött a boru s Clara didergett; aztán nedves sárga fény s Clara eltakarta előle arcát, hogy föl ne ujjongjon jókedvében. Elhitetvén magával, hogy csakugyan fáj a feje, az összes súlyos tüneteket magára erőtette, amivel aztán annyira elcsigázta kedélyét, hogy tűnődve kezdte mérlegelni magában Laetitia Dale szerény kis lelkesedését a vidéki élet örömein, különösen ehhez a helyhez fűződően, ezekhez a buja lombokhoz és a csönd eme dus diszletezésü pillanatfelvételeihez. A kilátás, hogy elszabadulhat innen, egyszeriben elképzeltette vele, hogy nyájas, derüs életet is lehetne élni itt, amely a napot nem csupasz tűzgolyónak, hanem erdei tájak övezte jóbarátnak láttatná, míg park és rét jólismert vonalakkal nyújtóznék szét kelet és nyugat felé s az ember meghittségben élne a távoli, környező dombokkal s a szegény paraszti néppel is, — amely iránt a szeretet érzése Clara számára a jóság bizonyítéka volt, — igen, így is lehetne élni itt, reggeltől estélig. Hiszen ugy szerette a vadvirágokat, minden évszak újra ébredő boldogságát; költők bájolták el, könyvek bilincseltek le. Érzéseinek ehhez a földben gyökerező őszinteségéhez erősen ragaszkodott, hiszen szüksége is volt rá most, mikor kezét szeméire szoritva tudta, hogy csak alakítja a beteget, noha annyira nyilvánvalónak érezte fejfájási jogosultságát, hogy agya elutasi-

tott minden errevonatkozó kételyt s mindenáron azon mesterkedett, hogy fájdalmasan lüktessen. Hiszen különben semmi mentsége sem lehetne rá, hogy így szobájába zárkózzék. Vernon Whitford biztosan kételkedik is. És fejfájás ide vagy oda, De Craye ezredes is furcsákat gondolhat róla, hiszen előtte nem mutatta semmi jelét a rosszul-létnek. Fülébe visszacsengett az ezredes kacagása és beszéde, s ez elüzte nyugtalan képzelődéseit: igazi tengeri szélként hatott, mely edzi az idegeket. Gondolatai visszatértek Sir Willoughbyra is, ekkor azonban lazúltabban peregtek szét, mint a zuhogó hegyipatak szétporzó habtajtékja.

Nemsokára azonban új érzésváltozás érte. Barclay, a szobalány, ceruzairásos cédulácskát hozott; atyja írta:

„Factum est; laetus est; amantium irae, etc.“

Hogy megtörtént, hogy Willoughby a derüs beleegyezés gesztusát választotta s hogy atyja fölfedezte a szerelmesek harci egyenetlenkedését, első pillanatban csodálatosnak tünt föl Clara előtt, a következő percben viszont egészen természetesnek. Willoughby bizonyára nagyon ráunhatott már s örül, hogy elmegy. Azt is tudhatja, hogy visszatérésről nem lehet többé szó. Clara hálás volt vőlegényének, amiért talán épen Willoughby célzott az „amantium irae“-re, noha ezt a verset — Clara szerint — oktalanság volt az ő esetükre idézni. S most ellágyultan nézett az ablakán túl mutatkozó egyszerű tájra. Boldog lesz e hely ur-nője, ha választása szerencsésnek bizonyul! De Clara Middleton csak a duplavirágu vadcseresznye-fát irigyelte tőle, semmi mást. Csak egy ágat belőle, ha még nem hervadt el s nem vált poros színűre, mint a repedező alpesi hó a mélyebb üregekben, — akkor aztán mehet, a legszebb emlékekkel, amit elvisz e helyről! A fejfájás erőltetése nem kinozta

tovább. Muszlin ruhája helyett selyembe öltözött; megelegetett a legelső kalappal, amit Barclay feléje nyújtott. Barátságos érzéssel a ház minden lakója, még Willoughby iránt is, kitérte ablakát, beszívta a levegőt s szerette az egész emberiséget. Ezt gondolta: „Ha Willoughby kinyitná szívét a természet előtt, kigyógyulna a világról táplált siralmas véleményéből.“ A természet odakint épen ragyogva frissült föl a tovahuzódó esőfüggöny utolsó csöppjeiben, kedvező háttérül Clara derűs optimizmusához. Az éhség holmi kis érzése, igazi éhségé, melyről mindedig nem vett tudomást, most csak fokozta ezt az egészséges világszemléletet, anélkül hogy kielégülésre sarkalta volna. Clara inkább növelni szerette volna éhségét, az erőteljes aktivitás kedvéért, melyet tagjaiba öntött. Igen könnyűszívű fiatal hölgyek módjára robogott le a lépcsőn, mint egy vizesés; s mint a meteor, melynek csak tovatűnő nyomát pillantjuk meg, surrant el közvetlenül De Craye ezredes előtt, be a hall melletti szobák egyikébe!

Az ezredes félszeggel a lazán behajló ajtó felé sandított.

Nos, és most jusson eszünkbe, hogy a vidám, könnyen élő gentlemaneknek, mivel egyébként nagyon is megtalálnának riadni az általuk üldözött szépnem különféle cseleitől, fordulataitól és kibuvóitól, van egy kedvenc szokásuk, hogy tudniillik a szép nőket osztályokba sorozzák: megkülönböztetnek röpködőket és szaladókat, vadul menekülőket és a fegyvernek bátran nekifordulókat. E gentlemanek számára nincs egyéni nő. Csak annyiban ismernek el jellemvonásokat, amennyiben valamely osztályba beoszthatók. Ezek az urak a mi halhatatlan fő-ostobáink, mihelyt annak a megfigyeléséről van szó, hogy a nők külön-külön fejlett személyi változatai lehetnek nemüknek.

De Craye ezredes sanditása az ajtó felé arról beszélt, hogy itt most a szenvedélyes kacérság egy képviselője surrant tova. Találhatunk azonban mentséget is az ezredes számára. Clara oly különös szavakkal beszélt előtte a nászajándék balesetéről, majd Willoughbyról, vagy legalább is a hangjában volt valami különös, mikor leendő férjére célozott; s különösen is kezelte Willoughbyt, mikor végül találkoztak. Mindenekfölött furcsa volt az, amit Flichtről mondott. És a nézése! Aztán mily megkülönböztetett udvariassággal fordult a Willoughby barátjához! És az elbűvölő párbeszéd után, melynél édesebb szólapedzést még soha leánnyal nem folytatott az ezredes ur, Clara egyszerre csak fejfájást színlelt, hogy elkerülje őt. Most meg vakságot színlel, ugyanabból az okból!

De Craye meg volt sértve, de helyesebbnek ítélte, ha inkább kihívást érez Clara viselkedésében.

Miss Middleton, egy másik ajtón, újra kijött. Észrevette az előbb is az ezredest, de akkor már késő volt, jelezni, hogy fölismerte. Most aztán úgy tett, mintha már tul lennének a köszönésen.

— Senki? — kérdezte. — Egyedül vagyok az egész házban?

— Csak egy nulla van jelen, — felelt De Craye, — de az is elhanyagolható és semmit sem jelent, ha Ön a rosszabbik oldalára áll s egyedül óhajt lenni a házban.

— Willoughby hol van?

— Üzleti ügyben távozott.

— Lovon?

— Achmeten. Kérem, ne hagyja, hogy eladja ezt a lovat, Miss Middleton! Különben megbizatom, hogy szolgálatára álljak.

— Szivesen sétálnék egyet.

— Már teljesen jól van?

— Teljesen.

— Friss erőben?

— Soha nem éreztem magam egészségesebbnek.

— Ezt mondta az egyszerű gonosz öreg ember feleségének a szelleme is, mikor visszalátogatott, hogy rábirja a megtérésre. No jó, felelte az öreg, én is hinni fogok a mennyországban, ha el tudod kapni ezt a palackot, — azzal nekilódította. A palack darabokra tört s az öreg öngyilkos lett, nem minden gyanakvás nélkül, hogy az asszony csak kelepcébe akarta csalni. — Ezek a továsodródó esőzuhatagok, a nyomukban áradó édes illatokkal isteniek, Miss Middleton. Az a különös szerencsém van, hogy épen az Önök esküvője napján lesz a nevemnapja is. Ez a Willoughby-féle park igazán a legszebb dolgok egyike Angliában. Ott az a részlet olyan a tavon, mintha Killarney egy szöglete füstölögne belőle, szinte álomba andalítja a szemet, igazán! — De Craye spirális vonalat rajzolt a levegőbe, mintegy füstbodrokat jelezve. — Szereti az ír tájakat?

— Írt, angolt, skótot . . .

— Mind szép, ha szép, igaza van, szivemből beszél. A fajok kozmopolitizmusa egészen más dolog. Engedelmet kérek, de bizonyos egyesítéseket lehetetlennek tartok; például: ír és szász nem fér össze, mégha Cupidó lenne is a ceremóniamester s a boldog pár lakóhelye közvetlenül egy bőség-szaru szája! S mégis, én már láttam, hogy Erin egyik virágát büszkén vitte magával egy szász gentleman s hogy ír férfi udvarolt angol leánynak! Így hát vissza is vonom, amit mondtam s érvénytelennek tekintendő!

— Ön a forradalmi párthoz tartozik, De Craye ezrede?

— Én protestáns vagyok és konzervatív, Miss Middleton.

— Nincs fejem a politikához.

— A politikus fejek után, akikkel találkoztam, magam is szívesen vagyok ezen a véleményen.

— Megmondta Willoughby, mikor jön vissza?

— Nem mondott pontos időt. Dr. Middleton és Mr. Whitford a könyvtárban a könyvek csatáját vivják.

— Boldog csaták!

— Ön hozzászokott a tudósok társaságához. A tudósok meglehetősen türelmetlenek a többi szegény halandó iránt.

— Talán csak a tudatlanság iránt türelmetlenek s nem a személyekkel szemben.

— Önt édesatyja maga nevelte, gondolom...

— Ellátott annyi latin tudnivalóval, amennyit csak elbírtam. Az én hibám, hogy ez elég kevés.

— És göröggel is?

— Egy kis göröggel is.

— Oh! És Ön úgy viszi ezt a tudást, mint egy pelyhet!

— Ha egyszer olyan könnyű!

— Miss Middleton, én úgy szeretnék nekiülni és tanulni, pedig öreg legény vagyok. Mikor nők vernek le bennünket, akkor úgy érzem, mintha a világ legelpáholtabb kutyái volnánk. Szereti a színházat?

— A miénket?

— Magát a színjátszást talán?

— A jó játékot igen, természetesen!

— Szabad megkockáztatnom azt az állítást, hogy Ön nagyszerűen játszana szinpadon?

— Az állítás nagyon is kockázatos, mert még sohsem próbáltam ilyesmit.

— Lássuk csak: itt volna Miss Dale és Mr. Whitford, Ön és én; — ebből kitelnék egy két-felvonásos. Az *írországi ember Spanyolországban* épen jó lenne. — Az ezredes lehajolt, meg-

tapogatni a füvet, amint Clara rálépett. — A pázsit nedves!

Clara jelezte, hogy nem fél a nedves fűtől s így szólt: „Az olyan angol nőt, aki fél az időjárástól, akár be is lehetne csukni!”

De Craye folytatta: „Patrick O'Neill átmegy Hiberniából Iberiába. Ez a Patrick egy örökségből kiforgatott fiú, aki a törvénycsavarók karmaiba jutott. Ajánlólevelet visz Don Beltran d'Arragohez, egy legelsőrangú grandhoz, akinek a leánya, Doña Serafina (Miss Middleton), heted-hétföldön a legbüszkébb szépség, egy dueña (Miss Dale) őrizete alatt áll s Don Fernannal (Mr. Whitford) van eljegyezve, a Guzman-családból. Ezek a darabban szereplő személyek.”

— És Ön lenne Patrick?

— Patrick, igenis. És elvesztem a levelet és ott állok Madridban a Pradón, tenyeremben az utolsó britt tallérral, szülőföldem legtisztább dialektusában siránkozva: „Az én nyelvemen az a szó, hogy: letter, betűt is jelent, meg levelet is. No, és most elvesztettem egy levelet és a hazámból is egy betűt! Itt állok Hibernia helyett Iberiában. Oh, be nehéz is betűket sillabizálni!”

— De hát az ír Patrick a „h” betűt ki fogja ejteni a „Hibernia” elején s így rossz a szójáték!

— Szavamra, kitűnő kritika, Miss Middleton! Az ír kiejti a szókezdő „h”-t! S így két betű szerepel egy helyett, ami gyöngévé teszi a „letter”-szójátékot! No, de azon a „h”-n holmi nyögéssel teszi túl magát az ember, úgy hogy csak afféle visszajáró lelke legyen a „h”-nak; s különben is a színpadon minden lehetséges, csak ne vessenek a körülülők. Azonkívül londoni hallgatóság előtt tessék elképzelni az előadást, ahol az emberekben ellenszenv él a „h” hanggal szemben s nem tűrnék, hogy ezt a kis tréfát oly ridegen kezeljük,

mintha holmi lordok vagy rendőrök volnánk. Ez az angol demokrácia ösztönszerűsége. — Nos, és miközben ott forgatom a megmaradt tallért, tűnődve, hogy némi vacsorába öljem-e szegényt, egyszerre csak megpillantok egy pár spanyol szemet, amelyek olyanok, mint két violaszin villám annak az áldott tájnak a fekete egén. Nem tetszik Önnek ez a viola-szin?

— A violaszin akadály volna arra nézve, hogy én játszhassem a hölgyet!

— De a fekete szem fénye sötéten violáskék!

— Ön elfelejti, hogy én a feketére sem tartatok igényt!

De Craye ezredes bátorkodott futó pillantást vetni Miss Middleton szeméire. „Gesztenyebarna“, — mondta. — „Helyes! Spanyolország ugyanis a gesztenyék hazája!“

— Amiből az következik, hogy én is spanyol leány vagyok.

— Világos!

— Logikus!

— Pozitív okfejtés!

— És hogy kell ránézniem Patrickra?

— Mint egy igás öszvérré.

— Oh!

Miss Middleton fölkiáltása hangosabb volt, mint amennyire a párbeszéd tárgya megkívánni látszott. Karjait hirtelen kitérte.

A rhododendron-bokor külső szélével egyvonalban, a ház ablakainak ernyője alatt, a kis Crossjay nyujtózott, feje alá hajlitott karral, arcán a repkénykoszorus kalappal, úgy ahogy Clara otffejtette, mikor meghagyta neki, hogy várjon rá. Már félutnyi távolságból észrevette a leány a szegény, fűben árváskodó fickót s ez a részvétkeltő látvány gyorsabb suhanásra ösztönözte: De Craye ezredes a nyomában, bajusza végét pödörgetve.

Crossjay talpra ugrott.

— Drága, drága kis Crossjaym! — szólította meg Clara a fiut s megfeddte. Milyen éhes lehetsz! S hogy átázhattál! Igazán csacsiság volt!

— Azt mondtad, várjak rád! — mentegetőzött félénk hangon a fiu.

— Azt mondtam, de mégse lett volna szabad ezt csinálnod, csacsi fiucska! Nézze, ezredes ur, azt mondtam neki, hogy várjon meg itt a lunch előtt s a bolond, csacsi kis fiu itt éhezett s kétszer vagy háromszor is megázott, egyszerűen azért, mert nem jöttem érte!

— Nagyon helyes! És ha az igazi fajtából való, akkor akár a láva is elborithatta és szoborrá önthette volna, mint ahogy a pompéji örkatonával cselekedte!

— De hátha meghült! Hátha láza lesz!

— Ön parancsolta neki, hogy itt maradjon!

— Tudom és nem is bocsátom meg magamnak! Szaladj, Crossjay, válts ruhát! Oh, siess, szaladj Mrs. Montaguehoz s kérj tőle meleg fürdőt s valami harapnivalót is a nevemben. És minden ruhadarabodat cseréld át! Ez megbocsáthatatlan dolog volt tőlem! Azt mondtam, hogy nincs fejem a politikához? Kezdem azt hinni, hogy semmihez sincs! Dehát ki gondolta volna, hogy Crossjay ne mozduljon meg az étkezésre hívó csengőszóra? Pedig az eső is esett? Elfelejtettelek Crossjaykám. Ugy sajnálom, ugy sajnálom! Fizettethetsz velem olyan kárpótlást, amelyet csak akarsz! Ne felejtse el, hogy nagyon, nagyon adósod vagyok. S most lássuk, milyen gyorsan tudsz szaladni? Ma este bejöhetsz a desserthez!

Crossjay nem szaladt el. Megérintette a Clara kezét.

— Mondtál nekem valamit . . .

— Mit, Crossjaykám?

— Megigérted . . .

— Mit ígértem?

— Valamit.

— De mit? Ki vele, fiacskám!

— Crossjay dűnnyögve mondta: . . . „Hogy megcsókolsz . . .“

Clara ráborult a fiura, átölelte és megcsókolta.

A mélységes lelkiismereti furdalás érzése oly heves volt benne, hogy nem engedett időt semmiféle illendőségi meggondolásra: azonnal sietett megfizetni adósságát. Miután aztán Mrs. Montaguehoz nyargaltatta a fiut, nagyon elpirult.

— A kedves, jó kis Crossjay! — sóhajtotta.

— Igen, derék kis fickó, — felelte az ezredes. — Kitűnő katona válnék belőle s el nem hagyná a helyét soha, ilyen nagyszerű zsold ígéletében . . . Ő az ön kedvence, ugye?

— Igen, az. Nagy szolgálatot tenne neki, ha rávennie Willoughbyt, hogy küldje el valamelyik tengerészeti vizsgára előkészítő tanítóhoz. És De Craye ezredes, lenne oly szives az estebédnél szóvátenni, hogy Crossjay bejöhessen a desserthez?

— Mindenesetre, — felelt elámulva az ezredes.

— És lenne oly kegyes szemmel tartani a fiut, míg itt lesz? Ügyelni rá, hogy senki se kényeztesse? Ha el tudná érni, hogy még az Ön távozása előtt tanítókézzre adják, az nagyon előnyös volna ránézve! Tengerésznek született s itt az ideje, hogy előkészítsék a tengerészethez való belépésre.

— Mindenesetre, mindenesetre, — mondta De Craye, egyre jobban csodálkozva.

— Előre is köszönöm Önnek.

— Nem leszek nagyon tolakodó . . .?

— Nem, mi holnap elutazunk.

— Egy napra?

— Hosszabb időre . . .

— Két napra?

— Még többre . . .

— Egy hétre? Nem fogom Önt viszontláthatni?

— Attól tartok, hogy nem.

De Craye ezredes elnyomta álmélkodását; őszinte fájdalmat kellett leküzdenie, miközben enyelgő hangon mondta: „Ez csapás, de bizonyos vagyok benne, hogy nem készakarva éntreám sujt le vele. Elvégre mindannyiunkat szomorúságba dönt!”

Miss Middleton kijelentette, hogy neki még Mrs. Montagueval, a házvezetőnővel meg kell beszélnie a Crossjay fürdőjét s lelépett a pázsitról. Az ezredes meghajolt, egy pillanatig még Clara után nézett, s különféle párhuzamosan jelentkező okokból, melyek elég közel estek egymáshoz, hogy ugyanabba a célba találjanak, nagyon sajnálni kezdte barátját, Willoughbyt. Véleménye szerint Willoughbyra nézve egyformán sajnálatos sors várt, akár elnyeri, akár elveszti ezt a fiatal hölgyet.

XX. FEJEZET.

Hires bor, vőn bor.

Időverő séta, föl és le a gyepen, előkelő hölgyek és figyelmes gentlemanek társaságában, lesve az ebédre hívó harangot, — ez volt dr. Middleton esti mulatsága. Ugy járt, mint aki táncolt is valaha (Apolló és a kölyökisten Cupido korában), ruganyosan lábikrája és lába izmain, nagy emelkedettségben hordva széles, vasszürke fejét. A nap nehéz munkájára jól esett a csillapító mozgás, s a francia szakácművészet s hires szüretnek borainak mindent megkoronázó üdítése. Boldog volt ily órákban, bölcsességét vagy *nugáit* hintve hallgatóinak, mint a lenyugvó nap, amelynek tempója, ha kedvez az idő, nyugodt ragyogásban áradni szét, noha ez korántsem meríti ki pompakészletét. Boldog az, valóban, minden társa fölött — mint az ijszárnyu madár, tiszta naplementi egén, a csipegető veréb fölött —, aki napjának legjavát maga előtt látja, és küszöbön, megtérő estjében. Egy erényes élet ifjúságának és férfikorának gazdag jutalma várja őt. Dr. Middleton kétkedett jövőjében épugy mint multjában annak az embernek, aki nem örült ebédje jöttén illő méltóságban. Az ilyen — úgy vélte — nem alkalmas sem erre az életre, sem a jövőre.

Példaképe a mértékletesség gyümölcsének, vigasztaló büszkesége telt emésztésében, s politikai

nézetei az erényt jutalmazó hatalmak iránti tiszteletéhez illeszkedtek. Konzolidált világra van szükség, hogy ez lehetséges legyen.

A nagytiszteletű doktor finom régi festmény volt; valami sajátosan angol művészet specimenje: a vallásosságot az epikureizmussal, a tudományt a gavallérsággal kombinálva magában, tág teret adva mindeniknek, és ülőhelyet a másik asztalánál: egyébként erős férfi, atléta ifju korában, éles olvasója a tényeknek, nem a személyeknek, derűs szivü, energikus a problémákkal szemben, kitartó munkás amellet, de hamar kedvetlen. Szerette leányát és félt tőle. Bármennyire kedvelte jellemét, nemének és korának mumusa örökké előtte volt, s figyelmeztette, hogy messze még sorsának nyugodt egészsége, míg Clara kisasszony férjhez nem ment. A leány anyja szeretetreméltó asszony volt, csakhogy költői vérmérsékletü, nagyon is rajongó, képzelődő, impulziv egy józan tudós nyugalma számára; csodálatos asszony, de lám, mégis asszony, tüzijáték. A leány reá ütött. Miért akart elfutni Patterne Hallból egyetlen órára? Egyszerűen: mert a változékony nemhez tartozott, a robbanékony nemhez. A férj lett volna már a nekivaló ör, illőn fölváltva az apát. Ha künn demagógia lázong, s otthon leányaink: filozófiára van szükség, hogy egyensulyban maradhassunk. Legyen a leány Cicero Tulliaja: meghal, — csakhogy apját kétségbe ejthesse! A legkülönb is különös perverzitás példáit mutatja.

Miss Dale Dr. Middleton mellett állt. Clara hozzájuk jött, a másik oldalra.

— Mondom ép Miss Dalenek; a te boldog rab-ságod lesz jele az én szabadulásomnak — szólta a doktor, sóhajjal, s mosollyal. — Már tudjuk a dátumát. Egy jövőendő eseményt a dátum avat tényé, mellyel számolni kell.

— Alig várod már, hogy megszabadulj tőlem?
— rebegette Clara.

— Kedvesem: harcmezőn állok, miattad, s várom a trombitát; ha megszólal, megszűnik a feszültség idegeimben, ez az egész.

Clara nem talált ezekben a szavakban semmit, amibe válasza belekapaszkodhat. Laetitia hallgatására gondolt.

Sir Willoughby jelent meg, szivélyes hangulatban közeledve.

— Jobban vagyunk-e? kérdenem se kell — mondta Clarának, Laetitiára csillantotta szemét, s kulcsot emelt dr. Middleton vágyainak színvonala felé, megjegyezve:

— Lemegyek a belső pincémbe.

— Belső pince! — kiáltott a doktor.

— Szentély, tilos még a pincemesternek is. Stoneman sem léphet oda. Fölajánlhatom vezetésem önnek? Pincéim megérnek egy látogatást.

— A pincék nem kripták. A pincék, ha jól értjük, jól mondjuk, klastromok, ahol a Palack álmodik: örömről, amiket adni fog, nem romlott porokról. Van valami különösebb kincse?

— Kilencvenéves bor.

— Az őseivel van talán kapcsolatban, hogy oly biztonsággal mondja meg a korát?

— Nagyatyám öröksége.

— Az ön nagyatyjának, Sir Willoughby, érdemes örökösei vannak, nem is beszélve a pompás elődökről. Mi történt volna, hogyha lányágra jut? Boldog leszek, ha elkisérhetem. Oporto? Valence-i?

— Oporto.

— Ah! Angliában vagyunk!

— Ép annyi időnk lesz, — mondta Sir Willoughby, rábirva dr. Middletront az elindulásra.

Vidám csattogás volt a tisztelendő doktor hangjában. — Rajnai fehér! az is veri a Kort! Rajnai

fehért kóstoltam öreget. Izük olyan, mint a sokhangu patak; mélye is van. Senátorok bora, azt mondjuk, oporto! Nem mondhatjuk ezt semmilyen más borra. Az oporto mély, mint a mély tenger. A zamatában mély: nagy különbség! Szerves a koncepcióban, mint egy klasszikus tragédia. A régi valence-iban megvan az antik fénye; a képesség, szélső vénségig nemesülni; bizonytal nagy érdem. De se valence-i, se rajnai fehér nem olyan, hogy azt mondaná az ember: ez maga e hosszú évek vére, ifju erőt őrizve, öreg bölcseséghez. Az csak az oporto! Oporto a legdrágább örökség! Értsen meg: nem összehasonlítás ez a borok közt, csak jellemzése a minőségeknek. Legyen csak mind együtt, gazdagulásunkra; nem vetélytársak ők, mint az idai Három. Ha azok volnának, egy negyedik szállhatna ki velük. A burgundi hatalmas géniusz. Csodákat tesz a maga korában; mindent, csakhogy nem tart ki a versenyben; rövid élete van. Él-vénült burgundin pelyhesszáju oporto is tultesz. Ugy képezem: az oporto bölcsesség szavait énekli, ihlett ódát a burgundi. Vagy mondjuk így: homéri hexameter az oporto; a burgundi pindári ditiramb. Mit szól hozzá?

— Sir! a hasonlat kitünő.

— Figyeljen jól a különbségre. Pindár nagy ámulat. De az öregebbik kupa, Homéré, életadóbb erő. Az egyik: roppant lejtőn fölzubbanó forrás. A másik: hömpölygő hullámok kikutatlan mélységü bibora.

— Rendkívül finom karakterizálás.

— Meghiszem, hogy dicséri a hasonlataimat. Még e régi költők első kritikusaiknak idejéből valók. Nincsen uj annak, aki a görögökre gondol; mindent elmondtak ők: „*Graii . . . praeter laudem nullius avari.*“ A genius, ha istene a hirnév, halhatatlan. Mi, Sir, a geniust a Kloaka isteneinek szenteljük.

Nem a változatlan égiekhez fordulunk mi, hanem a populáris szenvedélyekhez.

Sir Willoughby türelmes volt. Körülbelül olyan párja dr. Middletonnak a diskurzusban, mint a dob lenne bőgővel duettálva; ahányszor közbeszólt, megkapta a leckét a vezetőhangszertől. Ha igent vert, ha nemet, hibázott. De tudta, hogy a tudós modortalan fajta; s a doktor tudománya igazán olyan volt, ami sok szót érdemelne.

A pincében a dob kerekedett fölül. Dr. Middletonnak itt leragadt a nyelve. Sir Willoughby vázolta borának történetét legfőbb vonásokban; honnan került eredetileg a familiához, s hogyan maradt meg s szállt reá az itt látható kvantitásban. — Érdekes: nagyatyám, aki örökölte, ős bornemissza volt. Atyám korán halt el.

— Igazán? Ne mondja! — kiáltott a doktor, bámulva s részvéttel. A bámulat a furcsa következetlenségnek szólt, a részvét a borus végzetnek.

Nagy tisztelet volt benne a Család iránt. Ez a hüvös boltozatos Pince, s a közepén a négyszögű elkerített *szentély*, hol a sűrű homályt nem hatotta át a tolakodó lámpa, hanem inkább úgy gyult belé, mint egy szem, bizonyosságot tett szilárd és praktikus gondolkodásáról annak a férfiunak, aki ily Fundamentumra építette házát. Oly ház, mely alatt hires bor hordói pihennek, vidám házként él a képzeletünkben, pompás erővel gyökerezvén a talajban. S a képzelet helyet tart akkor a ház örökösének is. Nagyapja vizivó volt, apja korán elhalt: beszédes körülmények elénktárt predestinációja illusztris utódlás és sorspályák felé! Dr. Middleton elmékedéseit a Nagy Bor poharainak nyájas látomása szinezte; lelkében ünnep volt; tetszett neki, s jólesett gondolatainak szeszélyesen robusztus, grandiózusan légies stíljában kéjelegni: ami bizonyos nyomot hágy az ünnepi lelken, nem

rögtönösen eltörölhető. A várakozás valami jóra, tudjuk, megnyugtató; e várakozás állapotában nővünk. S ő önmagát élvező gentleman volt.

Szerette Sir Willoughby hangjának lejtését, amint parancsolt a sarkában levő szolgának, hogy emelje föl „azt a két üveget“; kellő mértékű óvatosságra intett ez a hang, tulbuzgóság nélkül és kellemes számot nevezett.

Élesen figyelve a szolga kezére, így szólalt:

— Hanem itt az átka annak, ami nagyonis kitünő: — husz közül egy tudja méltányolni.

— Nagyon igaz, uram — felelt Sir Willoughby — s azt hiszem, jobb a többi tizenkilencet mellőzni.

— A nőket, például; és a legtöbb férfit.

— Ez a bor zárt könyv volna a számukra.

— Ugy gondolom én is. Kárhozatos pazarlás lenne az.

— Vernon a vörös bor embere; Horace De Craye szintén. *Ennek* a bornak a nivójához egyik sem ér. Egy kalap alá jönnek a hölgyekkel. Talán ön és én, Sir, maradhatunk együtt.

— Részemről a legnagyobb örömmel.

— Kíváncsi vagyok az ítéletére, Sir.

— Hallani fogja, Sir, s előre mondhatom, nem fog ellenmondani a kórusnak, amely előttem dicsérte. — Hüvös, de nem fagyos, — summázta dr. Middleton a pince attribútumait, mielőtt elhagyta. — Észak-déli fekvés. Semmi dohos nyirok. Tiszta levegő! Minden requisitum. Az ember szeretne leheverni itt és kényelembe helyezkedni.

Minden tiszteletreméltó brittje közt a két britt szigetnek, kik az ó Oporto vallását szürcsölő vonzódással vallják — prókátor, doktor, földesur, pozsgás admirális, s városi kalmár közt — a klasszikus nyelvek tudósa az, akinek vére leginkább jegyes a pókhálós palackkal. Oka nem lehet más, mint hogy tele van ő a régi költőkkel.

Szellemlük benne él, zengeni, s az Idő földi alkotásainak legjaya, táplálni. Hasonlóságot is láthat a borban a Tudás lelkével, mely visszája a mi halandóságunknak, ecetét hányja le és borkövét az esztendőök üledékébe, mignem ragyogó lesz a tisztaságtól. Konzervativizmusához rokonhangon szól az oportó himnusza. Mágia ez: egy korty, s már messze uszik bibor árján az örökfiatal antiknak.

S ha összehasonlitunk: másoknál az élvezet brutális; nincsen lelkük hozzá; de ő méltó a borra, mint költők a Szépségre. Adagolni kellene ezeket valóban, kinek-kinek, költőnek s tudósnek, mint a maga javát. Ugy is legyen.

Addig is Dr. Middleton kortyantott.

Mikor a hölgyek eltávoztak, Sir Willoughby raffinált udvariatlansággal fordult Vernonhoz s Horacehoz.

— Ti vöröset isztok — mondta nekik, körülnyujtva az üveget, — Dr. Middleton, azt hiszem oportót? A bor ti előttetek szolgálhat előszónak. Az *Őn bora* itt lesz öt perc alatt.

A vörös bor kancsaja kiürült, Sir Willoughby ajánlkozott, hogy hozat még. De Craye lankatag fogadta a kérdést. Vernon fölemelkedett az asztaltól.

— Jön még egy üveg, a dr. Middleton oportója — szólt hozzá Willoughby.

— Hogy mondta? Az enyém? — kiáltott a nagytiszteletű doktor.

— Királyi bor, nem tür osztozkodást — mondta Vernon.

— A billiárdszobába mégy, Vernon? Majd utánad megyünk.

— El nem sietem jó borom ivását senki fia végett — szólt a nagytiszteletű doktor.

— Horace?

— Efemér vagvok, alul a nivódon, Willoughby. Megyek a hölgyekhez.

Vernon és De Craye visszavonultak, amint megérkezett a Bor; és dr. Middleton kortyantott. Kortyantott és a boldog Birtokosra nézett.

— Lehet harminc tucat? — érdeklődött.

— Ötven.

A doktor bólintott, alázattal.

— Nem fogok róla elfeledkezni, sir — fordult feléje gazdája —, amikor csak leszek oly szerencsés vendégül látni önt, hogy ez a bor az én pincém-ben áll.

A nagytiszteletű doktor letette poharát. — Bizonyos értelemben, sir, irigylendő helyzete van önnek. Nagy áldás — de felelősségteljes. Öntől függ késleltetni napját az utolsó tucatnak.

— Kedvező véleménye van a boromról, sir?

— Ennyit mondok: — sekélyes lelkek áradnak rapszodiákba, sir: — én csak ennyit mondok: megvigasztal, hogy nem éltem kilencven év előtt, vagy bármely más korban, mint a mai, az ön és borának ez az egy pohara.

— Féltékenyen őrzöm, — mondta Sir Willoughby szerényen; — de természetes rendeltetése, hogy jusson azoknak, akik értékelní tudják. Ön tudja, sir.

— Mégis csak, kedves barátom, mégis csak! Hisz ez valóságos felelősség: az ön kincse, de szinte csak letétben. Noha nem mondhatjuk szorosan véve hitbizománynak, valahogyan mégis lelkiismeretünk kérdése, hogy ne legyen majd nagyon is megapadt örökség.

— Nem lehet kifogása az ellen, sir, hogy az ön unokáinak egészségére igyunk belőle. Éljen addig, hogy felköszönthesse őket vele esküvőjük napján!

— Ön csábító színekkel festi a hosszú élet ideáját. Ejha! Ez Tithonus szájába való bor. Ez a bor elsegítette volna őt a rózsás reggel-hez, ejha!

— Vállalkozom rá, hogy fönn ülök önnel mellette reggelig — mondta Sir Willoughby, akiről lepattant a bacchikus nászi célzás.

Dr. Middleton a vén palackot nézte. Van a mulatásban valami szomorú, halandó voltunk emlékeztetője. Az a bor, ami még a palackban volt, nem ígérte, hogy túl az éjnek csillagboltozatán, megéri a hajnalt. — Régi bor, barátom, s nem teli a palack.

— Jön majd a második.

— Kár volna!

— Hozzák már.

— Tiltakozom.

— Bontják már.

— Könyörgök.

— Töltik már.

— Megadom magam. De egyet mondok, sir, becsületes osztozkodást kérek. Évvel az egy kikötéssel fogadom gazdámnak. Figyeljen a Bor előnyére a Szerelem fölött! — Mondhatnám: a Bor nagylelkűségére; féltékenységünk itt az ellen fordul, aki *nem akar* osztozni! De a dugók, Willoughby. A dugók felköltik bámulatomat.

— A dugózást szabályos időközökben fölülvizsgálják. Emlékszem egy ily alkalomra atyám idejéből. Egyszer jelen voltam.

— Kényes lehet, mint egy tracheotomikus operáció; úgy kell hinni, ilyenhez hasonlít mint sebészi feladat, s kézi virtuózítás, nem is említve az imminens veszélyt, hogy a páciens kileheli lelkét.

Uj palackot tettek a doktor elé.

Megszólt. — Csak egy lányt adhatok! — Olvadozott.

Sir Willoughby felelt: — Ugy fogadom, mint a legnagyobb ajándékot, amit e föld nyujthat.

— Fejébe vertem némi latin tudást, néhány

szó görögöt. Lelkében a klasszikusok ize. Reményem volt egyszer . . . csakhogy ő lány. Erdők nimfája él benne. Mégis: hozományában a Hippokréné virágos serlege. Ez az övé — a legnemesebb arisztokrácia. Csinos leány; valóságos szépség, mondták többen, akik nem ítélnék a vonalak után. Nekem szép, Willoughby! Nekem az egem ő. Akadtak pályázók. Itáliában is megkérték *tőlem*. *Neki* nincs története. Az első fejezet címe: Ön. Önnel lesz egyetlen regénye, ahogy kell. *Mulier tum bene olet* — ismeri a mondást. A legjobb illatu, ha nincs illata. Éntőlem megy Önhöz, éntőlem egyedül, apjától férjéhez. *Ut flos in septis secretus nascitur hortis* . . . — Tovább mormolta a sorokat, addig: *Sic virgo dum* . . . — Meg fogom érezni a válást. Akihez megy: büszke lesz rá, mint én, sőt még jobban. Hozzáteszem: irigyelni fogják. Mr. Whitford kell hogy *Carmen Nuptialét* írjon . . .

Mig a szerencsétlen gentleman dr. Middletonra figyelt, szive szabálytalan szökésekbe kezdett. Sértett hangulata riadtan fordult el Clara képétől, mely úgy jelent meg előtte, ahogy reggel látta őt Horace de Craye mellett, busító édességben; egy lágyan lehellő angol nap szellős sugárzásának édességében; fiatal növénynedvek frissességével édesen. Szemei, ajkai, lobogó ruhája, mely boldog anyát játszott keble körül, kacéran emelgetve szendergő ikrecskéinek takaróját; és karcsu alakja, nevetése, páratlan tartása, egész félelmetes édessége, fájó elevenig izgatták a sebét.

Azon gyötrődött, hogy a lány tőle szabadulni kíván. Fájdalma őszinte gondolatokat szült. Mikor még könnyebb volt ez a fájdalom, abba a föltevésbe burkolózott, hogy Clara féltékeny Laetitia Dale-re, s az a kivánság, amit ő képzel, nem több képzeletnél. De a lány kifejezte ezt a kivánságot.

Ez volt a seb, amelyre gyógyulást keresett; két okból: mert jobban szerethette őt, ha megbüntette; s mert ezt a büntetést tervezgetve álcázta félelmét, hogy elvesziti — a félelmes örvényt, amelytől megborzadt, amelytől végre addig vitte Clara, hogy egész lényével megborzadt, mint egy szédületes, s talán, önvédelmének minden művésze dacára, közeli mélységtől.

— Mit fogok tenni holnap este? — kiáltott.

— Nem dobhatok De Craye ezredes és Vernon elé egy ilyen palackot. Magamnak ki nem bontom. A hölgyekkel ülni annyi lesz nekem, mint a hidegben ülni. Mikor hozza vissza a menyasszonyomat, Sir?

— Drága barátom, Willoughby! — lihegett a nagytiszteletű doktor, összeszedte magát és kortyantott. — Ez az expedíció abszurdum. Képtelen vagyok belátni a célját. Clarának a feje fáj, ideges volt. Most már egészséges, és észre fog térni. Mindig azt tartottam, hogy nem kell fölbátorítani a lányok bogarait. *Én* erős tudok lenni. Az én tervem az, hogy még tíz napig itt maradunk, az ön szives vendéglátásának korlátai között. *Én* maradok.

— Tapsolok elhatározásának, sir. De állhatatos lesz-e?

— Sohsem szegem meg ígéretemet, Willoughby.

— Még nyomás alatt sem?

— Semmi nyomás alatt.

— Rábeszélésre: ez lett volna jobb szó.

— Semmiesetre sem. A gyengeség abban rejlik, ha engedünk, akár rábeszélésnek, akár nyomásnak. Az utóbbi sullyal nehezül ránk; az előbbi elfujja sulytalanságunkat.

— Ön nagy örömet okoz nekem, Dr. Middleton, és megkönnyebbülést.

— Jó szokások megtörését szivből gyülölöm, Willoughby. De emlékszem, megmondtam Clará-

nak, — talán helytelenül tettem? — hogy ön elég könnyen látszott venni bizonyos elutazást, vagy megszakítását a látogatásnak, ami, meg kell vallanom, nem volt inyem szerint.

— Az Ön öröme az én örömöm is volt, drága doktorom, egész egyszerüen; de ha ön az én örömet teszi az Önévé, akkor itt marad és fölbont még a vejével egy csomó palackot.

— Ezt pompásan mondta. Ön érti az udvarias szó titkát, Willoughby. Elképzelem önt, hogy intéz el egy szerelmi perpatvart: oly udvariassággal, mintha előadást tartana jólnevelt kisasszonyok előtt. Aha?

— Perpatvar? Kiméljen meg ilyen csacsiságtól.

— Minden rendben?

— Clara, — felelt Sir Willoughby, drámai epigrammal — maga a tökéletesség.

— Örülök — válaszolt a nagytiszteletű doktor, aki megértette ebből, hogy a szerelmi perpatvar leánya és házigazdája közt véget ért.

Kevéssel tizenegy után elhagyta az asztalt. Rövid párbeszéd következett: a hölgyekről. Aludni mentek már, bizannyal? Nos igen; ugy kell lenni. Jól van az, hogy korán aludni menjenek, s megóvják bőrük frissességét — számunkra. A női nem a teremtés koronája; csakhogy a női nem ellenmondás százados bor után. Ellenmondás, visszalökés, ellenáram; erkölcsileg: megbánás, vezeklés; képletesen: fagyos észak a zöldbeszökő fiatal barna rügyekre. Mit tudnak ők az iny kritikájáról, s a tobzódás lelkéről? És, disztinváljunk itt: a Bölcsesség tobzódását mondjuk, a Mérséklet ujjongását: klasszikus tobzódást. Kedvesek ők nekünk — de tudnak-e: kandelábereket gyujtani velőnkben, megvilágítani az egész Történetet, s megoldani az Ember sorsának rejtelmét? Nem tudják, még rokonszenvezni sem tudnak azokkal, akik

tudják. Így azért ennyi válaszfal van köztünk; pedig mi nem vagyunk turbános keletiek, s ők sem a Hárem lakói. Nem vagyunk mozlímok. Biztos lehetsz benne, ha az asztal borosüvegeit nézed.

Dr. Middleton szólt: — Megyek hát ágyba egyenest.

— Elkisérem az ajtóig, sir — mondta a házigazda.

A zongora hangzott. Dr. Middleton a korlátra tette kezét, s megjegyezte: — Ugy kell lenni: a hölgyek aludni mentek már.

Vernon jött ki a könyvtárszobából. — Tudóskolléga! — köszöntötték.

Jó éjt legyintett a doktor felé, és szólt Willoughbyhoz: — A hölgyek fönn vannak a szalonban.

— Én pedig utban fölfelé — volt a felelet.

— Magány és álom, ily bor után, mint ez; s elzárkózni az emberi társaságtól! — kiáltott a doktor. — Csakhogy, Willoughby!

— Sir!

— Holnap *egy*et!

— Ön rendelkezik a pince fölött, Sir!

— Alkalmasabb lennék a nap lovait hajtani.

Ridegen tanácsolom: egyet és ne többet. Megtörtük az ötvenedik tucatot. Naponta egy, meg fog őrizni még attól, hogy a negyvenediket is épily kellemetlen összefüggésben kelljen majd emlitenünk. Palackok párja *per diem*: bomlás prognózisa, s a nyomában járó erkölcsi züllés. Konstitúcióm, hadd tegyem hozzá, meg birna hármat is. Az utókor érdekében szólok.

Dr. Middleton beszéde alatt a hölgyek kijöttek a szalonból, Clara legelől, mert meghallotta atyja hangját és meg akarta kérdezni elutazásukra vonatkozólag: — Papa, megmondod nekem az órát holnapra?

Fölszaladt a lépcsőn, hogy megcsókolja, ismételve: — Mikor leszel készen holnap reggel?

Dr. Middleton erősen fontoló elmét leplezett le, ismételt „ühüm“-ök kúrhangjai által. Doktori stíljében akart válaszolni, — de meggondolta magát. Rövidsége intette Clara mohó arca: kinos kezdett lenni, vágybahaló. Kedvetlenítette; mert betolakodott látomásába a hurikról, kik a Belső Pincében hevernek, a férfiui derékségek jutalmául. Szemöldökei összeszaladtak. — Egyáltalán nem leszek készen holnap reggel, — mondta.

— Hát délután?

— Délután se.

— Mikor?

— Kedvesem, ebben a pillanatban a lefekvésre vagyok készen, s semmiféle más készenlétről nem akarok tudni. Hölgyeim, — bókolt a hallban alatta egybegyült csoportnak, — szép álmok udvaroljanak önöknek az éjjel!

Sir Willoughby lesietett a lépcsőn s kezet fogott a hölgyekkel, utat mutatott Horace de Crayenek a laboratóriumba — dohányzó helyett — és visszatért dr. Middletonhoz. Idegesen a jelenettől, s nem bizva türelmében, ha Clarával marad — akinek kiábrándítását holnapra és távollétében tervezte. — „Jó éjt! Jó éjt!“ kívánt neki kellő hévvel hajolva lankatag ujjhegyei fölé; aztán a nagytiszteletű doktornak nyújtotta karját.

— Ugy, fiam Willoughby, barátságból, ha akarja, bár elbirom én még a magam súlyát, vagyok olyan legény, — szólt hozzá atyja a kábult leánynak. — Gyertya, azt hiszem, van az első fordulónál. Jó éjt, kedvesem, Clara!

— Papa!

— Jó éjszakát!

— Óh! — emelkedett a lány keble az indulatszóval, szégyenben állva a leleplezett összeesküvésen. — Jó éjszakát.

Atyja fölkanyarult a lépcsőn. Ő lelépett.

— Megegyeztünk, hogy papa és én Londonba megyünk holnap korán reggel, — mondta a hölgyeknek elfogulatlanul és hangja tiszta volt, de arca nagyon is olvasható. De Craye szive mélyéig szerencsétlen volt, amint ránézett.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXI. FEJEZET.

Clara elmélkedései.

Ezt az éjet ketten töltötték álomtalan: Miss Middleton és De Craye ezredes.

A leány lázban volt, mint egy kődarab feküdt, de égő velővel. Gyors lelkek rohannak; s benn vannak már a szerencsétlenségben, hacsak árnyéka rájuk esik. Az Aggály iszonyata hajtja őket. Nem állnak meg a végletek előtt, ha egyszer a Félelem szárnyára kapta őket. Egy szemöldökrántás vihart jelent, szellő hajótörést; tüzet *lát*ni annyi már, mint égni. Ha az utálat közalgése az, amitől rettegnek, egy lehellettől átszenvedik az ölelés tragédiáját; s aztán: kész a küzdelem köztük s az undor közt; köztük s a bűn közt, mely segítséget ígér; köztük s a gyengeség közt, mely a bűnhöz fordul; köztük s jobb részük közt, mely nem sug illuziót.

A hamis ut, amelyre szofisztikus gyávasága vitte, elcsüggesztette a leányt; veszve volt. Az előny, amit Willoughby szerzett ezáltal, az erő formáját öltötte s alacsony, nyomorult érzést adott neki; veszve volt, elragadta a nagy Zuhany árja. Az apját megnyerte Willoughby. Csodálatosan, — nem is sejtette, mi módon, sikerült neki befolyása alá vetni az öreget, aki eddig legfeljebb türte őt. „Fiam Willoughby“ apjának ajkain olyan valamit jelentett, amihez jelenetek és jelenetek sora kellett:

leküzdeni, kimerítve apját és önmagát. Görgött lelkében ez a „fiam Willoughby,“ hökkenés, megvetés, lázadás, megadás hangulatain át. Azt jelentette, hogy ő a vesztes itt. Azt jelentette, hogy apja számba sem veszi már. Mindent eljászott. S úgy látta a doktort, mint gigászi képét a rosszkedvnek.

Gyáva gyengeségének fölismeréséből a Fatalizmus fajzata született. Mi joga volt zavart csinálni oly nyomorult teremtménynek mint ő, akár jó lenne is a sorsa, akár rossz? Uszni a sorssal nyugalmasabb volna, s udvariasabb mindenkivel szemben. Hála égnek egy rövid élet kilátásaiért! Egyszer hálóba jutva, kietlen a kétségbeesés. Földi sorsunk állatok sorsa lehet; ahogy viseljük, annak nem kell állatinak lenni.

Abban az állapotban volt, amikor a passzivitásban kéjelgünk: mikor a felsőbb Hatalmakra háritjuk terhünket, s nem szeretjük őket. Szeretetük szüksége ragadta ki ebből, hogy küzdhessen az elviselhetetlennel s már a pusztá küzdés által, szerencsétlenségében is, alázatosan szerethesse őket. Itt segíti a lelket a Jó Tanítás magva; mert mappát lehetne csinálni erről az állapotról, s hol a végzet azt sugja, hogy hunyjuk le szemünket, míg lelkünk parancsa bátor fölnézésre biztat, ott a Küzdelem élesen jelzett keresztutja.

Gyors az érzésben, de nem bátor az elhatározásban, most vette észre, mily elhamarkodottan cselekedett. Büntetésül, úgy tetszett neki, hogy ő, aki nem ismerte igaz érzelmeit, most már kötelezve van legyőzni ellenállását és megadni magát. Elfogadta Willoughbyt: hát elfogadja most is. Az ügy a múlté lett; megtörtént tény, amiről nem lehet vitázni.

Elvontan tekintve, ez a szemlélete a körülményeknek elég tetszetős volt. Világos kötelesség állott

előtte. S aztán! valami testetlen gondolat lengett lelke körül, mely Vernonnal hasonlította össze, saját rovására. Vernon sok olyat türt éveken át, amitől undorodott, csakhogy tanulhasson s szegény jövedelméből segíthesse azokat, akik még nála is szegényebbek voltak. Részvéttel és irigyen gondolt rá; itt élt ő, ezen a helyen s itt kell élnie neki magának is; Vernonon nem hagyott foltot alázata; nem vesztette el az önuralmat, mert volt benne belső élet. Majdnem azt képzelte, hogy utánozhatná: mikor egy éles fizikai gondolat reccsenése: „Te más vagy! Te más vagy!” értésére adta, hogy ő csak leány s számára ilyen megnyugvás lehetetlen. Lehet egy nőnek belső élete, külön a férfiétől, akivel a Sors egy igába fogta? Megpróbálta lelkének mély fészkebe menekülni; valamely szögletbe, ahol az elvont szemlélet vigasztalta volna; szökni a gondolattól, ahogy asszonyi vére hajtotta. Hasztalan törekvés volt. Az a „Te más vagy!” az asszonyok kegyetlen végzete, védtelensége üldözte őt, vad lovak hátára feszítette, sivatag pusztákon rázta végig. Az ő esetében a kötelesség szégyen volt; s így nem is lehetett mélyebb értelemben kötelesség. Az az eltűrhetetlen „Te más vagy!” proskribálta e szót.

De a magasan égő s mindent fölgyújtó agyvelőnek tüze önmaga ellen lobogtatta magát: — Akarattal biró lélek-e, aki olyan lenge mint ő? — Nem csak repeső vágycskák légiója-e az, amit akarattal nézett? — Pehelyfejű leány: állhat-e ő a fizikai gög piedesztáljára? — Ha képes volt kezét nyújtani meggondolás nélkül (ahogy ő interpretálta cselekedetét, mert föl nem foghatta, hogy tehette volna meggondoltan?), sokkal több volt-e akkor az eladható cikknél, amely jobb, ha nem szól bele az üzletbe?

Azonkívül — mondta áttüzesült esze — azelőtt

nem gyanította az ügyesség ily művészetét Willoughbyban. Nem lehet-e hát, hogy egyáltalában csalódott — hogy félreértette őt? Ha egyszer erősebb mintsem ő képzelte, nem lehet-e becsülésre méltóbb is épenugy? A világ ítélete kedvező volt róla; barátai versenyt magasztalták.

Szemlét tartott rajta. Mindent látott, egyetlen villanásban. Ez a szemle nem volt kevésbé *szándékosan* kedvező, mint ahogy a világ szeme nézte és barátaié, — de, mivel már egyszer rájuk gondolt, hát fölidézte — *hallotta* a Willoughby hangját, amint véleményt mond a világról és barátairól; Vernon Whitfordról például és De Craye ezredesről, urakról, hölgyekről. Határozatlan elhatározás, hogy épugy fogja tisztelni őt, mint a világ s barátai, hacsak époly távolságban marad tőle is: ez volt a vége ennek a fázisnak, amely tartott talán egy percnyi ideig, s jött intenzive éles képek során: — míg valamennyi mögött mint háttér s kommentár borongott az a kifejezés, amivel fogadta, mikor szabadságát kérte tőle.

— Nem tudom! Nem tudom! — kiáltott hangosan; s lelkébe villant, hogy iszonya: szent intés. Inkább legyen botrányhősnő, mint undorodó feleség: inkább gondolják következetlennek! Mért ne gondolják olyannak, amilyen?

Miért? Ezt a kérdést rendesen valami büszke tulajdonságainkba vetett dühös bizalommal szoktuk megfelelni, valami félreismert fenséges kvalitásainkban való bizalommal, amiket magunk is épenhogy gyanítunk magunkban, s amik mégis lelkünk belső várát teszik, gőgünknek otthonát, aki úgy ül ott, magányosan és hozzáférhetetlen, mint egy nyolcvan éves konzervatív. Csakhogy lehetetlen így felelni akkor, mikor az agy őrjöng, mint egy fenyőfáklya, s az emésztő tűzvész lelkünk minden foltját megmezteleníti. Gyengeségé-

nek érzése nem enyhült, s visszakergette őt utálatába. Utálatából, alig elevenedtek meg annyira indulatai, hogy realizálhatták, — visszalökődött a gyengeségbe. Ellenszenves volt, következetlen volt, állhatatlan, elvek nélküli nő, nem csupán prédája a gonosznak: rosszabb — maga is képes rá; mindig kész, szinte várja, hogy félrevezessék. Sőt az a gondolat, hogy félrevezessék, kellemes lankadással öntötte el lelkét; vége lesz a harcnak, és ő, boldog tengeri növényke, nem szenvedve többé vonagló gyökerében, a tengerre hagyja, hogy emelje s vigye csatáiban. Constantiához lesz akkor hasonló: legalább sorsában: bár, attól félt, távolról sem olyan becsületes.

Talán nagyon is hasonló Constantiához, külső sorsában!

Szegény gyötört testek, akik fölrezennek éjjel, hogy a saját belsejük megzavart gépezete által kivetített kísértetet szinte szemmel lássák, rámeredve percig, míg, öntudatuk visszatérvén, halyszerű gyorsasággal merülnek újra paplanaik alá! Clara szembenézett gondolatával, s lebukott hirtelen valami karmazsin örvénybe.

Föloldozást kellett találnia ott lenn, vagy feledést. Az alábukás után elmékedésének első tárgya De Craye ezredes volt. Nyugodtan gondolt rá: valóságos menedéknek tűnt föl. Szeretetreméltó ember volt, szinte ünnepi karakter. Hajlékony alakja, szilárd és ügyes szarvasléptei, élénk, intelligens arckifejezése, mindig kész vidámsága, tetszetős humora, szivélyes modora, egész ír kedélye, amelyen szabadon játszott, mint szigetének jelképi hárfáján, mind olyan volt, hogy jól esett rágondolni. A gyanut, hogy talán hazudik magának, mikor ily nyugalommal véli idézni őt: ellökte magától. Fölmerülve a gyötrődések közül, fiatal természete kijátszotta a világosodó észt, ünnepi

kéjelgés volt képzeletének őt szemlélni — zápor volt ő a kiaszott rétre. Friss levegőt hozott. Őt semmi ok sem volt rossz embernek hinni; reá veszély nélkül gondolhatott. Aztán Willoughby barátjáért vállalt tiszte is kötötte, hogy teljesen ártalmatlan legyen. S aztán (nem kell logikai egymásutánt várni) az a záporoszerű fölfrissülés, amikor rá gondolt, nagyrészt épen abból a biztosságból származott, amit az adott, hogy mennél hosszabban gondolt rá, annál kevésbé tudta elképzelni őt ebben a gyülölt tisztségben: hogy Willoughby mellett vigye az oltárnál azt a szerepet, amit ebben az esetben apja vinne ő mellette. Lelke megnyugodott De Craye ezredesen.

Horace volt a neve. Horace-Horatius. Apja tanulta vele Horatiust. Ismerte legnagyobb részét az ódáknak, s valamelyest a szatirákból és episztolákból is. Visszfényük jóindulatu sugárt vetett a költő nevét hordó gentlemanre. Ő is élénk volt, élcés, józan és elegáns; szerette az egyszerűséget, sokat beszélt róla, vidéki életre áhitozott, az volt az álma, hogy visszavonul Kanadába, a saját birtokát művelni; „*modus agri non ita magnus*“: igazi gyönyörűség. De ő is, mikor végre vidéken volt, a városért sóhajtott. Erős hasonlóságok voltak közöttük. Ő is néha tréfásan célzott arra, hogy nem gazdag. „*Quae virtus et quanta sit vivere parve*.“ Csakhogy ez az idézet Vernon Whitfordra szólt és tőle származott. Ilyen csekélység megzavarta elmélkedéseit.

Vernonra gondolt volna, — ahogy biztonságának ösztöne sugta neki, — ha Vernon követeléseit nem lettek volna oly tulzottak. Vernon nem ajánlott föl más segítséget, mint tanácsát. Neki magának kellett volna tenni mindent, tenni és merni mindent, s mindenről határozni. Vernon megmondta neki kereken, hogy csak így jöhet tisz-

tába magával; kereken, hogy ez a penitenciája. Semmitsem nyert vele, hogy megalázta magát és kiöntötte előtte a lelkét. Vernon azt akarta, hogy hozza össze Willoughbyt és apját szemtől-szembe, s legyen tanuja a párbeszédüknek — s egyuttal témája! Mi választása volt? — engedelmesen beváltani szavát. Vernon türelemről beszélt, önvizsgálatról és türelemről. De ő benne minden — egész lénye *sürgős* jelzésű volt. Ez a ház ketrec volt, s az egész világ az — saját agya ketrec, míg vissza nem nyerte szabadságának kilátását.

Hacsak a ház volna, kimehet már: amott ég a hajnal.

Ablakához lépett, hogy lássa az első szinszalagot a szürkéségen át. Nem sok öröme telt, akár erre nézett, akár önmagára. Került tükröt s eget. Egyik úgy, mint a másik keretbe bélyegezte, rabszolgának. Úgy tűnt föl neki, oly soká élt e helyen, hogy gyökeret vert itt; ez volt már világa, s valami alpi tájat elképzelné álommá vált, mint visszakeresni gyermekkorát. Hacsak csoda nem jön közbe, itt kell majd hogy töltsen napjait. A férfiak oly kevésbé lovagiasak manapság, hogy sohasem jön közbe a csoda. Következésképen: ő el volt ítélve.

Tollat fogott és levelet kezdett jóbarátnőjéhez, Lucy Darletonhoz, aki nyoszolyónak ígérkezett; kérte, hogy vonja vissza a mennyegzői ruhájára tett rendelést, s egy svájci turát helyezett kilátásba. Fantáziájának teljes megeresztésével irt a hegyvidékről. A menekülés paradicsomának víziója lett ez. Fölkelt s egy shawlt kapcsolt éji öltözete fölé, hogy védje a hüvöstől; s ismét asztalhoz ülve, többé egy szót sem tudott kihozni. A sorokat, amiket már leirt, nem találta jóknak: nevetségesen erőtlének voltak. Darabokra tépte a levelet. Hiába minden: ő el volt ítélve.

Nézett a papirdarabkákra, könnye hullt, föl-

öltözött; odaült az ablakhoz s figyelte a rigót a gyepen, amint ugrált harmatos napféncsikokról hosszan elnyúló harmatos árncsikjaira a fáknek; s arra gondolt közben, hogy az árnyas harmat jelentőségesebb a naposnál, s az erdő harmatának szépsége édesebb, mint a rét harmatáé. Csak azt mutatta ez, hogy nyugodtabb volt. Előlegezte a válságot — s ebben már keresztül is élte. Ekként van az, hogy élénk kedélyek gyakran hidegek és kemények, s nem nagyon indulnak föl, ha az igazi válság elérkezik, s hogy hőkentő ugrásokra készek a fokozatok helyett, melyek magaviseletüket érthetővé, ha nem is megbocsáthatóvá tehetnék számunkra. A rigót figyelte, amint mereven hátra dobta fejét s vagdosott jobbra-balra, hosszú kukacot himbálva narancsszinü csőre két oldalán. Foltoshasu füttyösök nagy munkában voltak, s egy billegető, mintha Clara saját apró lépteivel szaladt volna. Feketerigó, sárgarigó fészükbe röpültek. Szárnyuk volt. A bájos reggel édes földszagot lehellt nyitott ablakába, s nehézzé tette a sűrű csattogás, csicsergés, csip-csirip és légi zene közt ellenállni az ártatlan kábulásnak. „Szeretni! szeretni!“ — nem mondta ezt, de ha lelke zenéjét dalolhatta volna, mondta volna. Harca Willoughby-val ebből a vágyból fakadt: szeretni! — amit ellen-szenve megbénított. Szabadságkiáltása azért kiáltott, hogy szabad lehessen: szeretni! — megértette most, félig borzadva: szeretni! nem — nem férfiú alakját, de nem is valami testetlen Természetet; hanem az önzetlenséget szeretni és a segítő lelket és a biztos erőt egy más lényben. Akkor — ha szeretne és szeretnék egy kicsit — milyen erős volna ő maga is! Megtalálná akkor, szerelmébe zárva, az összes szavakat, amikre szüksége volna apjával és Willoughby-val szemben; s ebben a világban járva, egy másikban élne.

Régebben kétségbeesve sirt: „Ha engem szeretnének!” Féltékenység és irigység uralkodtak rajta: féltékeny volt Constantia boldogságára, s irigyelte szökését; sirt: jól emlékezett könnyei szavára, noha nem szólt az akkor hozzá magához sem világosan: szívesen értette így: „Ha Willoughby képes volna igaz szerelemre!” Most elült agya lángja, s ürügyek s kifogások hemzsegték körülötte. Szívesen gondolta így: fölbátorodott a személyes Szeretet eszméje, mert az adott erőt, utat vágni szabadsága felé! Az imént épen az ellenkezőt érezte, de nem tudott meglenni evvel az érzéssel; és annyi igaz volt, hogy a szabadság nem volt oly határozatlan fantáziájában, mint a Szeretet eszméje.

Vajjon, aki jól ismeri a férfiakat, olyannak találja-e mind, amilyennek ő ismert egyet — nagyon is jól?

Ez volt az ős kísértő kérdése őhozá.

Próbálta hessegetni. De akármerre fordult: ott állt a kérdés és ránézett. Annyi mindent tudott egy férfiről — a többiről semmit: természetesen kíváncsi volt. Vernonról esküdni mert volna, hogy másmilyen. De ő kivétel volt. Hogy állt a dolog a többivel, aki még a házban lakott?

A lányokat többnyire arra szorítja a Végzet, hogy ösztöneikkel olvassanak sorsuk uraiban; s ha az ösztönöket kiköszörülte a lélek tulzott élénksége, be kell kötni szüzi érzésük szeméit, hogy eltűnjék azt, amit olvasnak; és ostobáknak kell tenni magukat, máskép a férfiak észrevennék, hogy megadatott nekik keresztüllátni rajtuk. Teljes tudatlanság lévén záloga tisztaságuknak a férfiak előtt, le kell törölni agyuk táblájáról észleleteik irását: tudniok kell nem tudni ott is, ahol tudnak. A tudásvágy ösztöne, mellyel szembenáll a tudás kitörlésének feladata, hozza létre azt a konfliktusát a természetes lénynek a mesterséggel, amelynek

végül is kivilágló, s az örökké elégedetlen férfiak-tól annyit fölpanaszolt, szineskedésük köszönhető. Ne csodálkozzatok, hogy szívesen szeretnének csacsik lenni, és hogy annyian közülük ezt a szerepet játsszák. Még kevésbé csufolódjatok, hogy nem mutatnak növekvést. Fölhoztátok őket *eddig* a magaslatig, s ők ezen a magaslaton kezdtek benneteket civilizálni. Ha azt akarjátok, hogy egészen civilizáljanak, engednetek kell velük szemben az igényekből annyit, amennyi szükséges, hogy az ifju nők elméje learathassa méltó aratását, és fölgazdagíthassa lelküket. Akkor lesz majd csak becsületes a harc, bátrabb s jobb sikerü.

Clara belső szeme átvillant De Craye ezredesen, egyetlen villanással.

Rögtön ki kellett törölnie a látomást, mely az Oxford kapitányt látta benne; Willoughby iránti nevető megvetésének fölfedezését, ingatag elveinek látomását, könnyü szerelmeinek tollhegygel irt históriáit.

Kitörölte, távol tartotta lelkétől: így ismerte meg őt. Megismerte, mint egy édesebb és csapongó Willoughbyt, valami nagylelkűbb-fajta Willoughbyt, egy Willoughby-pillangót. De lelke még nem volt elég szabad, summázni őt, s maga elé festeni mint egy intést. Elszórt vonásai, amilyeneket az ösztön fölidézhet, nem adtak elég impressziót. Aztán felhőzött lelke nem is volt hajlamos az impressziókra.

A fiatal Crossjay hangja csendült feléje a csendes reggelen át. Drága, ártatlan, fiús csevegés. Igen bizony, úgy van: a fiatal Crossjay volt a férfi, akit ő szeretett. S az is szerette őt. Az önzetlen lesz, segíteni kész, igaz, erős férfi, amilyen férfit ő kivánt magának, horgonyt vetni végre. Ó drága, drága hang! Harkály is, rigó is. Csevegett, egyre csevegett, Vernon Whitfordhoz csevegett, ruganyos

léptekkel járva mellette, a tó felé, hajnali fürdőre. Boldog pár! A reggel frisséget adott mindakettőknek, és ártatlanságot, tul az emberin. Ugy tünt föl Clarának, hogy hajnali szellőből valók és tiszta tóvizből. Crossjay hangja föl-alá szaladt valami hanglétrán, olykor egy-egy kérdéssel felezve a hangot, vagy belecsöngetve egy kacagással. Clara csodálkozott, mit tud beszélni olyan egyfolytában, próbálta elképzelni a párbeszédet. Tegnapjáról csevegett a fiu s májáról s holnapjáról, ami mind nem jelentett se multat, se jövőt, hanem csak az ő éles jelenjét. Clara úgy érezte magát, ráhallgatva, mint valaki, aki hiába próbálna röpdülni: öregnek érezte magát. Arra a vigasztalásra jött, hogy ez anyai érzés. Szerette volna megölelni a fiut.

Ügetve és lépve, Crossjay és Vernon beléptek a parkba, nem törődve a gyep nedvességével s egyetlen egyszer sem pillantva a házra. Crossjay szaladt elől s virágokat szedett, visszaugrálva dicsekedni velük. Clara szive földobbant egy képzelődésre: hogy talán a nevét mondták ki. Ha neki szánták a csokrot, hogy fogja dicsérni!

A fürdő felé haladó két alak elmerült egy földhullám mögött.

Ahogy elvesztette őket szeme elől, megint megcsörögtek a láncai.

Fiatal emberek, mennél többet gondolkoznak bánataikról, annál jobban felejtik azokat; mert csak fantáziával tudnak gondolkozni, fantáziájuk pedig tele a gyönyör képeivel: így ez a vegyülés ha édessé nem is cserélheti a szomorut, valami ópiumot szür belőle.

— El vagyok hát jegyezve, — hivatalosan? — kérdezte önmagát. Mint hogyha most ébredezett volna.

Ágyára pillantott, ahol az éjet töltötte, gyümölcs-telen jajban; és ki a füvek magas hullámaira, ahol Crossjay és barátja eltűntek.

Hát az egész küzdelmet újra kell kezdeni?

Lassankint valódi helyzetének megértése áradt föl, elborítani bátorságát.

— Az ő házában vagyok — mondta. Ugy hangzott, mint egy fölfedezés; oly különösen hatott kinjain át, lelkének ópiuma s az álom ereje.

Elfulladva mondta. Az ő házában volt, vendége, jegyese, ígérettel lekötelezettje. Ércbe vésve állt előtte ez a tény, kegyetlen napfényben.

Ez a tünődés kergette ki, korai sétára a Crossjay nyomain.

Megállt a bükkösben, az út partján, amerre a fiunak vissza kellett térni; és mialatt itt várt, maga ez az ujdonság, hogy valakinek az utjába állt várni — ő, aki az ellenkező szerephez volt szokva! — többet mondott büszke lelkének, mint amennyit az szívesen hallott. Pedig elhitethette magával, hogy csak mint tanácsadóval akar beszélni Vernonnal, kemény és rövid, de üdvös tanácsért.

A fürdő alakok megint fölmerültek a gyepszéken, versenyt futva és nedves törölközőikkel csapdosva.

Valaki köszöntötte őket. Ügető paták zaja Clara figyelmét a fasorra vonta. Willoughbyt látta a park pázsitján átvágni s egy szót ejtve Vernon felé, továbblovagolni. Akkor ő is előjött, hogy lássák.

Crossjay nagyot rikoltott örömeiben. Willoughby megfordította fejét, de nem lova fejét. A fiu elébe szaladt Clarának. Keresztüluszta már a tavat odavissza; versenytfutott Mr. Whithforddal — s legyőzte! Mennyire szerette volna, ha Miss Middleton is ott lett volna!

Clara irigykedve hallgatta őt. Ez volt a gondolata: „Mi nők oda vagyunk szögezve nemünkhöz!”

Megszólalt: — Sir Willoughby beszélt veled az imént.

Crossjay kinyújtózott és utánozta a baronet kézlegyintését, amint az bucsut vett.

Nem tette volna, ha nem érezte volna, jószímmal, hogy mutatványa rokonszenvre talál.

Clara nem akart elmosolyodni. Crossjay ismételte a trükköt, s nevetett. Még egy, szenzációs előadást rendezett belőle, a közeledő Vernon számára. — Ki ez, Mr. Whitford?

Vernon kettőzte lépteit, hogy elfogja. Crossjay menekült, és messziről lengette feléje a fenséges kézmozdulatot.

— Jó reggelt, Miss Middleton; korán kelt ma, — szolt Vernon kissé sápadtan és idegesen a hideg fürdőtől, s az utána következő kemény testgyakorlattól megélesedett tekintettel.

Clara szerette volna hidegen fogadni a barátságos közeledést, melyet előre várt; mert Vernon nagyon nyájasan tudott beszélni s ő ugy tekintette, mint orvos doktorát, aki legalább is ir valami hatástalan orvosságot.

— Jó reggelt, — felelte.

— Willoughby nem jön haza estig.

— Nem is találhattak volna szebb reggelt a fürdésre.

— Nem bizony.

— Olyan gyorsan megyek, ahogy csak akarják.

— Már tökéletesen fölmelegedtem.

— De maga jobb szeret gyorsan menni.

— Kifelé.

— Ah! Igen, ezt megértem. Más az, visszafelé! Miért nincs ma itthon Willoughby?

— Dolga van.

Néhány lépés után a leány megszólalt: — Ő egészen biztos már a papában.

— Nem ok nélkül, mint látni fogja, — szolt Vernon.

— Lehetséges? Ez szinte megzavar. A papa nekem határozott ígéretet tett...

— Hogy egy-két napra elhagyja a kastélyt.

— Akkor meg lett volna . . .

— Meglehet. De más fej is dolgozik, nemcsak a magáé. Ha komolyan akarta volna venni a dolgot, rögtön bizalmába vonta volna atyját. Ezt az utat bátorkodtam indítványozni, erre az esetre.

— Komolyan! Nem képzelhetem, hogy kételkedne erről. Kimélni akartam őt.

— Ebben az esetben nem lehet kimélni.

— Ha akárki máshoz lennél kötve! . . . Akkor még nem tudtam, *kinek* vagyok foglya. Azt hittem, elég, ha őszintén szólok veled.

— Kevés ember adja föl egy szóra a kincsét; Willoughby lenne az utolsó.

— Kincsét! — borzongva zengett át rajta a szó Vernon ajkáról, s enyhítette megalázottságát.

Szeretett volna tiltakozni, hogy az ő kincse édes-kevéssé kincs; szegényes kincs; nem is olyan, amit általában becsülnének; csak annak számára kincs, aki kincsnek tartja; nem kincs a szó szokott értelmében.

Föltolakodó fájdalma megőrizte ettől.

— Azt gondolja: majd megváltozik a hangulatom megint? Kincs vagyok én, amit lutrin nyerne? Itt maradni? Igazán több ez, több mint amennyit kibirok. És ha arra számít — Mr. Whitford, ha még egy hangulatváltozásra számít: akkor ez a ravaszkodás, hogy itt tart engem, meggondolatlan és nem nagyon bölcs. A hangulat — változhatik esetleg a távollétben.

— Akár bölcs, akár nem, megvan az a joga, hogy a legjobb tehetsége szerint próbálja magát megtartani.

Clara Vernonra nézett, a csodálkozó szemrehányás egy árnyalatával.

— Miért? Micsoda jog?

— Az a jog, amit maga is elismert, mikor tőle

kérte a fölszabadítását. Megvan a joga azt hinni, hogy maga csalódik; s hogy jobb ítéletre jön majd, ha tovább itt marad — úgy értem: rá nézve kellemesebb ítéletre. Ez a joga teljességgel megvan. Azt sem szabad elfelejtenie, hogy neki van igaza. Ezt maga is megvallotta azáltal, hogy az ő nagylelkűségéhez fordult. S minden embernek megvan a joga, megtartani egy kincset a kezében, ha képes rá. Ezekkel a tényekkel szembe kell néznie.

— Azt várja tőlem, hogy csupa ész legyek!

— Próbálja meg. Ez az egyetlen módja megtudni, hogy az érzései csakugyan komolyak-e?

— Megpróbálom. Rosszabbra fog vinni még!

— Próbálja meg teljes becsületességgel. Ma, az én véleményem szerint, a legjobb, amit határozhat: itt maradni. Annak a személynek a szerepében szólok, akit maga rajzolt maga elé, mint kire szüksége van. Igaz barát ismétli a tanácsot, ugyanazt. Elmehetett volna az apjával: ma már csak bosszantaná és megzavarná őt. Meglehet, hogy nem is volna hajlandó elmenni.

— Lehet hát asszony oly változó, mint maguk, férfiak? Apa beleegyezett, még szinte helyeselt; volt valami benne az én érzéseimből; láttam. Ez tegnap volt. S ma éjjel —! Ma éjjel mindannyiunkhoz más hangon szólt, mint szokott. Hozzám — nem volt épen szeretetteljes. De mikor azt tanácsolja, Mr. Whitford, hogy maradjak, talán nem gondolja meg, hogy az minden őszinteség feláldozását jelentené.

— Tekintse próbaidőnek.

— Nagyon is sok volt már számomra.

— Az ész hatáskörébe tartozik az eset; ott kell elintézni.

— Ugy beszél hozzám, mintha valami különösen okos leány volnék.

Hangjában az ezüst csengés elárulta, hogy közel a könnyek.

Vernon könnyedén megborzadt. — „Okos leány“ — mondta, intett, és átvágott a pázsiton, elhagyva őt. Át kellett öltöznie.

Clarához De Craye ezredes csatlakozott; nem volt ideje egyedül éreznie magát.

OSZK

Magyar Széchenyi Könyvtár

XXII. FEJEZET.

A lovaglás.

Crossjay rontott rá, egy orrhosszal megelőzve az ezredest.

— Tudod-e, Miss Middleton, hogy a délelőtti leckék után egész napunk szabad lesz? Akarsz velem halászni jönni és nézni, hogyan tudok madár-fészket szedni?

— Még abban az esetben sem, ha az a látványosság ígérkeznék, hogy újra bevered a fejedet fiacskám, — szolt közbe az ezredes s meghajlással folytatta Clara felé: — Miss Middleton ma az én kizárólagos oltalmamra van bizva, — persze, ha neki is így tetszik . . .

— Igazán nem tudom . . . — mondta Clara, a csüggedés hangján, melyben emlékek látszottak fölremegni. — Ha egyáltalán itt maradok . . . Apám tervei bizonytalanok. Beszélnem kell vele. Ha itt maradok, akkor Crossjay bizonyára szívesen jönne délután egy kicsit kilovagolni.

— Igen, igen! — kiáltotta a fiu, — Bourndenen tul, Mewseynt át, egész a closhamí világítótoronyig, aztán le megint Aspenwellbe, ahol a nagy réten versenyfuttatást csinálhatunk. És átgázolunk a folyón!

— Csalogató kilátás Önre nézve, — szolt az ezredes Clarához.

A leány mosolygott s megszorította a fiu kezét.

— Nem lovagolunk ki nélküled, Crossjay.

— Nem szoktál fésűt vinni magaddal, mikor fürödni mégy, fiacskám?

Az ezredesnek erre a megjegyzésére Crossjaynek eszébe nyilallt, milyennek láthatja imádott ladyje az ő összezsapzott haját. Pirulása mögül még egy szerelmes tekintetet vetett Clarára, aztán elrohant.

— Tetszik nekem ez a fickó, — mondta De Craye.

— Szeretem Crossjajt, — felelte Clara.

A fiu nyugtalanul verdeső pillái a becsületes gyerekarcon egy kép élénkségével maradtak benne.

— Akárhogyis, Miss Middleton, Willoughbynek nincsenek is oly rossz tervei a fickóval, különösen ha meggondoljuk, hogy Ön tölti be majd mellette az anya szerepét.

— Én rosszaknak tartom azokat a terveket.

— Ön nem hajlandó számításba venni azt, hogy Crossjay itt a birtokon sokkal többet kaphat Önből, mint ha a koronás-horgonyos gombokat viseli!

— Beszél róla Willoughbyval?

— Tegnap este sok mindent megbeszéltünk.

Vajjon mi mindent? — gondolta Clara.

— Willoughby visszajön? — kérdezte.

— Estebédre itt lesz, annyit tudok; mert a belső pince kulcsa nála van és Dr. Middleton nagy megbecsüléssel nyilatkozik a boráról. Willoughby volt oly szives fölhatalmazni rá, hogy Önt addig is mulattatni próbáljam.

Clara zavart ámulattal tűnődött atyja és a bor dolgán, miközben arra kérte De Craye-t, igyekezzék meggyőzni Willoughbyt, hogy főleg a Crossjay jövőjét tartsa szem előtt, mikor a fiu sorsáról dönteni készül.

— Ugy láttam, ő is szereti a fickót, — mondta elgondolkodva De Craye.

— Mintha az Ön hangjában kétely is volna...

— Dehogyan! Csakhogy ő... mi férfiak furcsa madarak vagyunk! — bocsássa ezt meg nekünk,

— ugy-e ő egy kicsit zsarnoki módon bánik, ha tréfából is, azokkal, akiket szeret? . . .

— Csak azért, mert az illetők jobbra vagy balra mernek nézni?

Ez kérdés akart lenni, de olyan hangon, mintha ott se lenne az, aki a szavakat kiejtette. „Kedves kis Crossjaim!” — sóhajtotta. — „Szivesen fizetnék érte a magam erszényéből s meg is fogom tenni; inkább ezt, semhogy elmulassza szegény a szerencsáját! Csak még nem tudtam magam annyira megemberelni, hogy ezt szóvá is merjem tenni.”

— Lehet, hogy én tévedek, Miss Middleton. Willoughby beszélt arról is, hogy a fiu mennyire ragaszkodik hozzá.

— Igen, el szokta mesélni.

— Azt hiszem, aligha föltűnő, hogy Willoughby szereti a Sarkcsillag szerepét játszani.

— Igen, ez természetes.

— Különben is, az Ön befolyása nyilván mindenható erejű.

— Nem az.

De Craye tekintete az égen kószált.

— Mostanában igazán pompás időjárásunk van. A furcsa csak az, hogy mindig ilyenkor szaladunk külföldre, mikor idehaza is gyönyörű az idő. Már van is jegyem egy földközi-tengeri hajókázásra, — s csak az Önök egybekelése miatt halasztottam el.

— Csak? — Clara nem tudott uralkodni a szó hangsúlyozásán.

— Lehetne rá komolyabb okom?

Szünet következett, Clara hibájából.

De Craye vetette végét az áldatlanul hosszú csöndnek. „Én már egyszer értekezést is irtam a mézeshetekről, de félbenmaradt.”

— A félbenmaradt értekezés ugyanolyan, mint mikor csak félig írja le az ember azt, amit gondol?

— Ugyanolyan, mert hiszen én is egész értekezést irtam, csakhogy igen egyoldalú szempontból.

— Kinek a szempontjából?

— Az agglegényéből.

— Mit törődik ilyen témákkal az agglegény?

— Melegszik szegény, mert egyedül hagyták a hidegben.

— Irigykedik?

— Szó ami szó, irigykedik.

— De van szabadsága!

— A szabadság olyan cikk, amelynek nem ismeri értékét az, aki még nem talált rá vevőt.

— És miért akarná eladni?

— Hogy teljessé tehesse az értekezését.

— Amelyből egyszeriben unalmas olvasmány válnék.

— Itt a kulcsa az egész problémának! Mert mi ment meg egy pár embert a kettővel megszorított egyhanguságtól? Ezért tehát az agglegény azt tanácsolja, hogy mihelyt valaki megtalálta azt a megfelelő fajtájú másik személyt, akivel türhetően tud elunatkozni, az oltár előtt azonnal vigye kalandok közé, amikben mégis csak van némi veszélyzamat. Keressék mindjárt első vagy második nap az életveszélyt! Az agglegény magányossága igazán magánügy; neki nem kell szégyenkezve nézni egy másik arcba, ha nyomja az unalom s a másikat is nyomja általa; neki párnája a magány, melyet kedvére dögönyözhet s forgathat, ha változatoságra áhitozik; alhatik is rajta, álmodozhatik. De a szegény ifju pár virrasztva mered az éjszakába! Az álmoknak vége! Ők kiüritették az elixires palackot, vagy eltörték; a nő nyelvét beszédszomj csiklandozza, a férfi volt barátai közt szeretne egy jóízűt ásítani; s minden a régire sivárul vissza, észre sem veszik, mint a homokpuszta a záporosó után. Az asszony, mihelyt teheti, barátnői közé

menekül, a férj folytatja a klubéletet. Ez az, amit az agglegény előre lát s amitől szeretné az összeházasodókat megkímélni. Ha nem látna így bele a dolgokba, ő is usgyé! nyakába vetné a hurkot s térdre borulna a reggel harmatában a legelső tejesleány előtt!

— Az agglegény szerencsére óvatos és vigyáz magára, — mulatott Clara, az ezredes öröme. — Meséljen el egy pár kalandot, amelyeneket ajánlani óhajtana!

— Volt egy barátom, aki fiatal feleségével végig-evezett a Themzén a parlamenttől egész Severnig és tovább, Észak-Wales-be. Néhány csinos gáton és zúgón zökkentek át.

— Mulatságos lehetett.

— Töméntelen kalandon mentek keresztül s legszebb bizonyítéka a vállalkozás hasznának az volt, hogy minden egyebet elfelejtettek, csak azt nem, hogy kitűnően mulattak.

— S persze elég derűsen tértek vissza ahhoz, hogy Ön meg legyen elégedve velük.

— Ugy tértek vissza, olyan ragyogva, mint ahogy a világítótorony lobog a tengerész felé. Lássá, Miss Middleton és mindezt a tájak tették, a testmozgás, meg egy ici-pici életveszély. Ajánlható megoldás! A szín egyre változik, de nem tulságosan gyorsan s nem is olyan fönséges, mint a nagy hegyek, amelyek elfárasztják az embert az örökös elragadtatás tulságos „oh“ sóhajtásaival. Ez a különbség az üvöltő viharban való hányódás, meg a gyöngéd szellők szárnyától hajtott vitorlázás közt. Szabad levegő és mozgás, de nem a vasuti kocsi mélyén: az ember hozzá is nyulhat ahhoz, amit meglát. És az asszonyka kezeli a kormánykészüléket, ami nagyon bölcs kezdet. Az ur pedig egész nap bizonyóságot tehet férfiúi erejéről s percenként tizenkétszer is derekat hajt a

hölgy előtt. A menyecske viszont szintén akkor hajlik a férjecskehez, segíteni neki, amikor csak kedve tartja. Így ülnek szemtől-szembe egymással, a természettől körülölelve, s mi sem kényszeríti őket kimondhatatlan dolgok fürkészésére, mivel, amint látni tetszik, mindig van valami egyéb tennivalójuk: egy csónak igazán kitűnő harmadik társ, aki sohasem szól közbe, de akire folyvást ügyelni kell. S a két ember érzi, hogy kettőjük közös, arányos munkája révén jutnak tovább s a férjnek akár van egyébként fáradozni valója az életben, akár nincs, most kifejtheti az életrevalóságát. Mi a véleménye erről, Miss Middleton?

— Nincs egyéb hátra, minthogy nyilvánosság elé lépjen az indítványával, ezredes ur!

— S mire visszatérnek a nászutról, a természetes élet révébe hajóznak vissza . . .

— Igen ám, de Ön elfeledkezik a hölgy toalett-ládikájáról!

— A fémboríték foltos helyei is csak annak lesznek örök emlékei, mily vitézül mentette ki férjürem a vízből a ládikát! — Különben más megoldásom is van, — és az még szebb! Még pedig: a jegyesség ideje alatt olvassunk szindarabot, ami nagyon jó az ellen, hogy unos-untalan ugyanazt a beszédtemát ismételjük, migcsak a fülünk dobja csakugyan szegény dobbá nem válik; — s rövid idővel azelőtt, mikor a jegyesek nevüket végleg beírják a végzetes Anyakönyvbe, szerződjenek le egy vidéki szintársulathoz, hogy a menyegző napján csatlakozhassanak s vagy egy hónapig végigszekerezhessék a környéket: a hölgy mint Lady Kitty, a Tüzlőlpattant, az ur pedig mint Sir Harry, az Ábrándok fia. Ezek lesznek aztán a gyorsan suhanó mézeshetek! Igazán csodálom, hogy még egyetlen fiatal pár sem próbálta meg! Elvezethetnék a világot, láthatnák az életet, mulat-

tatnák a truppot s végül üdén térhetnének vissza eredeti szerepkörükhöz, ahelyett, hogy Afrika-adagokat vennének be, némi változatosságot nyújtó vadember-látvány nélkül, ami, mint hallom, a nászutak örök impressziója. Nem egy kitünő jellem szenvedett pótolhatatlan kárt a közönséges mézes-hetek következtében. Én, a magam részéről ezt a második haditervet választanám inkább!

Clara, mivel feleletet vártak tőle, válaszolt: „Valószínűleg azért, mert úgy szereti a színészetet. Mindkét tervhez tehetség kell ám!”

— Miss Middleton, én vállalnám, hogy lelkesedést ébresszek akár a szinpad, akár a kalandok iránt!

— De hiszen Ön általában, mindkét félnek ajánlja a módszerét!

— Igen! A fő azonban, hogy a férfiban legyen meg a lelkesedés alaptökéje. A nő majd tüzet fog. Csak egy szikra kell neki!

— És ha a férfiban nincs semmi lelkesedés?

— Akkor, attól tartok, halálosan unni fogják egymást!

Clara hallgatással felelt s tudta, hogy ez nagyon is ékesenszóló válasz s egész személyével kimutatott aláárnyékolása annak a fénypontnak, melyet az „És ha a férfiban nincs semmi lelkesedés?” gyújtott. Alakja egyszeriben olybá tűnt, mintha az unalom köpenye és kámzsája borulna rá.

Tele volt lázadással és ingerültséggel, égette a helyzete. Ha bármely cselekedete miatt szégyen kelt is benne, ez a szégyen nyomban izgalommá szilajult s a terhet átvette a kétségbeesett elkeseredés okozójára. Már tul volt azon, hogy önmagának tegyen szemrehányásokat, ennek már csak a felszabadulás perce nyújthatott újra teret. Megfosztva attól, hogy befelé pillanthasson, önmaga iránt való elvakultságában, amely mellett

azonban úgy érezte, hogy világosan lát keresztül a Willoughby barátján, hálás volt szívében ezzel az emberrel szemben, aki egyszerűen csak mulatgatni akarja őt s ezt, úgy ahogy, sikerrel is cselekszi. A délutáni lovaglás, vele és Crossjayvel, további kellemes öncsalást ígért.

Laetitia jelent meg s elvászott De Craye ezredestől. Dr. Middleton nem mutatkozott, csak a reggeliző asztalnál, mikor is, leánya jelenlétében, látható aggodalom ráncolódott a homlokára, hasonlatosan a helyenként dombormivü térképek felületéhez. Kevés látvány érdemli meg jobban rokonszenvünket e földön, mint a jó emberé, akit megzavart lelkiismerete nyom.

A nagytiszteletű doktor nyugtalanságát észrevették. Lady Eleanor és Isabel, látván, hogy leánya az ok, megrótták magukban Clarát s szívesen segédkeztek volna az öreg urnak az elillanásban, ha Miss Dale, akivel a doktor beszélt a dologról, nem lett volna ellenkező párton. Módját ejtette, hogy Clara vezethesse ki magával atyját. Az öreg még Vernon után kiáltott, aki azonban csak bólintással válaszolt, miközben Crossjayvel az üvegajtón át távozott.

Egy fél pillantás Dr. Middleton szomorú fogságba vonulására már eléggé föltárta De Craye ezredes előtt, hogy a háznép pártokra szakadt. Első gondolata az volt, mennyire sajnálatos lenne Miss Middleton két-három napra elveszteni s nagyon megütődött, látva, hogy Vernon Whitford és Laetitia Dale furcsa módon segítségére sietnek a leánynak, anélkül, hogy céljuk tisztán látható volna. Mert az ezredes a clair-obscur lelkek közé tartozott, akik bizonyos eleve meghatározott élességgel figyelik meg az emberi élet játékát s férfiakat és nőket egyaránt egy rossz sakkjátszma figuráinak tekintenek, melyben mindenkinek külön irányu

utja van. A föld egyrészét végigtapasztalta, — s bátor, nyílt és férfias pajtás volt, a javából, — így hát eljutott idáig. Azonban csakhamar abbahagyott minden spekulációt, mivel ez olyan, mintha valamely anemometer mutatójának nyugtalan és állhatatlan rezgése zavarna. Észrevevéseire és ösztöneire támaszkodva, mindig a főszereplő személyekre irányozta figyelmét s a többiekre csak ama posztulátum értelmében vetett ügyet, hogy ahol egy házban pártok alakulnak, ennek csak a ház legelbűvölőbb lakója lehet az oka. Minden bonyodalom Helena műve. Miss Middletont halálosan elbűvölőnek érezte, kacajában napfény ragyogott, mosolyában árnyék remegett: olyan ifju hölgy volt, aki tökéletes szerelmi muzsikákra van teremtve.

És Clara ilyen volt, nemcsak az ezredes, hanem minden férfi szemében. Előkelő neveltetése nem dermesztette meg meleg leányosságát. — Csak Willoughby! Mikor De Craye erre gondolt, a leány ragyogó képe elsötétült előtte s meggyőzőn tünedeztek föl emlékében a két jegyes közt észrevett egyenetlenségek esetei.

Most tehát, (mert nem csak csupa tiszta és számitástalan indulat él bennünk, ha mindjárt bekötött szemü követői vagyunk is fölsőbb rendeléseknek) — most tehát egy derék gentlemanre nézve szükségessé vált, hogy heves szemrehányásokkal támadjon pajtására, aki pompás kincs birtokába jutott, de nem ért a vele való bánáshoz! Hogy viselkedhetik Willoughby ilyen tökéletesen számár módon! De Craye tudta róla, hogy lelkében sok a merevség, szárazság és kimértség: nők beszélték ezt Willoughbyról, — volt egy nő, aki nem bírta ki mellette: a pompás Constantia! — s egy másik nőt, aki Constantiánál sokkal többet áldozott föl érte, halálos kopottságuvá kinezott. Ahogy azonban

egy ily értékkel szemben okvetetlenkedik, mint amilyen Clara Middleton, ez túlhaladja minden eddigi képtelen és silány viselkedését is! S hozzá még mindezt a jegyesi idő alatt! És ezzel a leánnyal való jegyessége alatt! Hiszen olyan volt, mintha már legalább tiz év óta férje volna!

Ez a gondolat elképzeltette az ezredessel Clarát: milyen lesz tiz év múlva, fiatal, kinyílt asszonyiségában. Nem lesz rajta lehellete sem a kornak, de éretten okos lesz és éretten édes, talán egyikét apróság körében, akiket szeretni fog, ő, aki sohasem ismerhette meg, mit tesz az, egy férfit szeretni!

Hogy Clara Middleton majd huszonkilenc éves korára, két szép kisgyermek anyjaként sem fogja még tudni, mit tesz az, szeretni egy férfit, sőt talán azt sem, hogy mit tesz az, ha egy férfi őt szereti, — ez a gondolat kinezni kezdte az ezredest.

Hogy elcsitítsa, abban a másik gondolatban kellett megkapaszkodnia, hogy hiszen a leány még csak tizenkilenc éves és még nem is ment férjhez.

De menyasszony és nem szeretik igazán! Esküt lehetne tenni rá, hogy nem szeretik igazán. És Clara nem olyan leány, akit egy kastéllyal és egy főnhéjázó férjjel ki lehet fizetni.

A szomorú elképzelés, mely Clarát, mint szerelem nélkül élő, két kis gyermekével vigasztalódó anyát mutatta, gyorsan változott másra. A gyermektelen Clara képe, aki tragikusan szeret s talál vizontszerelmet, sötét fénnel villant föl a jövő tükrében.

Bármelyik lehetőség kegyetlen sorsot ígért.

De Craye némi elképedéssel tündökölt el azon, hogy mily mélyre gázolt bele a képzelgések eme mocsarába. Belátta, hogy most már választania kell: tovább-e, vagy vissza? S a „tovább“-at választotta. De a fantázia meghalt, a leányt körüllebegő

poézis láthatatlanná vált: az ezredes benn volt a mocsárban. Ennyit tudott csak s rögtön még mélyebbre süllyedt, miközben erős vágyódás kelt benne, újra látni a leány arcát, tanulmányozni vonásait. Az ezredes értelme megbicsaklott.

Az agynak az a köde lepte meg, mely akkor száll föl a férfi szivéből, mikor tudatára ébred, hogy foglyul esett.

Az elképedés még ringatta egy darabig. Eddig neki mindig az a szerep jutott, hogy ő hálózza be a nőket s aztán ügyesen kikerülje a szép nem bosszuját. Mi volt hát az a Miss Middleton arcán és lényén, ami így lépre csalhatott egy hadviselt és szép társaságbeli embert, aki a maga harminchat évével csaknem ugyanannyi hódításnak - a hőse? „Minden golyó célba talál.“ Végül hát őt is eltalálták. A Fritch-féle baleset sütötte el a végzetes fegyvert. Ha pontosan szíven vagyunk sebezve, mindaddig nem vesszük észre szerencsétlenségünket, míg csak újra rendes dobogásra nem akarjuk erőltetni a szegény szívet. Az ezredes szívet a porcellán váza sorsára juttatta annak a végig-gondolása, hogyan állt fölötte Miss Middleton, miközben ő az országut porában nyult el, s hogyan sétáltak aztán együtt a kastélyig. Clara szavai? Nem emlékezett a szavakra. Talán nem is beszélt a leány, csak kisugározta valahogyan a véleményeit. Az ezredes egy pillanatig sem érzett olyasmit, hogy ő bűvölte volna el bármivel is Clarát; az a bűverő, mely a leányból áradt felé, nagyon is erős volt, semhogy a férfiúi rátartóság fölszeghette volna ellene a fejét. De Clara láthatóan élvezte társalgásukat. Cserébe azért, hogy a leány fölszabadította benne az ír vér szökőkutját, ő nyilván megkönnyebbülést szerzett Clarának. S nem látnivaló-e, hogy egy ilyen élénk lélek mihamarább eltompul az oly férfi mellett, mint aminő Willoughby? Már

el is tompult: a közelgő lakodalomra szóló gratulációt válasz nélkül hagyta. Egyetlen célzás a házasságra meggyilkolta ajkán a mosolyt. A Flitch-et, az a fél-tréfás fogadás a Flitch visszafogadásáról a kastélyba, döntő bizonyosága volt Clara Willoughbyról való véleményének.

De Craye ezredes újra szükségét érezte, hogy magában megrójjá Willoughbyt örültségéért. Miért kinozza ez az ember azt a leányt? Mert valamiképpen kinozza, az bizonyos.

S mi lenne, ha Willoughby is szabadulni akarna az eljegyzéstől, épen úgy, mint Miss Middleton?...

Egy másodpercre a csinos asszonyoktól körülrajongott tiszt úgy érezte, hogy szive sokkal kevésbé beteg, mint képzelte. Ez a fontos szerv, ahelyett hogy erősebben dobogott volna föl, határozottan elbénult a fönti elgondolásra.

Vegyük fontolóra azonban, hogy ez az ezredesi sziv nemcsak egy férfi, hanem egy hódító szive is volt. A szerelmi hősök ama fajához tartozott, akik büszkék arra, hogy nagyszerűen érik utól, kábitják el s győzik le áldozataikat; hogy vetélytárs elől nyerik el a díjat, amely asszonyin finom lelkiküzdelmek közt érlelődik a lehullásra, vagy kedves, régi módi ellenállás után törik igába. Miénk a drága zsákmány, miközben édes ijedtséggel csapkod ide-oda szárnyacskáival. Így szerette a nőket De Craye, hüvöskés vérrel, a nőhódítóknak kijáró társasági elismerésért, valamint a harci hév érzéséért is, mely mindig értékesebbé teszi a prédát s fölfrissíti visszaemlékező hiúságunkat.

Mindezekben pedig, ő már máskor is mérkőzött így Willoughbyval, kétszer vagy háromszor is. Volt egy hölgy, akit ő nyert el Willoughbytól, s volt egy, akit elvesztett vele szemben. A nagy vagyon s a főuri modor előnyös „start“-ot biztosítottak Willoughbynak. Már pedig, ha nőkről

van szó, gyakran a startoláson mulik minden, — meg egy kis szerencsén.

De Craye ezredes galoppozó szívének futó elbénulása csak egy másodpercig tartott, — csak addig, míg a fejvesztett iramban egy pillanatra félrezökken a lovas. Clara varázsos hatása, egy oly temperamentumra, aminőnek az ezredes saját magát ismerte s amelynek példátlan lebűvölése egyenesen bizonyíték volt arra nézve, hogy a leány ezekután *minden* férfiszívet könnyen győzhetne le, biztosította De Craye-t, hogy Clarát elnyerni akkor is diadal, ha oly kézből vesszük át, mely készséggel bocsátja el.

Most már kettős oka volt fölháborodnia Willoughby örültsége ellen. Abból, ahogy Willoughby Clarával bánt, vagy szeszélyre, vagy megunásra következtethetett. Hiuság és józan fontolgtatás egyaránt az előbbi eshetőséget fogadtatta el De Craye-vel. Clarának Willoughby iránt való érzelmeiről szintén volt egy külön következtése. Minthogy pedig ezt föltétlenül biztosnak érezte, azt hitte, teljes pontossággal ismeri a leány jellemét: angyal, maga a született hajlithatóság; égi lélek, féltucat szelid, földi csselfogással. „Ijedős kis csikó“ — ezt a készenálló frázist mondta volna rá; de Clara magatartásában és nézésében volt valami, ami megtiltotta, hogy ecsetjét kopott festékcsőbrökbe mártsa, megszokott színeket rakni föl a szokatlan teremtésre.

— Rajta hát! — gondolta, — kíváncsian, tévedhetett-e, először az életben? Ha nem, esélyei kedvezők!

Semmi becsületbevágó nem lehetett abban, ha meg akart szabadítani gyűlöletes béklyóiból egy leányt. Az a kísérlete, hogy elhitesse magával, mintha Willoughbynak is szolgálatot tenne, gyöngén sikerült. De Craye abbanhagyta ezt a szórszál-

hasogatást. Kétségtelen, hogy végül Willoughbyval szemben is jó szolgálat lesz. Férfiúi becsületérzését ezzel csitította el. Egyelőre azonban arról volt szó, hogy ellenfele lesz Willoughbynak s hogy a világ rossz szemmel fogja nézni baráti minőségében elkövetendő támadását.

Ezek a megfontolások gyöngéden sodorták közelebb Miss Middletonhoz. Mindazáltal meg kell vallanunk, De Craye ezredes belső heve némileg lehült annak a lehetőségnek a latolgatására, hogy a jegyespár mindkét tagja egyforma véleményen lehet jegyességük fölbontásáról. Bármily kívánatos volt is ez egyébként, mégis nagyon ellaposította volna a dolog romantikáját, s a dráma harmadik részesének csak holmi fabáb szerepét juttatta. Férfiember nem vállalja szívesen az ilyesmit. Az Istennők kegyenceinek emlékiratai, ha megmaradtak volna, bizonyoságot tehetnének a férfinem ilyen irányu izléséről, noha a legangyalibb díj jutott osztályrészükül. Mindenesetre, tetteik is beszélnek.

De Craye, a laboratóriumból az istállók felé indulva, éppen akkor haladt át a hallon, mikor Clara becsukta maga után a könyvtár ajtaját. Az ezredes mondott valami tréfafélét, azonban nem állt meg s nem nézett kétszer arra az arcocskára, mely után pedig úgy vágyódott.

Amennyit azonban megpillanthatott, abból félve következtethette, hogy a mai kilovaglás esetleg egészen elmarad. A következő összetalálkozásnál azonban megnyugodott: Clara lovaglóruhába volt öltözve s elszántan vidám arcot mutatott. Az ezredes parancsként szögezte maga elé, hogy hangnem dolgában a leányhoz fog igazodni.

Alaptermészete époly élénk volt, mint a Claráé. Tapasztaltsága előtte tágabb teret nyitott, mint a leány előtt a fantázia, de éppen tapasztaltsága emelt intő ujjat léptei elé, azt parancsolva, hogy várjon a

Clara kezdeményezéseire. A leány keveset beszélt. Az előttük üggető Crossjay volt kedvenc témája. A kora reggeli órák óta sokat változott. Az ezredes tréfás ötleteinek, melyekkel megpróbálkozott, nem volt sikerük: komoly angol nő lett Clarából. Ebből természetesen csak a melanchólia felé lejtőzhetett a hangulat. Clara egyik odavetett mondása szerint kár volt, hogy a protestáns országokban a nők nem ölhetnek fátyolt. De Craye, szerencsére, hallgatott, mert nem tudott hirtelenben egyéb fátyolra gondolni, mint amit a muzulmán nők viselnek s mikor utóbb ráeszmélt szórakozott fejével, hogy Clara mire célzott, az ezredes megvallotta magának, hogy egy fiatal nőre áhitattal bámulni igen elbutító dolog a férfiui agyműködésre nézve. Félóra múlva az a bolond ötlete támadt, hogy Clara bizalmába akarta avatni azzal a mondással. De megint hallgatott, s nagyon helyesen.

Aspenwell falvánál Clara levelet huzott elő kebléből s odakiáltott Crossjaynek, dobja be. A fiu hangosan olvasta: „Miss Lucy Darleton! Milyen csinos név!”

Clara nem mutatta, hogy a névnek valami jelentősége volna.

Ennyit mondott De Craye-nek: „Ez is azt bizonyítja, hogy Crossjaynek már nem volna szabad itt lennie és csinos nevekről ábrándoznia!”

A lovag felelt: „Igaza lehet Önnek.” Aztán hozzátette, hogy enyhítse a nagyon is rabszolgai hangnemet: „De hát a fiuk már ilyenek!”

— Nem ilyenek, ha szigorú mesterek szoritják őket napi leckéik elvégzésére s olykor az élet iskolájából is megleckéztetik őket.

— Vernon Whitford nem elég szigorú?

— Mr. Whitfordnak egyéb befolyások ellen is küzdenie kell itt.

— Willoughby ellen?

— Nem Willoughby ellen.

Az ezredes megértette Clarát. A menyasszony bátran háritotta el a kényes célzást. Az ezredes férfiúi szive megbecsülte őt ezért: nem sok leány tudott volna ily meggondolt lenni, vagy ily egyenesen beszélni. De Craye látta, hogy a mellette lovagló hölgy mélyen elkomolyodott és érezte, hogy Clara szeretete a fiu iránt egészen anyai, tul minden kislányos érzélgésen.

Ennek az elkomolyodásnak a fényében a levélnek egy ily távoleső faluban történt feladása, vagyis a kastély postaládája iránt tanusított bizalmatlanság, fontos mozzanatnak látszott: nem mintha a leány attól félhetne, hogy magánlevelezését bárki is kilesi, hanem azért, mert mindannyian szeretjük, ha, mikor valami fontos levelünk van, saját szemünkkel látjuk eltűnni azt a nyilvános levélgyűjtő szájában.

Következésképen ez a levél fontos volt. Egy ingadozó leány viselkedésében az ilyesmi feltétlenül valami döntő elhatározást jelent. Hozzáfűzve már most ehhez a Clara „fátyol“-megjegyzését s más dolgokat, nem épen az elsóhajtott szavakat (melyekben elvégre csak mintegy a hangulat pihégése remegett), nem volt teljesen oktalan a következtetés. Clara talán nagyon is következetes tudott lenni néha. Jaj, csak kulcsot találna hozzá az ember!

Clara egyszer azt is megemlítette, hogy szándékában van a lehető leghamarabb Londonba látogatni, ha ugyan atyját rá tudja venni az utazásra. De Craye-nek eszébe jutott az esti, hallbeli jelenet s Clara akkori, láthatóan nagy levertsége.

Az aspenwelli községi legelőn át a gázlóhoz vágattak. Sekély volt, nagy bánatára Crossjainak, akit jócskán előre engedtek, hogy kedvére csap-

kodhassa és fröcskölhessen a vizet ponnyjával, mint a folyam korlátlan ura.

A mozgás gyorsasága oly fürgére ingerli az agyban a vért, hogy gondolataink villámszerűek lesznek s szivünk parancsol velük.

De Craye-t a galopp fürkésző kérdés bátorságáig hevítette: „Nem hallhatnám meg a nyoszolyólányok névsorát?”

Az iram elég erőre ajzotta Clarát, hogy kurtán felelhessen: „Semmi szükség rá!”

— Nincs hozzá jogom?

Clara néma maradt.

— Például Miss Lucy Darleton, akinek a nevébe különben majdnem olyan szerelmes vagyok, mint Crossjay.

— Ő nem lesz nyoszolyólányom.

— Lemondott? Kérje meg a nevemben, újra!

— Csak őt? vagy a többieket is?

— Hát minden nyoszolyólány lemondott?

— A színelőadás, amelyhez statisználniuk kellene, nagyon is komor!

— A házasság?

— A lányok már halálosan beleuntak.

— A lakodalmakba? Majd kihevertetjük velük ezt a halálos unalmat!

— Egyik-másik kiheverheti.

— Például Miss Darleton! Tegyük próbára nála az ékesszólásomat!

— Akarja?

— Megnyerni a beleegyezését? Föltétlenül!

— És az előadáson való megjelenést?

— Mit, kérem?

— A házasságot! — kiáltotta Clara s a gázlóba ügetett, félve fékezhetetlen vadsága kitörésétől s ami kilobbanhat utána. — Te, apám! te üztél ebbe a leányhoz nem illő zavarba! — Elfelejtette Willoughby is, csak atyja volt előtte,

aki nem akart megválni egy kényelmet ígérő háztól, holott leánya csaknem térdreborulva kérte; nem akarta elméjét lelkenedező fejtegetéseihez aláznai; s oly siket megnemértés borzalmas ismétléseivel felelt, mint amilyen az üres harang kongása.

De Craye hagyta, hogy Clara egyedül érje utól Crossjajt. Szük ösvénybe kanyarodtak be, mely a májusizöld sөvények dus madártojás-titkait ígérte. Minthogy nem fértek el mindhárman egymásmellett, az ezredes hátvédnek maradt s Miss Middleton alakjának szemléletével vigasztalta magát. Az a készség azonban, mellyel a leány Crossjay fészekkutató szórakozásához csatlakozott, nem tetszhetett tulajdonképpen az izgalmak tetőfokáig sebzett férfiunak. Clara gunyos hangsulya, mellyel a „házasság“ szót ejtette, át- meg átzengett az ezredesen. Nyilvánvaló volt, hogy a leány kénye-kedve szerint kezd bánni vele, s amellett ő maga teljesen kívül marad a játékból.

Miss Middleton maga mellett tartotta Crossjajt, mig csak leszállásra nem került a sor. Az ezredes ki volt szolgáltatva a fejében processziózó elefántnyi ormótlanságu gondolatoknak, melyek nehézségét természetes sulynak képzelte. Hiába, az ember nem adhatja ki büntetlenül kezéből a kezdeményezést. Az olyan férfiak, akik mégis megteszik, a lovassághoz hasonlatosak, defenziva idején: aránylag csekély ellenséges erő is egyetlen lökés-sel szétszórja őket.

A heves vágy, ismét visszahódítani az elvesztett területet, rendes mértéküre szoritotta vissza az ezredes gondolatait.

Két ily gondolat állt szemben egymással De Craye agyában, mint két párbajozó, akik le akarják mérszárolni egymást. Egyik pillanatban az volt elképesztő a leány viselkedésében, hogy megerősített minden gyanut, melyet már megismerkedésük pillanatában

sejteni engedett Willoughby iránt való érzelmeiről, vagy azzal hüledeztette el az ezredest, hogy tökéletes kacérságú lénynek mutatkozott, olyannak, akitől a férjes vagy özvegy asszonyok egyaránt tanulhattak volna.

A két párbajozó lövöldözött egymásra, de nem terítették le egymást: a harc eldöntetlen maradt. Akárhogy is, az ezredes érezte, hogy sohasem találkozott még Clara Middletonnál csábitóbb teremtéssel. Csömörének fölkiáltása: „A házasságot!“ — ez a leányi kitörés, halkán, de világosan csendítette meg a női nem ősi, szüzi szabadságvágyát s tiszta és hideg, vad büszkeségről beszélt, mely az ezredes epedését egyszerre magasabb régiókba lendítette.

XXIII. FEJEZET.

Értekezés a temperamentum és az okosság párosításáról.

Ezenközben Sir Willoughby arra törekedett, hogy viselkedését összhangba hozza azzal a nagyrabecsüléssel, melyet önmaga iránt érzett kötelességei diktáltak. Azzal az egyszerű elgondolással ámitotta magát, hogy a temperamentum és okosság párosítása csak jó gyümölcsöket teremhet.

Nincs ennél ősbibb öncsalás, nincs tetszetősebb sem, hiszen mindakét elem hevesen vágyódik az egymással való összeházasodásra. Azonban az emberi természet elméleti tudósai szerint mégis csak nagyon ellentétes két valamiről van itt szó. És ez igaz is, amennyiben egyikük sem akarja alávetni magát a létrehozott egyesítés igájának: mihelyt ráeszmélnek az elkövetett tévedésre, azonnal a válás felé ráncigálják egymást. Azonban mégis tény, hogy vonzalmat éreznek egymás iránt, s ölelkezni sietnek, mihelyt összekerülnek egy-egy emberi kebelben; mindegyikük a legkomolyabban arra sarkalja házigazdáját, hogy papként boronálja őket egybe. A magyarázat pedig a következő: a temperamentum, hogy megjelenését elfogadhatóvá tegye, oly megfontoltnak szeret látszani, mint az okosság; az utóbbi viszont minél jobban igyekszik saját életrevalósága kitüntetésére, amit a temperamentum friss vérével akar fűteni.

Helyes dolog tehát, ha az ember már a szerelmes,

de ingatag pár legelső közeledésénél gátját veti minden, még csak átmeneti tartamu, egyesülésnek is: mivel az a kábitó láz, mellyel a két tulajdonságnak már a halvány árnyéka is összeforrni igyekszik az ilyesmire hajlandó lélekben, oly megrészegülést jelent, mely tultesz minden erjedő must vagy boszorkányital hatásán; s az aktivitásban maradt értelem álarca alatt odáig juttatnak, hogy atyai jóindulattal türjük eszeveszett ugránozásait, melyekhez képest a régi, pogány saturnáliák is istenesen józan mulatozásoknak mondhatók. Ez persze nagyon is teliszáju ítélet, de hát emberi sorsok szorgalmas kutatói vagyunk s így engednünk kell a morális emelkedettség rohamainak; témánk megköveteli ezt s mindent civilizált kebel bölcs szavazata mellettünk szól.

Kezdetől fogva hangoztatnunk kell, hogy a temperamentum végzetes az okosságra nézve; két kézzel kell szétfeszítenünk őket egymástól. Még azt is hozzátehetjük, hogy mindig kételkednünk kell okosságunkban s zabolát vetnünk temperamentumunkra: akkor aztán bölcs embereknek fogunk számítani. Közben persze jó lesz az is, ha magunk mellé szolgálattételre rendeljük be két vagy három öreg kapitányát annak a nagy hadseregnek, melyet az ősök bölcsessége toborzott össze számunkra, derék közhelyek formájában, hogy segítsenek kordában tartani bennünket. Nem lesz hiábavaló, ha értelmünk megszívleli intelmeiket s békességre tanítja általuk a Magaviselet nevü pajzán fickó fiatalos ugránozásait, aki rendszerint csak úgy szokik rá az illedelmes és egyenes járásra, ha bunkósbottal ütögetik fejbe, aki azonban ilyen módon majd óvatosabb lépkedésre fanyalodik s legalább a veszedelmes szögleteket szépen ki fogja kerülni.

Nos, Willoughby nem tanulta meg, hogy a

temperamentum végzetes az okosságra nézve. Csak most kezdte észrevenni, hogy temperamentuma, melyet nagyon is felbátorított, különösen terrorizálja okosságát, melyet tanusítani próbált, mert noha az a szándéka, hogy menyasszonyával történt tegnapi összekülönbözése után el fog lovagolni, megmásíthatatlan volt, sőt talán bölcs módszernek is ígérkezett, mégis keserü panasszal illette magában a sorsot, mely, ime, csak egyre távolabb kergeti őt a leánytól, miközben sóvárgása az elérhetetlen elégtétel után veti magát.

Már maga az a csupasz tény, hogy a Clara viselkedése óvatos okosságot igényel, föllájitotta Willoughby temperamentum-készletét: nagyon sérelmes ténynek találta.

Annak a meggondolása, hogy a leány mélyen megsértette őt, mikor így egyszerűen szerepet cserélt vele s az ő legsajátabb szerepkörét bitortolta, óvatosságot és csinján való bánásmódot követelve, amit eddig Willoughby várt el másoktól s joggal kívánhatott meg menyasszonya részéről is, ez a meggondolás igazán fölöttébb bántó és ingerlő valami volt. Egy ily férfiúra nézve, aki tulságos érzékenységet örökölt az illendőség dolgaival szemben, a Clara viselkedése csak határtalan szemérmertlenséget jelenthetett s Willoughby, aki úgy ismerte magát, mint igen szeretetreméltó embert, föltéve, hogy megkapja azt, ami joggal megilleti őt, s akinek ezt az önismeretét egész háztartásának, minden bérlőjének és szomszédjának bizonyosága is támogatta, nem nézhetett menyasszonyára másként, csak a nagyon megalázott embernek makacs ellenszegülésével, amiben a mártir-sorsnak bizonyos megszenteltsége is ott érződött.

Legelkeseredettebb ellensége sem foghatta rá, hogy ő valami méltatlanságot követett volna el.

Még maga Clara sem volt oly vakmerő, hogy ilyesmit állítson. Viszont az a magyarázat, hogy személye kelthetett ellenszenvet a leányban, alig volt elfogadható, hiszen a társaság körülrajongott bálványa volt. Annak a szeszélyes teremtésnek nyilván csak egy kis fenyítésre van szüksége, hogy ráésméljen, mi is a fegyelem elve, vagyis a parancsoló férfi!

De hogyan alkalmazza ezt a fegyelmi elvet? Ha egyszer hatalmába keritheti a leányt, kétségkívül tetszése szerinti ostort választhat a fenyítésre: kerülheti, hidegen nézhet rá, enyhe szarkazmus melegével ereszkedhetik le hozzá, szánakozva mosolyoghat, nevetségessé teheti, másoknak udvarolhat. Mindezt megteheti, ha egyszer sikerült hatalmába kerítenie. S mindezt bátran megteheti, híres szeretetreméltósága biztos tudatában, mert közben nyugodtan érezhetné, hogy ő tulajdonképen mégis más, mint amilyennek mutatja magát s önnön derék és jó természetének elgondolása vigasztalná, miközben büntetéseket osztogat. Mert ő derék és jó, igen, s ha ridegnek látszik, ezt csak a világ erőszakolta rá. Szíve ebben az elképzelésben ringatózott, hiszen a dobogó szívek nagyobb fele ezzel a szelidséggel áztatja magát, hogy vidám maradjon. Büntetni akart, de csak jogos bosszúból, szíve megsértett jósága miatt. Ha Clara, képzeletben, vagy akár tényleg is, térdreborulna előtte, fölemelné és megbocsátana neki! Sóvárgott ezért a térdrehullásért. Ráésméltetni a leányt, hogy mily kevésbé ismeri őt! Ez fölérne azzal a fájdalommal, amelyet Clara okozott, kiöntené előtte újra szíve régi, bizalmas rejtekeit, lefestené magát előtte, olyannak, amilyen valóban, amilyen belül, a lelke mélyén s nem kívül, a világ szemében. Noha a világnak is igaza van, mikor megbecsüli.

Mindenesetre, első teendő, megalázni Clarát.

Valami azonban azt sugta Willoughbynak, hogy a lázadó végkép kisiklott a hatalmából.

Ebben az esetben pedig minden kimért büntető csapás csak távolabb sodorhatja tőle a leányt s a köztük mélyülő szakadék végre is áthidalhatatlanná válik.

Elhatározni, hogy nem engedi szabadon Clarát, — ez volt a legjobb befejezés ehhez az örök körforgáshoz, mely úgy zakatolta körül a fejét, mint egy vizimalom kerekének folyvást visszaforduló ócska lapátjai, valahányszor eszébe jutott a rajta esett sérelem. Már előbb is mindig ehhez az elhatározáshoz jutott el, most sem juthatott máshoz. Ez volt az ő bosszúja. S el is lágyult a gondolatra, hisz Clara olyan édes volt! Ugy ragyogott előtte, mint napos szellőben a vitzükör. Ha csak eszébe is jutott a leány, elakadt a lélekezete.

Ez a rettenetes fiatal teremtés élesebben metszett a férfierzékek elevenjébe minden királynői szépségnél.

Örültség lenne szabadon engedni őt!

Azt az érzést keltette benne, mint mikor hosszú távollét után újra eléje tárul a hatalmas Patterne-birtok s az üdvözlő lobogó sirva csapkod a büszkeségtől a kastély ormán.

Árulás lenne szabadon engedni őt.

S kegyetlenség lenne, magával Clarával szemben is.

Elvégre meggondolandó, hogy ez a leány még egészen zsenge kora s botor örületét mentheti a végtelen ifjuság.

Az ember eldob egy virágot, melynek illatát meguntuk s melyet nem akarunk tovább viselni. De egy ilyen rózsát, — egy fiatal nőt, — nem lehet büntetlenül elhajítanunk. Mindig ott settenkedik a hátunk mögött az ördög, valamely másik férfi képében, s fölemeli. Már pedig az is tolvaj,

aki az eldobott tulajdon után nyul. Willoughby Laetitia személyén át érezte meg ezt az igazságot s minél elragadóbban multák fölül Clara bájai az elhervadt barátnőt, annál égőbbben érvényesült a fönti igazság. Tizezer furia hemzsegett egyszerre Willoughby körül arra gondolatra, hogy virágja ott heverhetne az utszélien s ő előbb nem préselt ki belőle minden illatot és hamvasságot, ami még fölkölhethné az ördög, — egy másik férfi, — érdeklődését.

Másrésről pedig, arra a föltevésre, hogy a virág ott heverhetne és senki sem nyulna hozzá, hogy az ördög éles vizslaszimata egyszerüen elfordulna tőle s Clara vénkisasszonnyá hervadna, — erre a föltevésre lelkiismeretfurdalás-féjét érzett Willoughby. Némi szelid lelkiismeretfurdalás azonban még kellemesnek is mondható, szemben a porbahullt bűnössel, akit talán kissé keményen is sujtottunk. Ha látná a megbühődő Clarát, bizonyára apró kedvességekkel tudná elhalmozni, megszegyenítő nyájasságokkal. A dolog attól függne, milyen idős lenne akkorára a leány. Föltéve, hogy még megmaradna benne valami a fiatalságból, megvesztegető báju párbeszédet folytathatnának, például egy ilyet, a régi, megszokott bizalmasság hangján:

— Ugye, szegénykém, az én hibám volt? Engem ér a vád, hogy fiatalságod örömtelen magányban telt el . . .

— Nem, Willoughby, én követtem el a helyre nem hozható tévedést, a vád csak engem érhet, engem egyedül. Azért élek, hogy megbánhassam, amit tettem. Nem kérem a bocsánatodat, hiszen nem érdemelném meg. És ha meg is bocsátanál, minden önbecsülésemet össze kellene szednem, hogy e bocsánatot hozzá merjem szorítani a szívemhez, mely nem méltó hozzád.

— Talán nagyon is türelmetlen voltam, Clara: hiszen emberek vagyunk!

— Sohasem illethetném a legcsekélyebb panasszal sem azt, akinek a béketűrését oly súlyos próbára tudtam tenni!

— Hallgass, én régi szerelmem! — ugy-e, megbocsátasz, ha már csak a történeti hűség kedvéért is *igy* nevezlek? — én sem lehettem teljesen hiba nélkül való . . .

— De én előttem az voltál, és az is maradsz!

— Clara!

— Willoughby!

— Beletörődjem-e hát abba a keserű igazságba, hogy mi ketten, akik valaha oly közel álltunk egymáshoz, csaknem egyik voltunk, örökre elváltunk?

— Én már szembenéztem vele. Barátom, — mert ugy-e, nevezhetlek barátomnak? — hiszen mindig barátom voltál, a legjobb barátom! — Oh, hol is voltak a szemeim, hogy nem láttam meg velük, ki az igazi barátom? . . . Willoughby, az éjszaka sötétjében és nappalokon át, melyek éjszakaként nehezültek a lelkemre, láttam a kérlelhetetlen mutatóujjat, mely a magányosság utját jelölte ki számomra, a pusztaságot a Paradicsom után, melyet csökönyös, könnyelmű vétkem eljártszott. És most találkoztunk. Ez több, mint amennyit megérdemeltem. Elválunk. Irgalmazz, és váljunk el örökre! . . . Oh, szörnyü szó! — Ifjuságunk szenvedélyei verték pénzzé ezt a szót s ez marad minden kincsünk, mikor már eltékoztunk valamennyi földi javunkat. Ez az az utlevél, melyet a Lemondás ad a Fájdalomnak, amely immár szabadulni akar a megpróbáltatások bolygójáról. Willoughby, elválunk. És jobb is így.

— Clara! csak egy — egyetlenegy — utolsó, szent csókot!

— Ha ezek a szegény ajkak, melyeket egykor édesnek éreztél . . .

A csók, pont gyanánt az elképzelt kellemes helyzetek s kedvenc, fantázia-játszó beszélgetések után, elmaradhatatlan fontosságu volt Willoughby ihlete számára.

Nos, Clara megkapta a csókját, még pedig nem valami közönségeset. Ez a csók a tovatünő varázs minden kis maradékát föl akarta szürcsölni a leány ajkairól, melyeken a szégyen kedves keserősége is ott fanyarlott, s ezzel a csókkal Clara ügye végkép el volt intézve s a leány újra egyedül maradhatott, „a visszaemlékezés isteni börtönébe zárva“, mint a Willoughby öndicsőítő románcai szokták zengeni és zengik már évek óta.

A baj csak az volt, hogy Clara ajkainak elképzelt üdvössége Willoughby elé ismét az élő, léleklő Clarát sodorta. Ugy suhogott elő a semmiből, mint a vihar, mely pompás hajók szétforgácsolására tör.

Álmodozása Willoughbyt súlyos megrendülésbe zuhantatta. A szenvedélyek rabszolgája mindig körben nyargal, mint a nyul: gondolatai oda érnek vissza, ahonnan kiindultak. Willoughby Clara édes-ségével kezdte s ehhez az édességhez kerengett vissza. S mivel a leány édessége kormányozhatatlan, a férfi vágyódása pedig telhetetlen volt, elképzeltük Willoughby kinjait, mikor Clara viselkedése ködös áthatolhatatlanságban káprázott eléje.

Lazán ült a lovon, a paripa csendesen léptetett, — mintha poros-sáros vadászatról térnének haza. A ló egyszerre csak hegyezni kezdte a füleit s Willoughby a dombos ut magasából megpillantotta a vadul nyargaló Crossjajt, amint az aspenwelli rétről, rövid starttal, a gázlónak fordul. Nem lehetett kétség afelől, hogy kik a lovasok, bár csaknem egy jó mérföldnyi távolságban haladtak.

Willoughby megfigyelte, hogy nem siettek a fiu után. A gázlónál visszatartották a gyepelőt s nemcsak egyszerően, egymás felé fordulva beszélgettek, hanem szemet-szembe mélyesztve. A Willoughbyban ébredő új érzés, melyről addig mit sem tudott, volt az, ami közelebb rántotta hozzá a távolság lovasait s képessé tette annak a világos elképzelésére, hogy azok ott most egymás tekintetében fürödnek. Aztán Clara beugratott a gázlóba, De Craye utána, — de nem egészen közel a leányhoz, — és miért nem egészen közel? Bizonyára elutasító, hetyke mondásai egyikét vágta a férfi arcába, mikor oly gyors galoppba kezdett. Willoughby ismerte ezeket a mondásokat. Ezek már a bizalmas viszonyt jelentették Claránál.

Mult este Willoughby indítványozta De Crayenak, hogy másnap délután lovagoljon ki Miss Middletonnal. Eddig nem jutott eszébe, hogy barátja valamikor riválisa is volt. Azt akarta, hogy Clara szórakozzék. Az okosság diktálta, hogy minden szálát fölhasználjon, ami a leányt a kastélyban való időzéshez kötheti, mindaddig, míg ő, Willoughby, leküzdi temperamentumát s ismét a fölény hangján szólhat, amivel egy fiatal nőt sikerrel lehet leigázni. Az okosság, bár a temperamentumtól kissé meghamisított okosság, volt az, ami Willoughbyt korán reggel arra a vállalkozásra indította, hogy megfelelő ház és kert keresésébe fogjon Dr. Middleton részére, öt, hat, vagy hét mérföldnyire körzetben a Patterne-kastélytól. Ha a nagytiszteletű doktornak tetszeni fog a ház és elfogadja (és Willoughby igyekezett úgy választani, hogy a hely tetszetős legyen), az új szomszédság láncként fogja idekötni Clarát; ha viszont a ház nem nyeri meg a nehezen kielégíthető gentlemant (aki csak a régi borokért lelkesedik), ez az eshetőség mindenestre ürügy lesz arra, hogy más házakat

nézzenek végig s a türelmetlen leánnyal szemben elő lehet állni a kifogással, hogy újabb és újabb nagyszerű telek van kilátásban. Willoughby számos célzással arra is utalt Dr. Middleton előtt, hogy Clara nem helyesen beszélt neki az ő szerelmi pörpatvarukról, úgy hogy mindaz, amit okossággal eleve el lehetett intézni, a legszebb reményekre jogosíthatta Willoughbyt.

Az új és különös fájdalom azonban, amely most nyilalt át rajta, meggyőzte arról, hogy okosságát nagy adag haszontalan temperamentum homályosította el. De Craye baráti hűségének természete, ha a drámába női szereplő is keveredik, ismeretes volt. Főnnállott ez a baráti hűség, de nagyon rugalmas valami volt: valahogy úgy kezelte, mint ahogy a sophisták bántak az ésszel. Ha tehát Willoughby annyira megbizott ebben a hűségben, az is csak a temperamentum okozta elvakulásnak a bizonyosága volt.

És De Craye nyelve ír módra mozgott; az ezredes kitűnően tudott bánni vele s okos beszédre és léha csacsogásra egyaránt könnyen használta. Az angolos puritánság leghevesebb fölfortyanása sem tehet arról, hogy a nők nagyon szeretik az ilyesmit. Clara is nyilván szerette s Willoughby átkozta a női nemet. És ezekre az agyvelőtlen teremtésekre bizzuk, a körülmények iróniája közben, a becsületünket!

Mert Willoughby nem volt fecsegő. Emlékezett rá, hogy ifjabb korában ő is szívesen csacsogott, de annak értelme és célja volt: könnyed, gondtalan, élénk, elbájoló fickónak akart látszani, mint minden fiatal gentleman, aki vidáman viseli az évi Ötvenezer Font aranytányérját, amely úgy lapul a nyakszirtje mögé, mint valami dicsfény korongja. Amint azonban a kritikai szellem növekedni kezdett benne, rájött, hogy az ő csevegé-

sének egyik főeleme a lompos szóhasználat volt, s minthogy ezt nemzetségére és önmagára nézve lealázónak vélte, szépen átsiklott, az affektált közömbösség kényes és ásitózó átmenetein keresztül, a tiszta Puritanizmus állapotába, amely komor megvetéssel sujtja a fecsegőket.

Am a fecsegők törbe csalják a nőket, bizony, — s főleg a leányokat! Oh, mily megvetendő falka a lányoké! — legalább is az az egy ott, aki az ezredessel lovagol!

A férjes nők inkább megértették Willoughbyt, — az özvegyek különösen! Önkénytelenül is összehasonlította egyik rendkívül csinos, hizelgő kedvességű özvegy ismerősét, bizonyos Lady Mary Lewisont, Clarával; egyszerre azonban, szinte önmaga ellenére (hiszen ő inkább az ellenkezőjét szerette volna most), és a Lady Mary előkelő származása és összeköttetései ellenére is, a Clara leányosan ezüst ragyogása teljesen elhomályosította a szegény özvegyecskét.

A balul sikerült összehasonlítás eredményeképen oly fölülmulhatatlan tündökléssel jelent meg újra a Clara képe, hogy ez már csakugyan döntő bunkóütés volt. Féltékenység rohant rá Willoughbyra.

Eddig ment volt ettől az érzéstől; olybá tekintette, mint valamely idegen ördögöt, a tömeglények átkozott bajkeverőjét. Lehetek szerencsétlen fickók, akik áldozatul esnek ennek a csuf kórságnak: — ő soha! — és sem Oxford kapitány, sem Vernon, sem De Craye, sem akármelyik más barátja, sohasem adtak belőle neki csipetnyi izelítőt sem, — nem férfiak tették meg ezt vele, hanem a nők; és azok sem úgy, ahogy most érezte ezt a vonagló fájást: eddig még sohasem döntötte le senki a föld színére, a féltékenység rossz fűvét rágni. Büszkélkedett vele, hogy fölötté áll ennek a lealázó sorslátogatásnak.

Ha a dolog csakugyan így állt volna, nem kellene annyit törődnünk Willoughbyval. Egy-két versenyfutása az üldöző koboldrajjal éppen elegendő látványosság lett volna számunkra. Ő azonban eléggé férfimódra szerette Clara Middlelont ahhoz, hogy a vetélytársi mérkőzés legyenyhébb lehetősége is féltékenyvé tegye; az ördög egy perc alatt megragadta, az idegen, lángoló ördög, aki nek, ha pontosabban akarnók leírni, azt mondhatnók, hogy zöldrózsaszínűek voltak a lángjai. Ilyen színű volt az ördög, de ez tán nem is fontos.

Jussanak eszünkbe a Féltékenység poétái! Féltékenység az, mikor két ember mennyországába egy Harmadik tolakszik be: előttünk járt, vagy nyomunkba lép, de éppen ezért állandóan körülötünk settenkedik, körülszorongat, ránknehézkedik pokoli harmadikságával. Ez a Szerelem oltott-mészre vetett ágya: látjuk és izleljük a rothatag Harmadikat az üdvösség édes kebelén; vad erő vonszol végig a Multon, melyből az Éden jelenébe kénes szag árad; vad erő vonszol a Jövendő dus kapui elé, melyekről vért látunk alácsordulni; és imádjuk mind e keserőségek szerzőjét, háromszoros imádatl s háromszoros vágyával annak, hogy körmünket torkába vájhassuk; — ez a féltékenység: megcsalás, guny, szégyen, utálat és esdeklés, árulás démoni öntudata, bosszu győzelemlihegő öinigazolása.

A férfiak mindig így érezték ezt, bár a modern ember cselekvései már megfontoltabbak.

Ismerjük a sok-sok ábrázolást a vadállattá dühült átokvertekről: és ez az érzés, önzésünknek ez a legizőbb próbája, az Önzőre nézve azt eredményezte, hogy el kellett választania önmagától önmagát, hogy gondolatait egy *másik* tárgyra kellett összpontosítania, amely mégis önmaga volt,

de egy másik kebelbe áttéve, melyet figyelnie kellett és melyen keresztül kellett látnia, hogy önmagát is megpillanthassa. Mohóságának tátongó toroknyílásán megmérhetjük féltékenysége telhetetlen falánkságát. Elbocsássa a nőt? Nem! ha mindjárt közmegvetés zudulna is reá, amiért igájába fojtja a szerencsétlent! Willoughby koncentrátsága csodálatos volt. Noha nem volt hozzászokva képzelőereje használatához, víziós erővel jelenítette maga elé a leány képét, már-már belesajduló szemgolyókkal. Nem látott mást Clarán kívül, nem gyűlölt, nem szeretett mást, csak ezt a türhetetlen lényt. Willoughby minden logikája csak őt, Clarát következtette ki, mint egyéni és leginkább kitünő inditékát minden bajnak. S csakugyan Clara tette éretté a fájdalmakra, ezt tudjuk. Az a gondolat, hogy De Craye, mikor a kastélyba érkezett, már nem volt idegen a leány számára, eleinte, egy másodpercre, De Craye ellen bősztette: lehet, — vagy talán mégsem lehet, — hogy valami közös titkuk van; — mégis Clara volt a megújuló varázsige. Willoughby immár oly szörnyü módon szerette és gyűlölte őt, hogy egyfolytában nem tudott másra gondolni kivüle. Lelke egy pillanatig megalázva vonaglott a leány előtt, hogy a következőben irgalmatlanul vesse reá magát. Elsuhanó kincs volt, amely a Harmadik felé gurul.

— Oh, az a Harmadik is meg fogja szenvedni ezt! Ha majd Willoughbyt az oltár előtt látja, a testtel-lélekkel hozzákötözött áldozattal, — lassan pörkölő tűz lesz az!

És lassan pörkölő tűz lesz az Clarára nézve is, ha utálni fogja Willoughbyt. Ezt az ellenszenvet érezni égető és emésztő valami lesz. Mert semmikép sem szabadul meg Willoughbytól, — akárhogy is! El fog égni és föl fog emésztődni! Akkor aztán

a vetélytársak eltűnnek. És a Clara iszonyodása, hogy azé legyen, akihez el van kötelezve, meg fog szünni: nem lesz rá több szava, sem érzése.

Végül Willoughby már hitt a Clara iszonyodásában. Ennek a hitnek a fölköltésére elég volt az, ami eléje tárult azon a legelői lovagláson: szikrányi kevés, és ez a szikrányi is csak elképzelés! Azonban szükség volt a Harmadik föltételezésére, különben Willoughbynek azt kellett volna képzelnie, hogy ő maga az, aki ellenszenves lehet.

A nők a primitív ősemberi állapotba zuhanatnak vissza bennünket, vagy magasabbra lendítenek a legfőbb csillagoknál is. Dehát nekünk éppen ez van kedvünkre. Ők akármit mondhatnak, hogy mi mik vagyunk az ő számukra: tény, hogy ők a mi számunkra az élet alapját és tetejét teszik: a költő Lesbiáját és a költő Beatricéjét, — a választás rajtunk mulik. És ha bebizonyulna is, hogy a ragyogó lények egy része a Sötétség zsoldjában áll, kacsóin a Gonosz bélyegével, míg viszont mások igazi angyalok, amilyenek csak a versekben szerepelnek, egyaránt azt kell mondanunk, hogy mindakét fajta kilelei gyöngéinket s tudja, hol kell elevenünkre tapintaniuk. Ők csak azt nyújthatják nekünk, ami magunkban is a legjobb vagy legrosszabb. Az ő értékelésükön mérhetjük meg civilizációnkat is: és ha ez a civilizáció még mindig fölöttébb állati, ennek az a magyarázata, hogy még mindig a primitív emberek vannak többségben s megkívánják a maguk legelőjét. Mivel mi, férfiak vezetünk, meg kell hajtani fejünket vezetőszerepünk kritikája előtt. Féltékenynek lenni egy nőre: ez tulajdonképpen az ősemberi egoizmus, amely átfinomulva akar megelevenedni a vérben, a jogai megtámadása címén dühöngő vérben. Olyan ez, mint mikor a tigris megriad a puskától s marcangolni kezdi

a talpa alatt eddig bántatlanul tartott áldozatot. Széttépi az eleven testet, az újabb támadó miatt kelt dühében. Az Önzőnek, aki óriásibb lendületű, ősi himségünk képviselője, nincs ugyan a talpa alatt semmiféle vérző áldozat, de a női nemet kedvére gyötörheti. Bármennyire előnyben is részesíti a tisztos erényű nőket, akik illően tudják imádni és körülhizelegni őt, és akikbe szent félelmet is lehet csöpögtetni, dühében mégis akár *Lesbia Quadrantariát* is tud csinálni a *Beatricéből*.

A nők mondhatnak akármit arról, hogy ők miként vesznek részt ebben a harcban. Az önzésüknek mi nem vagyunk annyira próbakövei, mint ők a miénknek. Némely megrettenhetetlen függetlenségű, koronás vagy meg nem koronázott hölgy példája mutat csak némi hasonlóságot hozzánk, azt tudniillik, hogy ők is tudnak olykor férfiak módjára viselkedni, mihelyt ők tölthetik be a vadász szerepét. Ezidőszerint azonban az a gyakorlat, hogy a nők az üldözött vadak, itt a különbség! S vadászatunk módja föltárja előttük, hogy milyenek is vagyunk hát!

Noha a fiatal nők még csak homályosan sejtik a dolgokat, megvan bennük az iszonyodásnak az az ifjonti heve, mely az Önzővel szemben kevésbé türelmessé teszi őket, mint élesebb látású, idősebb nővéreiket. Ha aztán ráeszmélnék valamire, rettentő módon bele tudnak kapaszkodni, s *Clara* viselkedését bizonyára menthetetlennek kellene mondanunk, ha félelmes fölfedező ereje nem igazolta volna az irányt, melybe igazodott. S mikor így látta maga előtt *Willoughbyt*, nyomban el is fordult tőle, kerülve a kastélyt, mint a mesebeli emberevő barlangját. Föladta a *Lucy Darletonnak* irt levelet. Különben, ha csak úgy egyszerűen faképnél lehetett volna *hagynia De Craye* ezredest, a legszivesebben azt tette volna, hogy egy, a

Vernon tanítványának kiosztott meleg bucsucsók után, a dombok mögül áthangzó, éles vicinális-fütyténytést vette volna utitársul Lucy barátnőjéhez, — annyira irtózott a gondolattól, hogy lova fejét újra a kastély felé fordítsa. Jaj, hogy ennie kell az ottani kenyérből! És ez így fog tartani még egy egész napig, aztán megint egyig: pontosan negyven óráig, vagy tán negyvenhatig is! És még arra sincs kilátás, hogy alvással üthetné el ezeknek az óráknak egy részét, hogy gyorsabban röpjeljenek!

Ilyenek voltak Clara belső vergődései, miközben szegény Willoughby a maga részéről ama rossz, fémizű, zöldesrozsás lángok közt emésztődött, míg a mellkasa belül hasonlatossá nem vált holmi ócska, korhadozó páncélinghez, melyet a rendőri lámpás fénye fölásott gödör mélyén világít meg, zöldpenészes pocsolyától itatott, vak talajban, ragadós, furcsa tömbökkel összetapadva. Mi más képet adhatnánk a lesujtott Willoughbyról? — mellett üresnek érezte és nehéznek, régi és halálos küzdelem betegének — és izzott, föltépetten:

Tünt csillagoknak öble,
Mert lelke elröpült, —

csupa seb volt, képtelen bármi másra a tompa kinon kívül, csaták képe és eredménye.

A határtalan undor nem volt elég, hogy megmentse szenvedéseitől, — pedig próbálta, — sem a megvetés, — melybe mélyen alá akart merülni. Az egyszerű tény, hogy Clara egészséges fiatal leány volt, úgy tért vissza gondolatai fölszínére, mint a folyóba dobott meggyilkolt test, mely nem akar alábukni s a bomlás elemeit hívja segítségül, hogy a hullámok fölé lebeghessen. Élt benne a nagy, átöröklött vágy, hogy birtokait, gazdagságát

és nevét erőteljes utódokra hagyja, de ugyanez a vágy, miközben undort és megvetést keltegetett benne egy oly természet iránt, mely az övéhez képest nyilván alacsonyrendű és múló értékű volt, — ugyanez a vágy kétségbeesetten üzte a Clara ragyogó egészsége felé. Az ősök tanácsa, akiknek ivadéka volt, ezt a fiatal nőt bizonyára a legillőbb társnőül választotta volna ki számára! Egyenesen azzal a gondolattal kérte meg Clarát, hogy az ősök helyeselnek ehhez. Oh, hiszen olyan egészséges leány! És ő is az! — azonban, mintha csak arról lett volna szó, hogy nekik, akik vérük által az Ősi Ház ép erőben tartására rendeltettek, vad párbajt kell előbb vívniuk, — a leány elsőnek tanította meg őt arra, hogy mi az: a halandóságot átérezni!

Nem tudott megbocsátani Clarának. Következés-képen okos dolognak vélte, hidegnek maradni a leánnyal szemben s komorságának további izével kószolgattatni, holott izzott a vágytól, hogy karjai közé zárja, préselő szoritással, míg maga is meg nem sajnálja.

— Kilovagoltatok? — fordult udvariasan menyasszonyához a pázsiton egybegyült teljes társaság előtt.

— Igen, kilovagoltam, — felelte Clara.

— Bizonyára kellemes volt?

— Nagyon kellemes.

Valóban, ezt látni lehetett. Oh, a szemérmetlen!

A következő pillanatban Willoughby már Laetiával beszélgett, megkérdezve, miért hunyja le olyan leverten a szempilláit?

— Azt hiszem, én természetemnél fogva melanchólikus kedély vagyok, — válaszolta Laetitia.

Willoughby halkított hangon beszélt tovább: — Az én hitem szerint minden bajunkra van gyógyszer, kivéve azokat, melyeket mások keze zudít ránk.

Laetitia nem ellenkezett.

De Craye, akinek humoros kedvét nagyban táplálta a jegyesek közvetlen megfigyelése, akiről az volt a meggyőződése, hogy Willoughby éppen oly kevésbé igyekszik törődni Miss Middletonnal, mint a leány ő vele, terjengősen kezdte méltatni a ki-lovaglás szépségét s kedves partnerének lovagló ügyességét.

— Vándorcirkuszt kellene alapítanod, — jegyezte meg Willoughby.

— No, ez igazán kitűnő ötlet! — újabb változat ahhoz a vállalkozáshoz, amelyet ajánlottam, Miss Middleton, — felelte De Craye. — Én lennék a bohóc, mi? Egyáltalán nem volna ellene kifogásom. De adomás könyveket kellene előbb olvasgatnom!

— Ne tedd azt, — szólt Willoughby.

— Ártanék vele a szerepemnek? De egy természetes együgyűségű bohóc nem volna alkalmas egy egész hónapi szereplésre, pedig mi ennyi időtartamot terveztünk ki! Egy nap alatt kifogyna a természetességéből s a legbutább festett képű és libegő bóbitájú utszéli csepürágó is tultenne rajta.

— És miféle vállalkozást „terveztetek“?

De Craye-nek megsugta a jóérzése, hogy Miss Middletont kimélnie kell a mézeshetekre való bármely célzástól is.

— Csak időtöltésből tréfálgattunk.

— Ah, — nyugodott meg Willoughby. — De valami egyhónapi időtartamról beszéltetek!

— Vannak, akik évekig is folytatnák!

— Oh, te igazi Mr. Merriman-élcekkal traktálsz, Horace; ezekhez én ostoba vagyok.

Willoughby meghajolt Dr. Middleton előtt s elvonta az öreget Vernontól, fiui meghittséggel ragadva karon, hogy bizalmas beszélgetésre vigye magával.

De Craye látta Clara tekintetét, mikor atyja és Willoughby így, kart-karba füzve távoztak.

Ez a tekintet fölültemelte az ezredest minden aggodalmon és lelkiismereti töprengésen, melyeket eddig a baráti hűség dolgában érzett. Puskapor villant meg abban a tekintetben, — pihegővé villanyozva s kürtjelre füleltetve a reszkető harci paripát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XXIV. FEJEZET,

melyben Willoughby nagylelkűségének egyik példájáról lesz szó.

Növekvő bonyodalmak s aktiv jellemek megfigyelői rendszerint kalászgöjtökhöz hasonlítanak, akik csupán arra ügyelnek, hogy minél több buzaszemet tallózzanak össze s halmozódják a csomó. Érdektelenül vagy érdekelten, tulbuzgón kapnak a legcsekélyebb semmiségen is, minden adattal nagyra vannak. A megfigyelés első szabálya pedig az volna, hogy nem minden meglátott dolog méltó a számontartásra s hogy mérlegre kell vetnünk minden látottat azzal, amit a körülményekből már ismerünk: csak azután jöhet az ítéletmondás. Kitünő megfigyelők lehetnek egyszersmind igen rossz bírák. Persze ők ezt nem hiszik el, s kedvenc mozdulatuk a sietve hajlongó tallózóé: a gyors következtetések emberei; holott minden lépést és kérdést külön kellene latolgatniuk.

Miss Dale segített Vernon Whitfordnak a nézések és hangsúlyok számontartásában, a beszélgetésmorzsa fölcsippentésében. Laetitia az érdek kizártságával cselekedte ezt s Vernon is hasonló hitt sajátmagáról: eddig rendben is lett volna a dolog megfigyelői rátermettségükkel. Egyiküknek sem jutott eszébe, hogy személyesen is belebonyolódhatnak az általuk figyelemmel kísért ese-

mények kétes kibontakozásába. Csak szorgalmas megfigyelők voltak, serény gyűjtők. Laetitia azt hitte, hogy Clara hajlik a Vernon tanácsaira; Vernon is elhitte ezt s úgy tekintette a dolgot, mint férfiúi hiusága egyik alapját. Mindegyikük összehasonlította Clarának az a mohóságát, mellyel bizalmába vonta volt őket, azzal a tartózkodással, mellyel minden meghitt beszélgetést kerül a De Craye ezredes megérkezése óta. Sir Willoughby megkérte Laetitiát, hogy minél több időt töltsön Miss Middleton társaságában: ez azt mutatta, hogy Willoughby is résen állt. Ugy látszott, egy második Constantia Durham csapkod szárnyaival a menekülésért. A nyilvánvaló intimitás nagy hirtelensége, Clara és az ezredes között, megrendítette Laetitiát: hiszen ujjain összeszámlálhatta az órákat, mióta ez a két lény egymást ismeri. Sőt legelső beszélgetésük alkalmával még gonoszabb lehetőségeket is sejtett, mint aminőkre most gondolt s Vernont épen emiatt a halk gyanu miatt kérte arra, hogy még ne hagyja el a kastélyt. A gyanu akkor ébredt benne, mikor Clarát és De Craye-t a villakapunál találta, baráti folyamu és kacagástól gyöngyöző beszélgetésben. Képtelen lévén megérteni a bizalmasságnak ily gyors kifejlődését, bár inkább vélte hangosnak, mint igazinak, a két élénk teremtés között, — pedig összeismerkedésük bevezetéséből ily folytatás következett természetesenek s hozzá még egyikük valósággal teli tüdővel lihegett a megélénkülés után! — Laetitia csak azt hallotta, hogy máris fogadást kötnek egymással, — *nem*-et szögeznek az *igen* ellen, — a szegény Flitch dolgában, s hogy Clara ezt mondta: „Willoughby nem fog megbocsátani!“, De Craye pedig: „Oh, ő is csak humánus lény!“ — aztán Clara hallgatott, az ezredes pedig vigan kiáltott föl: „Flitch megint megkapja régi

urasági kocsis rangját, vagy pedig az én nyelvem semmit sem ér!”, amire Clara némán ingatta meg a fejét. Megrendítő volt Laetitiára nézve, hogy ez a fiatal menyasszony, akinek elidegenült szive egy órája még nem ismert el urat maga fölött, most egyszerre párjára bukkant, sőt a megfigyelő azt is kimondhatta volna, hogy végzetére talált! Így támadt Laetitiában ennek a nyugtalanító lehetőségnek latolgatása, melyet Miss Middleton jellemének friss megfigyeléséből merített, valamint abból, hogy Clara egy férfival (Vernonnal!) már előzőleg is hasonló nyíltsággal beszélt. Hogy egy fiatal leány ily szent és rejtett dolgokról szóba állhat egy férfival, még ha Vernon Whitford is az illető, hihetetlen volt Laetitiára nézve; igazságként kellett azonban elfogadnia, mint kifürkészhetetlen életünk rettentő tényeinek egyikét, melyek kerekeiket testünkbe gázoltatják, lelkünket pedig jajszóra sanyargatják. És ha Clara egyszer már így szóba állott Vernonnal, amire Laetitia egy világért sem lett volna képes, épen így szólhatott De Craye-nek is, — következtette Laetitia, a gyakorlatlan fejek logikájával, mely épen ellenkező irányba fordul, mint az ő kárhóztató dedukciójuk. — Clarának beszélnie kellett De Craye-vel!

Laetitia emlékezett rá, mily megnyerő és meggyőző tud lenni Miss Middleton, mikor bizalmas közléseket tesz. Az a gentleman, aki meghallgatja, könnyen elfeledheti baráti kötelességét. Így gondolta ezt Laetitia, mivel Clara annakidején őt is oly különös módon meg tudta ingatni: Sir Willoughbyról olyan gondolatok magva hullt belé, aminőkre sohasem hitte volna magát képesnek. Arra persze nem gondolt, hogy a fiatal leány átható heve csak olyasmit kavart föl benne s keltett életre, ami azelőtt is ott szunnyadhatott a lelkében. Nagyon

szelid nők szoktak ily módon impressziókat szerezni személyekről, különösen arról a valakiről, akit imádnak s megbántotta őket. Olyan ez, mint azok az ujmódi erődítések, melyek gyöngé földréteggel vannak beborítva, míg mögötte robbanó lövegek huzódnak meg nagyártatlanul, amiket aztán egyszerűen csak elő lehet rántani. Itt lehet a titka annak, hogy az ily halálra sértett hölgyek túlélik a hasonlóképen szíven talált Clara Middletonokat.

Vernon nem követte Laetitiát a dolgok oly föl fogásában, hogy Clara voltaképen lázas állapotban van, tehát alig tekinthető beszámíthatónak. A leány bizalmasságát azzal mentegette, hogy ez a viselkedés Clara helyzetéből természetesen folyik. Nem is lepődött meg tulságosan a meggyónt részleteken s egészben véve, mivel a leányt igen izgatottnak és boldogtalannak látta, teljes mértékben föl is mentette őt ítéletében. Még meg is tudta volna dicsérni: természetesnek találta, hogy Clara végre is hozzá fordult, — bátorság volt abban, hogy a leány oly nyíltan beszél, — és bók, hogy leereszkedett hozzá s barátságára méltatta őt. Helyzete a legteljesebben tisztázta Clarát. Csak az alól nem lehetett fölmenteni, hogy De Craye-t is bizalmas barátjává fogadta. Itt volt a különbség!

Igen, a különbség az volt, hogy De Craye-ből hiányzott az az éles becsületérzék a nőekkel szemben, mely a mi elméledönket jellemezte, a pártatlan bírászkodás érzéke, — szemmel láthatóan hiányzott: s Vernon helyesen tett megkülönböztetést maga és a másik férfi között. Mivel azonban ugyanabban a pillanatban erős érzés is rezgett át az agyán, szemrehányást tett Miss Middletonnak, amiért nem fogta föl illő világossággal ezt a különbséget, mielőtt helyzetét De Craye előtt is föltárta volt. Mert Vernon biztosra vette, hogy a leány az ezredes előtt is mindent elmondott. Persze, nem is képzel-

hetett egyebet. Hiszen Clara egyizben már elkövette ezt a gyöngeséget; egy megsértett barát szemében mért ne tünhetett volna föl tehát úgy a dolog, hogy másodszor is elköveti? Ez nyilvánvaló. Hölgyek, akik végzetszerűen oly fórumhoz apellálnak segítségért, melytől inkább őrizkedniük kellene, szigorúsággal fognak találkozni, mihelyt letérnek a lerakott sinekről: többé nem lehet szó igazságszolgáltatásról: a férfiagy talán segítene rajtuk, de a férfivér nem engedi. Ha talán alaposan le tudnák hűteni a férfiúi hevet, menne valahogy a dolog. Igen ám, de ez oly módszer, amely holtá teszi az egész oltalomkeresés célját.

Este Miss Middleton és az ezredes duettet énekeltek. Nemrégiben Clara még kitért az ének elől. Hangja most észrevehető szilárdsággal csengett. Sir Willoughby meg is mondta: „Ujra visszakaptad a hangod gazdagságát, Clara!“ A leány mosolygott s boldognak látszott, hogy tetszett Willoughbynek. Willoughby egy francia balladát említett meg. Clara a hangjegyállványhoz lépett s kérés nélkül elénekelte. Willoughby meg lehetett elégedve, mert végül még meg is kérdezte a leány: „Igy szereted?“ A férfi félbeszakította Miss Dale-lel folytatott suttogását: „Csodálatos!“ Valaki egy népszerű toszkán canzonét hozott szóba. Clara várt, vajjon Willoughby is akarja-e s bólintását fölhatalmazásként tekintette.

„Áruló!“ — kiálthatta volna Willoughby.

Ebből a jellegzetesen hizelgő engedelmességből a csalni készülő asszonyt olvasta ki. Annakidején sok hasznát vette ennek a tudományának.

— Vajjon ösztönszerű, vagy gyakorlati tudás-e az, amellyel a Csatornán tuli szomszédok úgy fölülmulnak bennünket az Önök nemének ismeretében? — fordult oda Willoughby Miss Dale-hez, s folytatta a beszélgetést, miközben Clara a „San-

tissima Virgine Mariá"-ba kezdett. Temperamentumát még mindig okossága része gyanánt kezelte, de Clarán semmi hatás nem mutatkozott, ami újabb szomoruan zöld lángu elmékedésekre adott alkalmat. A szerelmes, aki nem tud sebet ejteni, csakugyan elveszítette a horgonyt, keservesen hányódik ide-oda: csak a levegőt sebzi meg, ami annyit tesz, mint önmagán ejteni sebet. A nő vigan hivalkodó védőpáncélja szemébe neveti, hogy ő maradt alul.

A rövid társalgási idő alatt, mely a hölgyek nyugvóratérését megelőzte, Miss Eleanor futó célzást ejtett a házasságról. Miss Isabel válaszolt valamit, aztán kérdőleg fordult Clarához. De Craye ügyesen lépett közbe. Clara egy szót sem szólt. Keble hullámot vetett és elcsitult. Aztán De Craye-re pillantott, révetegen, mint aki most ébredt föl, de mégis észrevehető pillantással. Elámult az ezredes talpraesettségén s hálát érzett a segítségért. Pillantása azonban hideg volt, tág és határozatlan, minden hála és személynek-szóló csillogás nélkül. Mindazáltal hosszabbra nyult, semhogy Willoughby türhette. Fölkiáltott: „Porcellán!“ — s fölállt keresztbevetett lábu ültéből, ami jeladás volt Lady Eleanor és Isabel számára, hogy visszavonulhatnak. Vernon meghajolt a fölemelkedő Clara előtt. Eddig egyetlenegyszer sem került a leány szeme elé s most szerette volna észrevétni magát a jóéjszakát kívánásnál. Clara köszöntötte, de feje Miss Isabel felé fordult, aki mégegyszer elsopánkodott De Craye előtt a nászajándék-porcellánváza pusztulásáról, mivel azt hitte, hogy Willoughbynak ez jutott eszébe, mikor a jelet megadta. Vernon szobájába oldalgott, sötéten, mint akit szemek öklöztek: *bile tumet jecur*: a leány hanyag legyintése ott találta el őt, ahol az ütés éjszakába vonja a szemeket és az agyvelőt egyaránt.

Clara látta, hogy Vernonnal baj történt, s meg is bánta a dolgot, mikor már elváltak. Hiszen Vernon volt az igazi barátja! De nagyon is szigorú föladatot rótt ki rá ez a jóbarát. Egyébként ő igyekezett mindenben Vernon kívánságaihoz igazodni, kivéve azt az egyet, hogy itt akarjon maradni s kibőjtölni Willoughbyt, akinek jártas fölénye máris fölemésztette az ő kis türelemkészletét. Hiába igyekezett atyja előtt mindenféle emlékeztetésekkel és könyörgésekkel érni el eredményt, az öreg szemeit bekötötte a vendéglátó gazda: Clara került a töprengést, hogyan is eshetett ez? — borral talán? — ez a gondolat visszataszító volt.

Mégis, egész eddig a gondolatig is el kellett merészkednie, hogy erőt gyűjtsön szabadulási tervéhez. Ha Lucy Darleton otthon volna s ha Lucy-től meghívást lehetne kapnia, — ha elszökne Lucyhoz! Oh, akkor atyjának bezzeg oka lenne a nyugtalanságra! Vagy ezzel sem törődne, csak azzal az átkozott borral? . . .

Mi lehet hát abban a régi borban, ami így számüz minden megfontolást és atyai érzést? Hiszen az öreg úr édes, jó atyja neki, ő az ő szeretett gyermeke, — és mégis, valami elválasztja őket egymástól, valami bezárja az atyai füleket az ő szava elöl, — lehetséges volna, hogy a bor értelmetlen csábitása teszi ezt? Clara gyermeki tisztelete hevesen kiáltott nemet. Elképedve hajolt meg az öreg úr még egyideig maradást parancsoló érvei előtt s aztán tiszta aggyal és lázadva emelkedett föl megint, mert eszébe jutott, mennyi erős ellenérvet tudott ő mindezek ellen szögezni.

A férfiak különös természete: az, hogy fiatalon és öregén egyaránt, csekélységektől is (— a „nagy“ bort „csekélység“-nek minősítette! —) ide-oda hagyják forgattatni magukat s egészen megváltoz-

nak, ámulattal töltötte el Clarát. És még ők korholják a női ingatagságot! Clara úgy érezte, hogy a nőket csak a legparancsolóbb okok ingatják meg, sohasem holmi semmidolgok. Vajjon a nők megbánthatnák-e azt, akit szeretnek, akár egész óceánjáért is annak a . . . ah! pah!

S a nőknek tiszteletben kell tartaniuk a férfiakat. Természetesen, elsősorban az atyjukat. „Drága, drága apám!” — sóhajtotta Clara, szobája magányában, eltünődve az öreg ur jóságán s igyekezett összebékíteni az atya által rákényszerített helyzet kétségbeesését a leányi tisztelet érzéseivel. A csapás, mely Dr. Middletont sújtani fogja, előre komoran nehezült rá Clarára. „Nincs egyetlen mentségem sem!” — mondta, holott egész csomót tudott s különösen egyet, amely döntő lehetett. De az a gondolat, hogy atya ő miatta fog szenvedni, mélyebbre vetette, semhogy ereje lett volna az önigazoláshoz. Eltünődött, mi lenne, ha mégis megkímélné az öreget. Nagyon is képzeletizü elgondolás volt.

Szobája, szentélye, a tiszta, fehér kis zug, mely oly otthonosan ölelte körül leányságát, békét suttogott felé, de ebbe a suttogásba más hang is vegyült, mely harsogássá dagadva nyomta el a másikat, úgy rohanva át Clarán, mint egy hangszer vadul megtépett hurjain. Ha itt marad ebben a házban, szobája nem lehet többé szentély! Fájdalmas rabszolgaság! A halál ocsmánysága sem lehet rosszabb. A halál férgkeit nem üzhetjük el magunktól, de mikor ezek a férgek rágódnak rajtunk, akkor már tompák vagyunk minden gyálszat iránt, boldog érzéketlenek.

Fiatalsága álomra nyomta szempilláit, bár még szenderében is meg-megremegett s remegve riadt föl akkor is, mikor ablaka alatt nevét hallotta fölzendülni. „Még tudok szeretni, hiszen ezt a fiut

szeretem,“ — mondta, miközben kéjesen élvezte a Crossjay kamaszi hangját s újra irigykedett, hogy a fiu szabadjára fürödhetik a tavak vizében, melyek bizonyára diadalmasan mosnak le az emberről minden bánatot és rabságot. Elhatározta, hogy Crossjayvel fogja tölteni itt legutolsó perceit. A gyermek örülni fog, hogy szolgálatot tehet neki s szívesen el fogja kísélni holnap reggel az állomásig. Ott egy egész napi csatangolási szabadságot ad Crossjaynek s egy kis védőlevelet is ír a számára, amit este majd átadhat Vernonnak.

Crossjay lelkendezve futott hozzá, miután megreggelizett Mrs. Montague-nak, a házvezetőnőnek a társaságában. Jelentette, hogy ő költögette az ablak alatt.

— Holnap nem igen lesz rá alkalmad, mert sokkal korábban fogok fölkelni nálad, — felelte, s miközben Crossjay fogadkozott, hogy azért is ő lesz a frissebb, Clara ismét atyjára gondolt, kötelességének érezve egy utolsó kimagyarázkodási kísérletet.

Willoughbynek valami magánügyében szüksége volt Vernonra. Dr. Middleton, mint rendesen, a könyvtárba vette be magát, miután Willoughby nagylelkű ajánlatára, hogy a doktor ur bármily könyvet kívánna, azonnal meghozatja Londonból, ezt felelte: „Utóbb még a tönk szélére juttatom Önt!“

Az öreg ur tiszta nyugalma, mely hasonlított a reggeli sugarakban fürdő ormokéhoz, azt a vágyat keltette Clarában, hogy előbb Willoughbyval rögtönözön döntő jelenetet, amivel nagyon megkönnyebbithetné az atya dolgát. Willoughbyt azonban már nem tudta föltartóztatni, még kevésbé rábirni magát arra, hogy szemével adjon jelet völegényének. Willoughby a hallban állt, karonfogva Vernonnal. Clara elhaladt előtte, Willoughby nem szólította meg s a leány belépett a könyvtárba.

— No mi az, kicsikém? — kérdezte Dr. Middleton, látva, hogy leánya becsukja maga mögött az ajtót.

— Semmi, papa, — hangzott a csendes válasz.

— Csak nem zártad be az ajtót, gyermekem? Mintha megfordítottad volna a kulcsot: próbáld csak lenyomni a kilincset!

— Mondom, papa, az ajtó nincs bezárva!

— Mr. Whitford azonnal visszajön. Kemény munkában vagyunk. Az asszonyféléknek sohse volt, s általános vélemény, hogy sohase is lesz fogalmuk az idő értékéről.

— Hiú és sekélyes lények vagyunk, ugy-e, drága apuskám?

— Nem, nem, te a világerő sem, Clara! De szeretném, ha megtanulnád, milyen fontos az, hogy mikor az ember fontos munkát folytat . . . nyugalmas kezdettel induljon a nap. Nincs tudós, akitől ne ezt hallanád. Szükségünk van egy biztos, csendes zugra. S annyiszor háborgatnak! — Tehát ma újra ki akarsz lovagolni? Az nagyon egészséges. Holnap Mrs. Mountstuart Jenkinsonnál ebédelünk. Igazán derék, tiszteletreméltó asszonyság, bár nem igen értem, miért kell nekünk hozzá elmennünk. — Ne tégy szemrehányást, amiért tegnap este olyan sokáig borozgattam, Clarám! Sohasem teszek ilyesmit, csak ha véleményt kell mondanom valamely borfajtáról.

— Azért jöttem, papa, hogy megkérjelek, vigyél el innen engem!

A vihar közepette, melyet a zürzavarnak ez az újabb kilátása zuditott Dr. Middletonra, az öreg ur helyére emelt egy könyvet, melyet akkor sodort le könyöke heves mozdulatával, mikor idegesen kapott homlokához, félresimitani fűrtjeit és fölkiáltani: „De hát hová? Hová a csudába? Ez a

mindenféle Baedekker-olvasás, meg a sok henye utirajz és festői tudósítás az újságokban, fölforgatja az emberek esztét! Tudod, hogy mennyire nem állom a hotel-életet! Nem habozom kijelenteni, hogy szívből utálom is. Megszenvedtem én a szállodai életet eléggé, boldogult édesanyád életében, *καί τρισκακοδαίμων*, tizezerszeresen! Nem akarod megérteni, hogy az öregedő ember bajai csak megsokszorozódnak az évekkel? Vagy tőled hiába kér részvétet az öregség, Clara?“

— Darleton tábornok szívesen vendégül lát bennünket, papa.

— Nála rettenetes a konyha! És ez még hagyján; de hát a bora! Méreg! És ez se minden, — azazhogy, dehogyan is nem minden, — azonban politikai nézeteink se békithetők össze! Persze nem kell föltétlenül politizálnunk, de anélkül is, általában, sohasem vagyunk egyvéleményen! Mi az ördögről beszéljek vele? A katonák közt, elismerem, sok kitűnő epikureus akad, akár katonavoltuk következtében, akár annak ellenére; vannak köztük jámbor lelkek, tanult férfiak is, gentlemanek, — a haza méltán tiszteli őket; mégis, hiába, én nem mehetek bele ebbe a Darleton-kombinációba! — Sirsz?

— Nem, papa!

— Remélem is, hogy nem. Itt mindenünk megvan, amit ember megkivánhat. Vendéglátó gazdánk föltétlenül elsőrangú! Persze, ti nem kerülhetitek el a pillanatnyi összezördüléseket, viharokat egy pohár vízben, amiket vad zivatarokká fujtok föl, Amor könyvének ősi receptjei szerint. De annál jobb! Ismétlem, annál jobb, legalább tul-estek az ilyesmin, még az együttélés zsenge korában, mint valami gyerekbetegség. — Tessék! — Dr. Middleton megkönnyebülten ujjongott föl, feleletül az ajtón hallható koppanásra.

Félt, hogy az ajtó mégis csak kulcsra van bezárva s leánya esetleg úgy is akarja hagyni.

— Clara! — kiáltotta.

Miss Middleton kedvetlenül nyomta le a kilincset s ekkor Lady Eleanor és Isabel léptek be, a szavak oly zavart fűzésével mentegetőzve, amilyen-nél különbet, Dr. Middleton véleménye szerint, a női nemtől nem is lehet elvárni. Clarával szerettek volna beszélni, azonban a világért sem akarták elhívni a könyvtárból. A nagytiszteletű doktor hiába erősködött, hogy leánya rendelkezésükre áll, ők amellet maradtak, hogy csak pár szó mondanivalójuk van s egy pillanatra sem akarnak ezen a pár szón túl alkalmatlankodni.

Mint mikor iskolásgyerekek mennek deputációba a tanító ur elé, sehogysem tudták kinyögni azt a pár szót; — kínos és gyászos csönd; — Dr. Middleton azonban fölfrissült, örömmel várva, hogy a ladyk a küldöttségjárás után mégis csak magukkal viszik valahogy Clarát.

— Talán egy kicsit szertartásosnak is látszik a látogatásunk, — kezdte Miss Isabel s rögtön nővére felé fordult.

— Nem akarnánk oktalanul nagy jelentőséget tulajdonítani küldetésünknek, ha ugyan egyáltalán annak nevezhető, — folytatta Miss Eleanor.

— Bizonyára Willoughby megbizásából jönnek? — szólt Clara.

— Kedves gyermekem, legyen meggyőződve, hogy mi a legjobbat akarjuk s leghőbb vágyunk, hogy az Ön boldogságán munkálhassunk. Ezért bizta ránk ezt az üzenetet Willoughby.

Erre a két nővér fölváltva kezdett beszélni Clarához, aki hol az egyikre, hol a másikra nézett, igyekezve valahogyan egybefércelni a jelentéktelen ürességű szófoszlányokat, hátha előtűnnék belőlük a késlekedő értelem.

— És mikor az Ön boldogságáról beszélünk, kedves Clara, akkor a Willoughbyéra is gondolunk, amely az Önétől függ.

— És mi a világért se vennők a lelkünkre, hogy a mi boldogulásunk álljon az Ön útjában . . .

— Nem. Mi szeretjük ezt az ősi helyet, s ha talán tulságosan is bálványozó módon szeretjük, ez már elég alapot ad a büntetésre, hogy elmenjünk innen.

— Igen, el, minden neheztelés nélkül, minden harang nélkül.

— Hiszen természetes, ha egy fiatal urnő föltétlenül egyedüli királynő akar lenni a maga házatáján.

— Ez a fiatalság és öregség örök ellentéte!

— De én, — szolt közbe Clara, — én sohasem mondtam ilyet, eszem ágában sem volt . . .

— Önnek, drága gyermekem, olyan vőlegénye van, aki az Ön boldogságán fáradozva egyformán kitalálja, hogy mi az Ön óhajtása és hogy mi a legmegfelelőbb megoldás az Ön számára.

— S a mi számunkra, Clara, ez a megoldás föltétlen parancs.

— Ezenkívül pedig, kedvesem, egy tengerparti villa mindig is egyike volt hő vágyainknak.

— Mi jól tudjuk, hogy mi csak két vénleány vagyunk s nem illenénk oda egy nagy háztartás fiatal urnője mellé.

— A mi avult fogalmainkkal, ha vita támadna egyik-másik háztartási kérdésben, még ha a lehető legnagyobb jóakarattal törekednénk is az egyetértésre . . .

— Így hát, drága Clara, tekintse elintézettnek ezt a dolgot!

— Néha-néha persze örömmel lennénk az Ön vendégei.

— Vendégei, kedvesem, és nem akadékoskodó birái.

— Hát ilyen önzőnek gondolnak Önök engem? De, drága hölgyeim! Ily kegyetlen egoizmusnak a feltételezése igen sértő rám nézve. Dehogy is akarom, hogy Önök elhagyják a kastélyt! Én szeretem az Önök társaságát, tisztelem, becsülöm mindkettőjüket. Egyetlen panaszom, ha ilyesmiről szó lehet, legföljebb az, hogy Önök nagyon is háttérbe vonulnak, igénytelenek. Holott én azt szerettem volna, hogy Önök legyenek itt az én mintaképeim. Semmiképen sem engedhetem meg, hogy eltávozzanak. — Mit gondol rólam az a Willoughby! — Ma reggel beszélt Önökkel erről az ügyről?

Nehéz lett volna megkülönböztetni, hogy a családi bálvány eme két imádója közül, amint egymást viszhangozták, melyik volt az ostobábbik.

— Willoughby, — kezdte Miss Eleanor, aki úgy látszik, kettőjük közül inkább volt hivatott gyakorolni az előbbszólás jogát, — a mi Willoughbynk igen figyelmes, — mindig nagylelkű, — és nem kevésbé előrelátó. Ahogyan ő intézi el a dolgokat, az mindnyájunknak javára válik.

— Nekünk egy szó is elég, — szólalt meg Miss Isabel, rákerülvén a sor, előrukkoltatni szörnyű ostobaságát.

— De ha mondom, kedves hölgyeim, Önök nem fognak elmenni. Ha én volnék itt az urnő, ellenezném ezt.

— Willoughby azzal vádolja magát, hogy eddig nem eléggé domborította ki az Ön urnő voltát.

— Csakugyan, mi is vádoljuk magunkat, hogy már eddig is el nem mentünk.

— Ma reggel hozta először szóba a dolgot? — kérdezte Clara, de erre sehogysem tudott választ kapni. Ujra kezdték duettjüket s Clara megadás-sal türte, hogy tovább tömjék füleit oktalanságaikkal.

— Tehát megegyeztünk? — kérdezte Miss Eleanor.

— Én látom, hogy Önök jót akarnak, hölgyeim.

— És én újra „Eleanor néni“ lehetek?

— És én „Isabel néni“?

Clara kezeit tudta volna tördelni, amiért érzékenységét nem bírta rávenni: elmondani nekik, miért nem nevezheti őket nénejeinek, úgy, ahogy Willoughby udvarlásának korábbi idejében tette. Meleg csókkal vált meg tőlük, szégyellve a csókot, bár melegsége igazi volt.

Áradozó bocsánatkérések közt vonultak vissza: nem akarták zavarni Dr. Middletont. A doktor ur az ajtónál állt, meghajlással bucsuzva s egyben nyitva hagyva az ajtót, hogy Clara is csatlakozhassék a menethez. A leányt azonban a terem egyik távolabbi sarkában fedezte föl.

Törte a fejét, nem volna-e jó egyszerűen itt hagyni Clarát, mikor a hallban Vernon tűnt föl, aki a laboratórium-ajtó irányából jött s mintegy baráti tükörképe volt az ő dult nyugalmának.

Ez nem lett volna baj, mindaddig, míg Vernon jelenléte megakadályozza Clara rohamát; — mikor azonban látta, hogy az így hoppon maradt leány indulni készül a könyvtárból, Dr. Middleton egyszerre csak megborzadt: újra egy rosszkedvű arccal kell szembenéznie.

— No; csak nem volt valami bosszúsága? Ez a lehető legkellemetlenebb volna munkánk folytatására. Hol járt? Azt hiszem, Önnek épen az a gyöngé oldala, hogy nem tud háromszoros vértet ölteni a bosszúság és háborgatás ellen. Már pedig addig nem is végezhet jó munkát, míg ezt meg nem tanulja. Ugy látom, a laboratóriumból jön.

— Igen, sir. — Valami könyvet keressek ki Önnek? — kérdezte Vernon Clarát.

Clara megköszönte s jelezte, hogy rögtön távozik.

— Most épen az olasz irodalom állványainál állsz, gyermekem, — szólt Dr. Middleton. — Nos, hogy is? — igen, a laboratórium! Mr. Whitford, — a laboratórium, amelyben egy év alatt se végeznek annyi munkát, amennyivel a kastélytól a vasuti állomásig egy elektromosáramot lehetne elvezetni, pedig alig több négy mérföld távolságnál, gondolom. Igen, sir, a dilettantizmus, bármennyi időt és gépezetet fecséreel is el, mégis csak afféle disz, mintha róka farkakat vagy szarvasagancsokat gyűjtene az illető jómódu gentleman, akinek barátai egyébként meg is elégszenek ezekkel az utóbbi tropheákkal a maguk uri mivoltának fölkoszoruzására. Willoughby, ezt el kell ismernem, legutóbb igen tapintatos volt leányommal szemben. Amennyire én ki tudom hámozni, — tudniillik hölgyek beszélgetését hallgattam végig, — leendő vőm époly nagylelkű, amily elővigyázatos ember. Vannak bizonyosfajta harcok, melyekben vesztes félnek maradni diadal, — és az asszonyok ezt nem akarják megtanulni. Nem hiszem, hogy dicsőséget tudnának látni a csatavesztésben.

— Hallottam a dologról, együtt voltam Willoughbyval, — sietett közbevetni Vernon, hogy megvédje Clarát atyja célzásainak támadásától. Szerette volna értésére adni a leálynak, hogy Willoughbyval történt beszélgetése semmi jót sem eredményezett s így leghelyesebb lenne, ha most, mikor ő is támogathatja jelenlétével, kiöntené egész szívét atyja előtt. De hogyan adja ezt Clara tudtára? A leány nem akart a szeme közé nézni, s Vernon nagyon gyöngye intrikus volt ahhoz, hogy homályos szavakat tartson készletben, melyek a kellő pillanatban áttetsző fénnel világosodhatnak meg valaki előtt.

— Igen sajnálnám, ha Willoughbyval lett volna

kellemtelensége, mert én őt igen-igen kegyeimbe fogadtam, — mondta Dr. Middleton.

Clara leejtett egy könyvet. Atyja hevesebben rezzent föl székéről, mint azt az egyszerű ideges megrázkódás indokolta volna. Vernon megpróbálta: elfogni a leány egy tekintetét s Clara látta is ezt az erőlködést; ingerült és büntudatos érzései azonban arra sarkalták, hogy most már csak a saját fölfogása után igazodjék s így szempillái defenzívában maradtak.

— Nem mondhatnám, hogy kellemtelenségem lett volna vele. Én azért vagyok itt, hogy tanácsot adjak neki, de ha nem fogadja meg, akkor sincs jogom bosszankodni. Ugy látszik Willoughby bosszantja, hogy De Craye ezredes holnap vagy holnapután már menni akar.

— Willoughby szereti, ha a barátai körülötte vannak. Szavamra, egész napi járőföldön sem találna az ember hasonló baráti indulatu szivet. De Önnek valami motoszkál a fejében, Mr. Whitford.

— Dehogyan is, doktor ur!

— Itt! — és Dr. Middleton végighuzta egyik ujját a szemöldökei mentén.

Vernon is simított egyet a homlokán s magyarázatot agyalt ki, menteni rosszkedvét. Nem is sejtve, hogy Clara körül forgó gondolatai ügyetlen, kettős értelmű szavakat faragtatnak vele, belső, gyötrő ingerültségén akart könnyíteni, mikor ezt mondta: „Különben is, csakugyan törtem a fejemet. Az Ön segítségét kell kérnem, sir. Találtam egy sort s nem tudok helyes értelmezéshez jutni. Talán így lenne jó, mit gondol? . . .

„Asinátiók nyelvén asinál“:

ami azt jelentené, hogy az illető mindenkit fölülmul az ugynevezett számár-beszédben.“

Illő szünet után, mely alatt a Kritika Szelleme

a nagytiszteletű doktor homlokráncái közt csücsült, Dr. Middleton tudósi jókedvvel válaszolta: — Nem, uram, ez nem jó értelmezés és az Ön ingadozása a sorra vonatkozólag csak akkor lenne fönnttartható, ha a vers centipedal volna. Ajánlom, törülje ezt a variánst, mielőtt még vesszőt kapna! Én így forditanám:

„Assignátiók rendjén assignál“:

ami azt jelenti, hogy nagyban hangoztatja kölcsönei ígéret szerint való pontos megfizetését. Ez a jó értelmezés. De azért ne hivatkozzék rám, mint a változat forrására!

— Elfogadnám ezt a variánst, ha beleillenék a szövegbe, — mondta Vernon.

— Vagy így . . . Dr. Middleton új megoldásba kezdett, de Clara már menekült, elképedve ezeken a férfiakon, amelyeneket még sohasem látott. Hogyan! ég a világ és ők oktondiságokon köszörülik az elméjüket! És ezek ketten tanult és tudós férfiak! És mindakettő tudta, hogy egy tragikus lázban hánykódó lélek figyel reájuk!

Egy perccel azután, hogy az ajtót rájuk csukta, már mindketten mélyen munkába voltak merülve. Dr. Middleton megfeledkezett újabb variánsáról.

— Remélem semmi komoly baj? — kérdezte némi szemrehányással, amiért Vernon szemöldökén még mindig nem látta a nemes, tudósi derűt.

— Nem hinném, hogy komoly volna, sir: afféle természetes józanésszel elintézendő ügy . . .

— És Ön szerint az ilyesmi nem komoly?

— Én Hermann dicséretét tartom komolynak a versus dochmiachusról: komoly dicséret és nem tulzó, — felelte Vernon.

Dr. Middleton helyeselt s újra rálépett a görög metrumok zengő talajára, eltolva könyöke ügyéből az egész poros, száraz, mindennapi világot.

XXV. FEJEZET.

Menekülés, viharos időben.

Annak a napnak a reggele, melyen Lucy Darlontól levélválasznak kellett érkeznie barátnőjéhez, Clarához, már napkelte előtt fénylő színeket festett az égre, ami rossz jel a földesgazda szemében. Clara nem nézte viharlátó szemmel a gazdag keleti biborözönt, de nyugodt hely sem volt lelkében a látvány szépségének csöndes élvezésére. Ő a szabadulás kapuját látta az égen: szive fölzuduló dobogása új vigaszt talált a ragyogó dolgokban, melyekről egyszer azt álmodta, hogy körül fogják ölelni egész életét: izgatottan gyorsuló pulzusa azonban csakhamar terve hogyanjának és mikéntjének szűkebb körébe nyargaltatta gondolatait. Minden mozduló elképzelése delejes fémrészecske gyanánt igazodott az egyetlen nagy cél irányába. Minden csak arra volt jó, annak adott tápot: füllentések, kifogások, fehér hazugságok tiszta hadoszlopai vig menetelésben, párhuzamosan a kis porcellán huncutságokkal. Tegnap már sokat szabadjára engedett közülük, mikor programot beszélt meg a mai napra. Kénytelen volt programot megbeszélni s könnyedén és bátran tette, félrevezető szavaiért a rendkívüli, kényszerű helyzetre háritva a felelősséget. „A reggel korábbik felét magam számára kell lekötönnöm; a nap további részén aztán szabad leszek“. Ezt mondta Wil-

loughbynak, Miss Dale-nek, valamint De Craye ezredesnek, s csak a harmadik ismétlésnél vette észre, mily pompásan kétértelmű a programja. Ezért aztán emlékében az ezredessel kapcsolódott össze ez a mondás.

Leghangosabb kifakadásunk a törvényeinket megszegő eltévelyedettekkel szemben ez a kérdés szokott lenni: hogyan tudhat egy csak valamenynyire is lelkiismeretes lény a maga főbüne mellett, melyet elvégre meg tudnánk bocsátani, egész sereg, lelkiismeretbe vágó apró mellékbünöcskét is elkövetni, aminők például az érthetetlen és utálatos hazudozások, vagy e hazugságok föltálatlásának hüvös nyugalma? Tudhatnánk azonban, hogy fegyelmetlen világban élünk s cselekvéseink idején terveink rabjai vagyunk, szenvedélyeink és helyzetünk szolgálai. Mindig a szóbanforgó terv ácsolja a hajót, szenvedélyeink a legénységünk s a helyzet kényszerűsége védelmünk diktálója. Ha aztán a lelkiismeret utasként jön a fedélzetre, a hajó bármely látszólagos kis nekiiramodása már beléfojtja a lélekzetet, mint abba az uriemberbe, aki akarata ellenére lett egy kalózkapitány vendégévé, mikor az épen hanyatthomlok menekült sziklák és zátonyok mögé, elrejtteni fekete lobogóját a cirkáló páncélos elől. Ezért őrizkedjünk a kényszerű helyzetektől!

Persze, könnyű a bölcs tanács. De mikor néha oly ellenállhatatlanul bogozza be a lelkeket a baj, mint lisztharmat hálója a rózsabokrot. És olyankor nincs más választásunk, mint bátran kivágnunk magunkat, vagy kétségbeesve tünnünk. A legtöbb embernek nincs gyakorlata a bátorságban, a fiatal nők pedig egyenesen a gyávaság iskolájában nőttek föl. Rájuk nézve nyílt beszéddel szállni szembe a balsorssal annyi, mint arcátlannak minősülni s eljátszani a tisztaság viaszos politurfényét, vagyis

forgalmi értékük legjavát. Őket arra nevelik, hogy a férfiak izlésének kedveskedjenek, mely célból aztán igen hamar megtanulják az önmaguk nélkül való életet: úgy nézni önmagukra, ahogy a férfi néz, csaknem époly kevéssé zavartatva magukat rejtettebb lényük által, mint udvarlói. Bátorság hijján a lelkiismeret szomorú vendég s ha a kalózkapitánynak jól megy dolga, a lelkiismeretet egy szép napon vízbe pottyantják, nem lehetvén semmi hasznát sem venni.

Clarát ezen a reggelen egyáltalán nem nyugtalanították füllentései és kifogásai. Ő a kétségbeesést választotta s amellet igazán bátornak is vélte magát, mivel elég bátor volt elmenekülni iszonyodása tárgya elől. Könnyűnek érezte a szívét, vagy, helyesebben mondva, leitatta a szívét. FÜRGE természete oly élénken és gyorsan képzelte el vele a szabadulást, amely gyorsan és ólmos levertséggel roskadt le a rabság alatt. Vernon keresztezte a gondolatait: az egyetlen barát! Igen, ő jó utmutató lehetett volna, de most bizonytal helytelenitené a szökést, már pedig, ha arról van szó, hogy akadály állhatja el a szent szabadulás utját, Vernont is félre kell taszítani.

Vajjon mit fog gondolni Vernon? Lehet, hogy sohasem találkoznak többé s így nem fogja megtudni ezt. Vagy egy szép napon talán majd mégis találkoznak, az Alpeseekben, két meglelt kora ismerős: Vernon híres ember lesz, ő pedig csak azon fog busulni, hogy elmaradt a Vernon magas standardja mögött. „Mert, Mr. Whitford“, — mondja majd neki nagyon komolyan, — „akár hiszi, akár nem, én akkoriban nagyon szerettem volna kiérdemelni az Ön helyeslését.“ Amint így maga elé idézte Vernon képét, a vízióknak komoran borongó szemöldökei voltak, mint azon a tegnap, a könyvtárban látott homlokon.

Megróttta magát, amiért erre a férfira gondol, most, mikor lelke minden erejével azon kellene csüggnie, amit Vernon nem helyeselne.

Üditőbb kellemességü volt Crossjayre gondolnia, mindjárt mily szégyenkezve fogja bevallani, hogy az ágyban lustálkodott, mikor Clara már a harmatot taposta. Fölnevetett ezen s ebben a pillanatban Crossjay már eléje is bukkant az egyik fa mögül, mire a leány a szivéhez kapott, lábaival a földbe gyökerezve. Aki összeesküvést sző, nem könnyen viseli el a meglepetéseket. Crossjay félt, hogy fájdalmat okozott Clarának s férfiasan igyekezett vigasztalgatni: már „órák óta“ fönn van, mondta s várta, hogy megpillantsa a fasorban; világért sem akart ráijeszteni: csak iskolapajtásait szokta így megtréfálni. Ha mégis megbántotta volna Clarát, ám tegyen vele amit akar s látni fogja, hogy bármily büntetést kiáll. Lelkendezve kérte, hogy testileg fenytse meg.

— Hagyjuk ezt a kormányosra, ha majd a tengerészetnél leszel, — mondta Clara.

— A kormányos nem üthet meg egy tisztet! Látod, most kiderül, mennyit értesz a tengerészethez, — felelte Crossjay.

— Dehát nem juthattál ki előbb, mint én, adta fickója, hiszen még minden zár és retesz érintetlen volt, mikor az ajtóhoz értem!

— Igenám, mert nem a hátulsó ajtón jöttél ki, a Sir Willoughby külön bejáratán, hanem a hallajtón! Különben is, tudom, Miss Middleton, miért nem hiszed, hogy én előbb voltam kinn: nem akarod megfizetni, amit elvesztettél!

— Mit vesztettem el, Crossjay?

— Hát a fogadást!

— Miféle fogadást!

— Tudod!

— No, mondd csak!

— A csókot!

— Ilyesmiről nem nem beszéltünk. De azért, fiacskám, én épen úgy szeretlek, ha nem is csókolak meg. Csacsiság az egész: a te eszednek a tanuláson kell járnia és hogy mindig igazat beszélj. Sohase hazudozz: tűrj el inkább bármit, csak becsületes maradj! — Clara erősen hangsúlyozta még a mások megcsalásának csunyaságát és oktalanságát, aztán hozzátette: — Megértetted?

— Igen, de a multkor mégis megcsókoltál, mikor kint maradtam az esőben!

— Mert akkor megigértem!

— De tegnap egy csókban fogadtunk, Miss Middleton!

— Biztos vagyok benne, Crossjay, — nem, nem akarom azt mondani, hogy biztos vagyok, de hát vajjon *te* biztos vagy-e afelől, hogy te voltál kint előbb ma reggel? Igen, mered-e biztosan állítani, hogy mikor kijöttél a kastélyból, engem még nem láttál a fasorban? Ugye nem mered? Ahá!

— Miss Middleton, komolyan, én azt hiszem, hogy előbb föl voltam öltözködve!

— Csak mindig az igazat, kedvesem s akkor érezni fogod, hogy Clara Middleton mindig szeret majd.

— De, Miss Middleton, ha férjhez mégy, akkor nem leszel tovább Clara Middleton!

— De bizony az leszek, Crossjaykám!

— Nem, nem leszel; pedig úgy szeretem a nevedet!

Clara eltűnődött egy kicsit, aztán így szólt: — „Jó hogy figyelmeztetted Crossjay; hát nem is megyek férjhez. Várni fogok“, — Clara már-már azt mondta: — „rád“, — de aztán habozva hagyta abba a mondatot. „Az a falu, ahol tegnapelőtt levelet adtam fel, messzi van neked egy kis gyaloglásra?“

Crossjay megvetőleg mordult fel. „A Clara név mellett Lucy a kedvencem“, — mondta.

— Azt hittem, hogy Clara inkább Nelson mellett szerepel, — felelte a leány, — persze, jóval Nelson után, hacsak szárazföldi patkány nem akarsz lenni!

— Nem leszek szárazföldi patkány, Miss Middleton, olyan biztos lehetsz benne, hogy akár meg is esküdhetsz rá!

— Mert néha-néha úgy beszélsz, mint egy kis szárazföldi patkányjelölt, Crossjay.

— Akkor inkább egy szót se szólok többet. Teljes egy percig szigorúan is ragaszkodott ehhez az elhatározásához.

Clara úgy érezte, hogy a kockázatos, de parancsoló szükségű döntések eme reggelén mégis csak tett valami jót is.

Gyorsan lépkedtek, hogy a postahivatal faluját hamar elérjék s reggelire már vissza is juthassanak. Az időből bőven futotta, mert még postanyitás előtt érkeztek, úgy hogy Crossjay táncolni kezdett az éhségtől s Clara elküldte: verjen föl egy péküzletet. A leány nagyon egyedül érezte magát a fiu nélkül, szorongó félelemmel a lezsaluzott, mozdulatlan falusi utcán. Örült, mikor Crossjay visszatért. Végre aztán, miután a levélkihordó szabályszerűen igazolta címzettiségét, megkapta a levelét s Crossjayvel együtt fürge iramba fogtak, idejében jutni vissza a kastélyba. Csaknem elnyelte pillantásával a Lucy-irta kezdő sorokat:

„Sürgönyözz és várlak. Mindenről gondoskodom arra a két éjszakára, ha már tovább nem maradhatsz.“

Ez volt a fődolog a levélben. Egy másik, kevésbé falánk pillantás, édességet árasztott Clara utjára: — Lucy ezt írta:

„Hogy úgy szeretlek-e még, mint azelőtt? Az én legjobb barátnőm nagyon boldogtalan lehet, hogy ilyen kérdésre vár tőlem feleletet.“

Clara kisvártatva megtörte a csendet:

— Nézd csak, kedves Crossjaim, ha kedved tartja, reggeli után megint lesz egy közös sétánk. De jól jegyezd meg, senkinek sem szabad majd megmondanod, hogy hova mentél velem. Kapsz tőlem husz shillinget, hogy megvehesd azokat a hiányzó madártojásokat és pillangókat a gyűjteményed számára. És vésd a fejedbe azt is, és ígérd meg, hogy ez lesz az utolsó leckeckerülő napod! Mr. Whitfordnak mondd meg, hogy jól tudod, milyen hálátlan voltál hozzá és ne veszítse el a reményét benned. Ismered a földeken át az állomáshoz vezető utat?

— Egy egész mérföldet megtakarítunk! A Comblin-malomnál az országutra jut ki az ember, aztán öt percre újra oldalsővényre vág, — a többi megint országot.

— Akkor, Crossjay, mindjárt reggeli után szaladj, kerüld meg a fácánost, ott találkozunk. Ha valaki előbb jönne oda, mint ahogy én érkezem, mondd neki, hogy a Himalája-fácán tollazatában gyönyörködöl, — tudod: az az a szép indiai madár! — ha pedig együtt látnának meg bennünket, akkor versenytutást fogunk csinálni s természetesen utól is érhetsz, de csak akkor, ha már elvesztünk az emberek szeme elől. Este majd azt fogod mondani Mr. Vernonnak, — Mr. Whitfordnak, hogy a pénzt tőlem kaptad, mert meg akartam pótolni a zseb-pénzedet. Én is szerettem, ha volt egy-egy kis zseb-pénzem, Crossjay. És mondd meg neki azt is, hogy én engedélyeztem az egy napi vakációt és majd irok is neki, hogy ne haragudjék és remélem, nem lesz tulságosan szigorú és hajlandó lesz megbocsátani. Mert ő nagyon szigorú is tud ám lenni.

— Legközelebb majd csak nézz erősen a szeme közé, Miss Middleton. Én mindig rettentő szigorú embernek képzeltem, míg rá nem szoktatott, hogy bátran a szeme közé nézzek. Ő azt mondja, hogy az embereknek mindig így egymás szemébe kellene nézniük, pontosan úgy, mint akkor csináljuk, mikor boxolásból veszek tőle leckéket s akkor félannyit se veszekednének. Nem jut eszembe minden, amit még mondott.

— Nem is kell oly akkurátosan emlékezned, Crossjay.

— Nem, de mikor te úgy szereted hallgatni!

— Ejnye, adta fickója, igazán nem tudom, hogy ilyesmit mondtam volna neked!

— Nem mondtad, Miss Middleton, de mégis így van. Ő pedig odavan, ha te énekelsz és játszol a zongorán és ő figyel rád.

— Elkésünk, ha nem igyekszünk! — mondta Clara s oly ütembe kezdett, amely már csaknem futássá lendült.

Még elég idejük volt egy kerülőre a duplavirágu vad cseresznyefáig, amely már vesztett fehérségéből. Clara alulról fölnézett az ágak közé, melyek azon a bizonyos napon tökéletesebben tárták eléje az égi szépség vízióját minden lehető földi látványnál. Akkor volt az, mikor Vernon itt feküdt a fa alatt. Azonban Clara határozottan emlékezett, hogy ő akkor is fölfelé nézett és nem Vernontra. A fa most szomorúnak látszott, letaposott hó színét mutató, hervadó virágaival.

Crossjay újra kezdte a beszélgetést.

— Azt is mondta, hogy a nők nem szeretik őt.

— Ki mondta ezt?

— Mr. Whitford.

— Szóról-szóra így mondta?

— A szavakat elfelejtettem: de mondta, hogy a nők nem szeretnek tőle tanulni, mint ahogy én

szeretek a te idejöveteled óta; és mióta te itt vagy, legalább tiszszerte jobban szeretem Mr. Whitfordot, mint azelőtt.

— Minél jobban szereted őt, én is annál jobban foglak téged szeretni, Crossjay.

A fiu ujjongva nyargalt oldalt, Sir Willoughby pillantva meg, akinek váratlan fölbukkanása fagyként zsugorította össze Clara jókedvének indáit. Crossjay látható nagy örömmel futott Willoughbyhoz. A séta alatt viszont eddig egy szót sem szólott róla, amit Clara annak jeléül tekintett, hogy a fiu jól tudja, mennyire csak az érzések külsőségei kötik le Willoughbyt s ezért nem is mutat mást vele szemben. Clara, bár alig róttta meg magában Crossjajt, mégis kritizáló szemmel nézte a jelenetet: hiszen fiatal teremtések, akik megszüntek valakit szeretni, valósággal éheznek az illető ellen szóló újabb bizonyítékokra, ezekkel is igazolni igyekezték a maguk kemény ítéletét, mely olykor-olykor, mikor az illető épen nem ingerli őket közvetlenül, nagyon is elhamarkodottnak rémlik számukra, képtelenek lévén önnön érzésük analizálására, vagyis arra, hogy mindenféle ellentétek egész seregére tudják visszavezetni. Lassu fölhalmozódás következtében sötét és néma terhek sulyosodnak érzekeikre s ha most új bizonyosság jelentkezik, ha még oly apró is, bajnoki sulyemelője lesz ennek a tompa hangulatnak. Mivel rosszban sántikált, Clara mohón kapott a Crossjay-féle bizonyítékon, szivesen forgatva a gondolatot, mily kevés valódi élet és igazság van ebben a férfiban és mennyire rontó a hatása erre a fiura! Közben azonban ösztönszerűen utánozta Crossjajt, csaknem szikrázó jókedvvel köszöntve rá Willoughbyra:

— Jóreggelt Willoughby: te sem akartad elhényélni a reggelt? Régen künn vagy?

Willoughby kezében pihentette a leány kezét:

— Drága Clarám! és te? nem fárasztottad agyon magad? Hol voltál?

— Össze-vissza, — mindenfelé! És egy csöppet sem fáradtam el.

— Csak úgy, kettesben, Crossjayvel? Legalább a kutyákat eresztettétek volna ki!

— Fölugatták volna a házat.

— Az ugatás kevésbé bántott volna, mint most az a gondolat, hogy védelem nélkül jártál künn... Megcsókolta Clara ujjait: ez szerelmes beszéd volt.

— A háznép . . . — kezdte Clara, de aztán lemondott arról, hogy olyasmiről győzze meg Willoughbyt, amit úgy sem értene meg.

— Ha legközelebb megint el akarsz szökni egy reggel, vidd a kutyákat is, Clara! Megigéred?

— Igen.

— Ma teljesen a tiéd lehetek.

— Igazán?

— Az első órától az utolsóig! — Nos, hát csakugyan tetszenek neked a Horace bohóságai?

— Nagyon mulatságos ember.

— Mintha csak szerződtették volna erre a szerepkörre!

— Nini, épen itt jön az ezredes!

— Hadd higgye, hogy *mi* szerződtettük!

Clara észrevette vőlegénye hangján a keserőséget. Willoughby jóreggelt kiáltott De Craye-nek s kijelentette, hogy az istállókba kell elnéznie.

— Darleton? Darletont mondott, Miss Middleton? — kezdte az ezredes, fölegyenesedve meghajoltából, — a Darleton tábornok leánya? Igen? Már volt egyszer szerencsém táncolhatni vele. Ön is táncolt már Darleton kisasszonnyal? — persze, úgy értem, hogy gyakoroltak-e már együtt, vagy ahogy fiatal hölgyek szokták, forgatták-e meg már egymást úgy istenigazában? Ez esetben tudhatja, milyen kitűnő partner Lucy Darleton!

— Hogyne! — kiáltotta Clara, lelkesedve hű, segítséget nyújtó barátnőjéért, akinek levelét kincsként rejtette kebelébe.

— Furcsa, de tegnap alig tűnt föl nekem az a név, Miss Middleton. Csak éjfél tájban csendült meg a fülemben, mint egy kis ezüst csöngettyű s akkor jutott eszembe, hogy egyszer már félig szerelmes is voltam abba a hölgybe, ha másért nem, már csak a táncáért is! Barna lány, Önnel egy magasságu és épen olyan lenge járásu: nővére lehetne, csak más színben! Most, hogy tudom, hogy barátnője Önnek . . .!

— Most szeretne vele megint találkozni, nem? — ezredes ur?

— Hogy egy számüzöttet ajánljak az irgalmába . . . Mert az ember csak azért találkozik egy elbájoló leánnyal, hogy hallja: ez is menyasszony! És ez nem afféle balladai idézet, Miss Middleton, hanem a sziv beszéde!

— Lucy Darleton . . . Ön szinte rávesz arra, hogy komolyan beszéljek Önnel, De Craye ezredes!

— Volna rá kedve egyszer? — oh, ne higgye, hogy én afféle örök paprikajancsi vagyok! Talán hallott már melankólikus bohócokról . . . A festék mögött nem fog olyan nagyon nevetnivaló arcot találni! Tizenhárom évvel fiatalabb fővel nagyon szerelmes voltam s az a drága lény sirba hanyatlott. Azóta nem igen érzem otthon magam az életben; valószínűleg azért, mert nem találok senkit, aki olyan jószívvel volna hozzám, mint Ő volt. Könnyü megnyerni a nők mosolyát és kezét, nem könnyü azonban oly nőt találni, akinek hűségében ugy bizhatna az ember az ellenséggel szemben, mint a saját szívében. Akkoriban még szegény ember voltam. Ő ezt mondta: „Huszonegyedik születésnapom után“, — és aznap, mikor érte mentem, csodálkoztam, hogy nem utasítanak

el, már az ajtóban. Fölvezettek s megláttam Őt, halott volt. Feleségem akart lenni s rámhagyni a vagyonát!

— Akkor sohase házasodjék meg! — felelte Clara, elfojtott lélekzettel.

Hirtelen maga mögé pillantott.

Sir Willoughby közvetlen közelükben lépdelt a pázsiton.

— Ravasznak kell lennem, ha reggeli után meg akarok szökni előle, — gondolta a leány.

Willoughby lerázta magáról az előző napok ostobaságait s gondolata felelhetett volna Clara gondolatára: „Tökfilkó lennék, ha ma eltévesztenélek szem elől!”

Vernon tünt föl, s nagyon kimért modoru volt, mint mostanában mindig. Clara mentegetőzött előtte, amiért Crossjajt elvonta a reggeli uszógyakorlattól. Vernon bólintott.

De Craye menetrendet kért Willoughbytól.

— A dohányzóban ki van akasztva egy. Vonatjaid tizenegykor, egykor és négykor mennek, ha csakugyan utazni akarsz, — felelte Willoughby.

— Elmegy a kastélyból, De Craye ezredes?

— Két vagy három napon belül, Miss Middleton.

Clara nem marasztalta, az ezredes bejelentése nem tett rá semmi látható hatást. Ennélfogva, — gondolta De Craye, — hogy is állunk csak? — sehogy! Talán mert Clara maga sem akar maradni? — Hiszen máskülönben sajnálkozna egy mulattató pajtás távozásán: ezt a szerény érzést forgatta magában az ezredes. Ugyanaz az érzés szerényebb és hiúbb fogalmazásban egyaránt lehetséges, sőt mindakét forma megférhet ugyanabban a szivben s mindegyik ugyanoly becsületes érzés lehet, mint a másik; ennyire félénk tud lenni a férfiui hiuság, egyszer-egyszer, egy hölgy jelenlétében. Clara kedveli őt, de egy gombostüfejnýt se törődik vele,

— hogy is törődhetnék?... Azonban: mégis csak kedveli. Oh, ha valami kedvrehangoló szolgálatot lehetne tenni neki! Ezek voltak az ezredes egymástkövető töprengései, melyek végre is természet-szerűen torkolódtak a végső fölsóhajtásba s azon a meggyőződésen épültek föl, hogy Clara nem szereti Willoughbyt s csak kedvező alkalom ujmutatására vár. A menetrendkérés afféle sanda rögtönzés volt, De Craye agyának és nyelvének önkénytelen ravaszsága. Maga sem tudta, hogyan pattant ki belőle, azoknak a találgatásoknak a kapcsán, melyeket tegnap és tegnapelőtt latolgatott végig! Ma reggel Clara valószínűleg választ kap a levélre, melyet barátnőjének, Lucy Darletonnak irt, a csinos barna leánynak, akiről csodálkozva állapította meg De Craye, hogy együtt táncolásuk óta nem vetett rá többé ügyet. Akármilyen csinos volt is, mindig csak atyja nevéen és rangján keresztül jelent emlékezetébe, mivel az öreg hires lovassági generális volt s ismert taktikusa ennek a fegyvernemnek. Az ezredes mélyen lenézte magát, amiért Clara Middleton barátnője iránt nem tanusított mélyebb hódolatot.

A reggeli posta ott hevert a hall bronz tálcáján. Clara, szobájába menet, pillantást sem vetett a levelekre. De Craye föltépett egy boritékot s szintén fölvonult, néhány válaszsort firkantani. Sir Willoughby észrevette, hogy hiányzanak a reggelit megelőző házi imádságolvasásról. Három szék maradt üresen. Vernonnak tudvalevőleg különvéleménye volt a gépies áhítatoskodásról, — s az ő dolga, hogy ez a vélemény minő következményekkel fog járni ránézve! azonban a másik két szék támlája Willoughby elképedt tekintetét kihívó hetykeséggel verte vissza, Horace barátját juttatva eszébe, aki menetrendet kért tőle, de a következő percben már kijelentette, hogy még

marad két vagy három napig. A féltékenységtől megszállott embernek nem sok szüksége van komoly adatokra: minden apróságot föl tud fujni: fűszárból őserdőt, dombocskából hegyláncokat csinál. Ahogy Willoughby hallhatóan feszengett, hol keresztbevetve lábait, hol szétdobálva őket, ahogy ropogós keménységgel fonta össze karjait s köszörülgette a torkát, mindez meglehetősen jelezte, milyen lelkiállapotban van.

— Nem jól érzi magát ma reggel, Willoughby?

— kérdezte Dr. Middleton, s becsukta a könyveit.

— Aki igazán ismer, nemigen szokta ezt megkérdezni tőlem, — hangzott a felelet.

— Willoughby? Beteg? — és — Ő a megtestesült egészség! — kiáltották Lady Eleanor és Isabel.

Laetitia busan nézte Willoughbyt. Napsugarak a pestis-dulta városán, — gondolta, — ilyen a mosolya! Ugy képzelte, hogy Willoughby mélységesen szereti Clarát, s hogy egyre többet vesz észre a leány elidegenedéséből.

Willoughby a hallba ment, utána kémlelni a két gonosztevőnek; izzott belül s nem mondhatta el senkinek.

De Craye a házvezetőnő szobájában volt s Crossjayvel és Mrs. Montague-val beszélgetett, akik épen most jöttek föl, reggelizni. Az ezredes meghallotta a fiu fecsegését s mivel az ajtó félig nyitva állt, bekandikált a szobába, mire betesékelték. Mrs. Montague nagyon szerette hallgatni az ezredes beszédét, ő pedig azzal a bizalmas tisztelettel kezelte a jobb napokat is látott ladyt, mely a mult rombadőlte után régi emlékek borongó szelidségével csapja meg a lelket s mely különösen jólesett Mrs. Montague-nak, aki a ház urát sokkal merevebb leereszkedésűnek ismerte.

Panaszkodott Crossjayre, hogy tönkreteszi a

szervezetét hosszú sétáival, még mielőtt evett volna valami legyalogolni valót.

— És merre kószáltál ma reggel, öcskös? — kérdezte De Craye.

— Oh, az ezredes ur jól ismeri azt a helyet! — felelte Crossjay. — Phü, de megéheztem! Három tojást fogok megenni és egy kis szalonnát is, meg vajaskenyeret, meg jam-et, aztán a második csésze kávénál újra kezdem az egészset!

— És ez nem üres fogadkozás! — jegyezte meg Mrs. Montague. — Hajnali öt órától kilencig éhgyomorral szaladgál, akkor aztán agyonéhezve esik asztalnak s csak úgy fal mindent!

— Oh, Mrs. Montague, mifelénk lóditásnak mondják az ilyen beszédet! Mert, ezredes ur kérem, én már ettem ma egy mazsolás zsömlét, még hét órakor! Miss Middleton vétetett velem egyet!

— Egy száraz zsömlét?

— Tegnap volt, nem tömte úgy meg az ember begyét, mintha friss lett volna!

— És hol hagytad Miss Middleton, miközben zsömlyéért jártál? Egy hölgyet sohasem szabad egyedül hagyni! A vidéki városkák utcái nagyon kihaltak az ilyen korai órákban. Crossjay, én igazán nagyon csodálkozom rajtad!

— De ha ő küldött el, ezredes ur! Igazán ő küldött! Nem a világ nekem egy zsömlye! S Clara különben is biztonságban volt. Hallottuk, hogy a postahivatalban már mozgolódnak s a mi levélhordónkkal is találkoztam, mikor épen a tarisznyájáért ment. Nekem semmi szükségem sem volt arra a zsömléire: ördög vigye! — dehát Miss Middletonnak csak nem mondhattam ellent! Sohse is tudnék engedetlen lenni vele szemben!

— Akkor egy véleményen vagyunk, — szólt az ezredes, Crossjay pedig fölkurjantott, mert lelkes párbeszédük tárgya ott állt az ajtóban.

— Ön bizonyára fáradtabb, semhogy ma reggel megint kilovagolhatnánk, ugy-e? — kérdezte De Craye, miközben lefelé haladtak a lépcsőn.

Clara felelt, kalapját szalagjain lóbálva: — Ma nincs kedvem lovagolni.

— Miért nem bizott meg engem azzal a ma reggeli dologgal?

— Amennyire lehet, magam szeretem elintézni a teendőimet.

— Miss Darleton jól van?

— Bizonyára jól.

— Lesz kegyes engem emlékezetébe idézni?

— Ő valószínűleg épen oly élénken emlékszik vissza Önre, mint Ön öreá.

— Fog vele mostanában találkozni?

— Remélem.

Sir Willoughby a lépcső alján találkozott össze Clarával, nem nyújtott azonban kezét neki, mert ez a kéz reszketett.

— A mai nap egészen a miénk lesz! — mondta.

Clara meghajlással válaszolt.

A reggeliző asztalnál a leány az órával szemközt ült le.

De Craye elővette a zsebóráját: — A ti faliorátok öt és fél percet késik, Willoughby!

— A rendoni órás, akinek a múlt héten meg kellett volna igazítania, nem jött el. Ha most jön, legalább tapasztalni fogja, hogy későn jött.

A hölgyek egyike összenézte zsebóráját a De Craye-ével. Clara is elővette a magáét: nála is meg volt az öt perc késés. Hálát érzett az ezredes iránt.

Háromnegyed tizkor elhagyta a reggeliző-termet, miután atyjától csókkal bucsuzott. Willoughby nyomon követte. Az a gondolat, hogy De Craye fölött mennyi személyi előnye van, nyugodtabbá tette Willoughbyt s biztosságos érzése támadt:

maradjon csak ismét egyedül ezzel a szeszélyes kis menyasszonnyal s zárja körül őt egyéniségével, majd jóra fordul újra minden: az a férfi lesz a számára megint, aki még pár nappal ezelőtt is volt, csak fékezni tudja kissé a temperamentumát. Hogy mennyire csak pár nap hozta ezt az egész változást, ezen újra berzenkedni kezdett ő temperamentumsága, Willoughby azonban szigoruan ráparancsolt.

A jegyesek; mintha épen némi vita félébe keveredtek volna, mikor De Craye is kilépett az előcsarnokba.

— Érdemes megnézned az ajándékot, — mondta Willoughby menyasszonyának, — és nem csak azért, mert értékes holmi! Gyere mielőbb, kérlek. Egész napom rendelkezésedre áll. Délután majd átkocsizunk Lady Busshehoz, hogy megköszönd a kedvességét: de előbb meg kell nézned! A laboratóriumban helyeztük el.

— Délután is lesz rá idő, — mondta Clara.

— Nászajándék? — szólt közbe De Craye.

— Egy porcellánkészlet, Lady Busshetól, Horace.

— És nem tört el? Hadd nézzem meg én is! Nekem rögeszmém, hogy minden porcellán darabokra zuzódik. Szeretném látni; hadd tanuljak valamit! A laboratóriumban várjuk, Miss Middleton!

Karját Willoughby karjába fűzte. Csak pillanatnyi ellenkezés fogadta: Willoughby elégedetten gondolta el, hogy De Craye addig sem lesz Clarával, míg vele megy. Látva, hogy Clara szobaleányát, Barclayt szólítja, rövid időre hajlandó volt elengedni kezeügyéből a leányt.

De Craye tartóztatta Willoughbyt a laboratóriumban: előbb kínai csészékről és csészealjakkal beszélt neki, majd a legujabb londoni pletykákkal szórakoztatta, — titkos kalandok zsenge Cupidó-szavával, melynek a szereplők előkelő

rangja adott fényt. Willoughby szerette, ha a csintalan történetkéek így nyerneek csillogást, mert eme rangjelzések nélkül nem volt kellemes ize a dolognak, kellett hozzá egy kis megtépászása a főuri vetélytársaknak. Erkölcsi érzéke fölhorkant a megtévelyedett hölgyek ellen, bár egyébként kedve telt a históriákban. Mégis, egyszerre csak félbeszakította De Craye-t, hogy az ablakon át Vernonra mutasson, aki ide-oda kószált, nyilván Crossjayre vadászva. — „Senkiséem tud bánni azzal a fickóval rajtam kívül! No, csak folytasd, Horace“, — mondta, elnyomva megvető kacagását. Vernon csakugyan nagyon mulatságos figura volt, ahogy odakint már-már tönkreázott a neki-eredt esőben, ismét faképnél hagyatva a kis imposztor által. Ugy látszott, mindenáron föl akarja hajtani a szökevénynt, mert hatalmas menetelést kezdett a fasonon végig.

— Igazán olyan, mint aki elkeseredetten iramodik az elgurult krikett-lapda után! Ahogy így teljes gőzzel veti magát a viharos esőbe az után az eltűnt fickó után, ez már igazán minden eddigi bolondságát felülmulja! — kezdte újra Willoughby és kitünően mulatott.

— Hajh, hajh, — felelte De Craye, méla legyintéssel kísérve éneklő hangsúlyozását, — vannak ennél még mulatságosabb dolgok is!

Mivel az ezredes dohányzott a laboratóriumban, Willoughby az inassal átvitette a porcellán-készletet az egyik nappaliba, hogy Clara ott nézhesse meg.

— Elszánt ember vagy! jegyezte meg De Craye. — Lehet, hogy szerencséd is lesz! Én ugyan egy ilyen csekélység miatt nem mernék hozzányulni ehhez a törékeny kincshez!

— Én hiszek a szerencsémben, — felelte Willoughby.

Elkezdték keresni Clarát. A ház ura türelmetlenül kívánta jelenlétét s várnia kellett. A földszinti szobákban nem találták. Barclay, a szobaleány, kijelentette a kérdezősködőknek, hogy odafönt sincs. Willoughby hirtelen De Craye felé fordult. Igen, az ezredes itt volt.

Lady Eleanort és Isabelt, valamint Miss Dale-t is mozgósították. Nem tudtak egyéb felvilágosítást adni Claráról, mint hogy maguk sem értik a leány tulságos nyugtalanságát. Az a gondolat, hogy valahol künn tartózkodik, aggasztó volt: az ég feketére borult, erős mennydörgés gurult végig a felhőkön s villámok hasogatták a csapkodó esőt. Embereket küldtek ki mindenfelé a parkba, esernyőkkel, kendőkkel és köpönyegekkel. De Craye ajánlkozott: „Én is megyek!”

— Nem! — kiáltotta Willoughby s máris ugrott, hogy visszatartsa: — nem engedhetem meg!

— Olyan szimatomban van, mint egy vizslának, Willoughby; azonnal nyomra találok!

— Nem, kedves Horace-om, nem engedhetlek!

— Adieu, fiacskám! És ha a kisasszony egyáltalán megtalálható, hát én megtalálom!

Az esernyőtartóhoz lépett. Főkérdés az volt: vitt-e Clara ernyőt magával? Barclay azt felelte, hogy igen. Ez a tény arra vallott, hogy nagyobb sétáról volt szó, mint a park területe. Crossjay is eltűnt. De Craye bólintott egyet magának.

Willoughby hevesen dobolt ujjával a barométeren.

— Hol van Pollington? — kiáltotta s kiadta a parancsot: Pollington hozza elő a halászciszimákat és a vízálló köpönyegeket.

Belsejében indulatos küzdelem dúlt.

Egyedül menjen-e s ha megtalálja Clarát, saját ernyője és köpenye alatt hozza haza? Ez kész megbocsátás volna. Vagy csak egyszerűen aka-

dályozza meg, hogy az ezredes kutasson utána? Elvégre kitelik tőle, hogy beváltja szemtelen hencegését!

— Megbántasz, Horace, ha csökönnyösen ragaszkodol az ötletedhez, — mondta.

— Tekints engem a sors eszközének. Willoughby, — felelte De Craye.

— Akkor menjünk együtt!

— Igenám, de úgy az egyik mindig feleslegesen akadályozza a másik szabad mozgását: és ez rossz beosztás! Mert én csak addig bízom a találékony-ságomban, míg magam támaszkodhatom rá, — érted?

— Szavamra, néha egészen érthetetlen dolgokat mondasz, hogy őszinte legyek hozzád, Horace! Beszélj angolul!

— Talán vétkezem a nyelv szelleme ellen, — meglehet! De én azt hiszem, angolul beszéltem.

— No, angolul is csakugy lehet össze-vissza beszélni, mint írül, az már igaz!

— Sőt bolondabbul, ha jól nekilát az ember; mivelhogy az angol szót bajosabb úgy hajlítani, mint az írt.

— Jaj, hova mehetett az a leány! — sopánkodtak a hölgyek. — A vihar borzasztó!

Laetitia a csónakházat említette.

— Mert Crossjay ma reggel még nem uszott, — tette hozzá De Craye.

Senkise ütközött meg a képtelen gondolaton, hogy Clara esetleg uszni vitte Crossjajt a tóhoz, mindjárt reggeli után! — vagy talán csak evezni mentek? Mindenesetre ez is egy lehetőség.

A reményre, mely ebből a föltevésből csillant, Willoughby engedte, hogy De Craye egyedül próbáljon szerencsét. Csaknem föl kacagott saját terve biztosságán. Már előre látta, hogyan fogja elküldeni Crossjajt s hogyan marad egyedül a

csónakházban Clarával; előre élvezte a dicsőséget, hogy ő keresi és találja meg a leányt. Örömébe komor érzések keveredtek. Mégis, ez lesz a legjobb, egyedül lenni Clarával, oly helyen, ahonnan nem illanhat el előle.

A hall összetolós ajtaját szétvonták s a két gentleman előtt az özönviz képe jelent meg, mint egy keretbe foglalva. A zsenge lombu fák acélos feketeségben hajladoztak, a zöld minden árnyalata nélkül, csöpögve és zuhogva, míg a szél éneke makacs sziszegéssé élesült.

A hölgyek erre a látványra szinte haragot éreztek Clara ellen, sőt korholó kifakadásokkal kezdték szólongatni, — ennyire sötét szint váltanak a legapróbb eltévelyedések is, ha a körülmények arca zordra rándul. Megörült, hogy ilyen időben kimerészkedett? Mindig is olyan szeles volt, sohasem nyughatott. Clara! Clara! hogy is feledkezhetett el így magáról? Nem kellene szólni Dr. Middletonnak?

Laetitia kérlelte őket, kíméljék meg az öreg urat.

— Merre indulsz? — kérdezte Willoughby, meglehetősen félve, hogy most már nem rázhatja le barátját.

— Ahogy épen jön, — felelte De Craye. — Fej vagy írást játszom az ötleteimmel s aszerint vágok neki valamelyik utiránynak.

Erre az örületes oktondiságra Willoughby ott hagyta az ezredest. De Craye még látta, hogyan vet hátra egy futó pillantást, megbizonyosodni, nem követik-e? De Craye ezt gondolta: „Isten látja lelkem, Willoughby szeretné megtalálni a madárkáját. De jó nyomon aztán nem jár! Clara elszánt leány, hacsak nem tévedek. Százezer közül csak egy ilyen akad! Belőlük lesznek az igazi feleségek, igazi férfiak számára! Ha ilyet lát az ember, kedvet kap a házasságra. No, majd holnap! — csak egy kis szerencsém legyen! Az ilyenek

tartanak ki igazán mellettünk, csak egyszer sikerüljön lépen ragasztani őket!”

Most hirtelen a Clara virágszerű ruhájára és arcára gondolt, — hön remélte, hogy mégis csak megmenekült valahogy a vihar elől.

A nyugati parkbejárat őrházikójánál azt hallotta, hogy Miss Middleton erre ment ki, Crossjay urfi kíséretében. Visszajönni azonban nem látták. Mr. Vernon Whitford is távozott a kapun, de csak félórával később.

— Az urfit kereste! — mondta az ezredes.

Az őr felesége és leánya ismerték Crossjay urfi csinyjeit. Mr. Whitford, mondták, csakugyan kérdezősködött a fiatal ur után; valószínűleg utól is érte s hazaküldte, hogy csepegő ruháit mással váltsa föl. Mert Crossjay urfi aztán visszajött s még az őrházikóban sem akart meghuzódni. Ugy látszott, hogy sir. Átázva, lehorgasztott fejjel ment tovább a nedves fűben. A portásház lakói szerint Crossjay urfi nagyon el lehetett keseredve.

— Mr. Whitford biztosan alaposan megmosta a fejét, — mondta De Craye ezredes.

Anyja és leánya is ezen a véleményen voltak s nagy makacsságnak tartották, hogy Crossjay ezek után sem ment egyenesen haza a kastélyba, átváltani nedves ruháit. Pedig merő egy csurrom-viz volt.

De Craye előhuzta a zsebóráját. Tizenegy mult tiz perccel. Ha feltevése, melyet távoli gyanukokra épített, helyes, akkor Miss Middleont nyilván tervezett útja derekán érte utól a vihar. Sejtve a leány jellemét (vagy ismerve is, — szerette volna mondani), alaposan hihette, hogy Clarát semmiféle vihar sem riasztotta el szándéka végbevételétől. Mindezekből pedig az következett, hogy e pillanatban már röpül is, barátnőjéhez, a bájos kis barna Lucy Darletonhoz.

Mindazáltal, arra is maradván eshetőség, hogy a vilár talán letörte a leány erejét, s különben is, semmi egyéb utirány a Clara eltűnésére nézve nem lévén elképzelhető, De Craye ezredes elhatározta, hogy végigjárja a Rendonba vezető utat s éles szemmel figyel meg minden villa- és parasztház-ablakot.

Vége az első kötetnek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

